

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

Mgr. Petra Vorlíková

**Vybrané otázky trestní odpovědnosti trestných činů
proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti**

Selected issues of penal liability for offences against human
dignity in the sexual area

rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: **Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.**

Trestní právo hmotné a procesní

Datum vypracování rigorózní práce: 23. 2. 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou rigorózní práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Litoměřicích dne 23. 2. 2016

Petra Vorlíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za cenné připomínky a odborné rady, které mi pomohly k vypracování této práce a v neposlední řadě také za čas, který mi vždy ochotně věnoval.

Obsah

Úvod.....	6
1. Historický exkurz	9
2. Základní charakteristika trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a pojmy s ní související.....	13
3. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti ve skutkových podstatách trestního zákoníku ve světle aktuální judikatury s kriminologickými závěry.....	16
3.1 Znásilnění	18
3.2 Sexuální nátlak	31
3.3 Pohlavní zneužití	37
3.4 Soulož mezi příbuznými	46
3.5 Kuplířství.....	49
3.6 Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí.....	54
3.7 Šíření pornografie.....	58
3.8 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií.....	64
3.9 Zneužití dítěte k výrobě pornografie.....	70
3.10 Účast na pornografickém představení a navazování nedovolených kontaktů s dítětem.....	73
4. Osoba pachatele sexuálních trestných činů.....	77
5. Viktimizace a oběť sexuálních trestných činů	80
6. Některá procesní specifika sexuálních trestných činů, zejména v oblasti dokazování	83
6.1 Prověřování podnětů a prvotní úkony	83
6.2 Ohledání	85
6.3 Prohlídka těla	86
6.4 Výslech zvláště zranitelné oběti.....	87
6.4.1 Výslech dítěte.....	92
6.5 Vyšetřovací verze a typické následné úkony.....	95
7. Ochrana a některá práva oběti poskytovaná trestním řádem.....	97
8. Ochrana oběti poskytovaná zákonem o obětech trestných činů.....	106
Závěr.....	112
Seznam zkratk	116

Seznam použité literatury a dalších pramenů	117
Seznam příloh.....	126
Resumé.....	143
Summary	146
Abstrakt.....	149
Abstract.....	150

Úvod

Problematika týkající se trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti byla, je a do budoucna určitě i bude s ohledem už i na např. probíhající migraci obyvatelstva stále diskutovaným tématem. Každá společnost uchovává v popředí zájem na ochraně obětí před neakceptovatelnými útoky namířenými proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, u dětí je dán navíc zvláštní zájem na nerušeném fyzickém, psychickém a mravním vývoji. Tyto zájmy jsou prosazovány prostřednictvím právní regulace, jež objektivizuje a odráží, která jednání je společnost schopna akceptovat a která nikoliv. Nejúčinnějším prostředkem a nástrojem v této oblasti je právě trestní právo.

S ohledem na některá specifika trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, je i jejich postup při odhalování, poznávání i prevenci předmětem různých pomocných vědních oborů jako je například kriminologie, kriminalistika, sociologie, forenzní, kriminální a soudní psychologie. Proto byl zvolen interdisciplinární přístup k dané problematice zohledňující poznatky z ostatních vědních oborů, které leckdy dokáží objasnit a odůvodnit závadová jednání tak, že lépe korespondují se zjištěným skutkovým stavem. Pro státního zástupce s přidělenou agendou sexuálních trestných činů je znalost interdisciplinárních aspektů zásadní nejen pro určitý náhled na danou problematiku, ale zejména pro odhad a také předvídaní vyšetřovacích situací. Státní zástupce musí být vždy tzv. „o krok dopředu,“ aby mohl správně a efektivně korigovat dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení.

Předkládaná práce je rozdělena do 8 kapitol. Cílem je analyzovat stávající právní úpravu trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti z pohledu trestního práva hmotného i specifík trestního práva procesního, upozornit na aktuální rozhodovací praxi, popř. problémy se kterými se potýká. Je však třeba podotknout, že se jedná o materii, která svým rozsahem přesahuje toto pojednání, proto je kladen důraz především na otázky důležité z pozice státního zástupce. Hmotněprávní problematika je dále komparována s vybranými instituty právní úpravy ve Spolkové republice Německo.

Vnímání přípustných a nepřípustných sexuálních aktivit se lišilo v závislosti na společenských potřebách dané doby. Z historického hlediska je proto v první kapitole zpracováván průřez pohledů na nepřipustné sexuální jednání, obohacený o zajímavosti vztahující se zejména k tuzemským a sousedním poměrům. Na rozdíl od minulého století došlo k celkovému uvolnění projevujícím se nejen zkracováním sukni u žen, ale i otevřenou diskuzí a informovaností společnosti o sexu jako takovém. Tím se samozřejmě otevřel i prostor pro medializaci některých závažných zásahů do sexuální integrity člověka, čímž na druhou stranu mohl být ovlivněn a do jisté míry i zkreslen úsudek laické veřejnosti o průběhu nejčastějších sexuálních incidentů i osobách figurujících v následném trestním řízení. Veřejnému mínění je krátce věnována pozornost v souvislosti s trestným činem znásilnění, přičemž je dán předpoklad, že většina respondentů má tento trestný čin spojen s násilným jednáním neznámého sexuálně deviantního pachatele, který přepadne svou oběť v krátké sukni někde v parku v balonovém kabátě.

Před samotnou charakteristikou jednotlivých trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti jsem shledala za vhodné zmínit některé pojmy, se kterými v průběhu práce operuji, jakož i vymezení právních předpisů, ze kterých je vycházeno, jsou zohledněny nebo nějakým způsobem souvisí s probíranou materií. Za stěžejní pak považuji kapitolu 3., která je věnována jednotlivým trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Důraz je kladen na stávající judikaturu, neboť je pro státního zástupce přímo nezbytné mít základní přehled pro správné posouzení právní kvalifikace skutku. Právní rozbor je doplňován kriminologickým komentářem, vycházejícím zejména z policejních statistik, vlastních zkušeností a úvah z pozice právního čekatele na Okresním státním zastupitelství v Litoměřicích a v neposlední řadě z poznatků a zpráv o činnosti ostatních státních zastupitelství. Inspirací při řešení některých hmotněprávních otázek budiž pak právní úprava Spolkové republiky Německo.

Výhradně interdisciplinární kapitoly 4 a 5 pojednávají o osobě pachatele a oběti trestného činu. Nelze totiž odhlédnout od kriminologických a psychologických aspektů tohoto druhu trestné činnosti. Ty totiž poskytují velmi cenné informace, důležité pro

zacházení jak s pachatelem, tak i s obětí. Tyto poznatky jsou hojně využívány při odhalování samotné trestné činnosti, přístupu a postupu policejního orgánu vůči jednotlivým osobám zainteresovaných v trestním řízení.

Z procesně právního hlediska se pak zabývám zvláštnostmi počátečních úkonů při odhalování sexuálních trestných činů, dále specifiky postavení a zacházení s obětí trestného činu zejména při výslechu i ochranou, která je jí poskytována trestním řádem, ale také zákonem o obětech trestných činů. Stranou pozornosti přitom nelze ponechat volbu důkazního prostředku a následnou použitelnost takového důkazu v řízení před soudem při náležitém respektování kontradiktornosti trestního procesu a práva na spravedlivý proces. Nezanedbatelný katalog práv oběti je významný s ohledem na prevenci sekundární viktimizace. Pojednáno proto bude jak o možnostech jejich uplatňování, tak i o praktických (ne)zkušenostech a aplikaci zákona o obětech trestných činů.

Na závěr by bylo žádoucí shrnout a zhodnotit dosavadní mechanismy trestního práva při odhalování a posuzování trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, poukázat na některé nedostatky a nastínit jejich možné odstranění.

Rigorózní práce odpovídá právnímu stavu ke dni 31. 12. 2015.

1. Historický exkurz

Sexuální chování bylo odjakživa regulováno v reakci na náboženské, právní, morálně etické normy a zvyky poplatné doby. Touha po sexu a uspokojování pohlavního pudu však byly mnohdy silnější, než-li hrozba přísného fyzického trestu. Sexuální vztahy mezi dospělými navzájem i mezi dospělými a dětmi, pak byly akceptovány v závislosti na společenských potřebách oné doby.¹

Postavení ženy bylo obecně v historickém kontextu podřízené a ve starověku srovnatelné s věcí, kterou disponoval muž. Znásilnění ženy bylo stejně závažné jako únos ženy a cizoložství, přičemž připravení o panenství u zasnoubených dívek představovalo ztrátu jejich hodnoty. V některých zemích bylo proto postihováno trestem smrti. Příkladem budiž právo babylonské, řecké, islámské, židovské (v případě znásilnění vdané ženy), římské (v případě znásilnění chlapce) a dále také právo středověké Anglie, Francie a Rakouska. Příslušníci germánského kmene, Frízové, trestali smrtí muže přistižené při nevěře vhozením do bažin. Středověk se pak nesl ve znamení protižidovských nálad a není proto divu, že německé právo ve 13. století uplatňovalo trest smrti v případech sexuálního soužití mezi křesťany a Židy a dále kupříkladu mezi sluhy s paní domu. Hrozbou ztráty hrdla bylo Augsburským městským právem odrazováno od homosexuality. Trestu na hranici se v 15. století nevyhnul ani pachatel za sodomii, mnohdy společně se zvířetem.² Oproti těmto trestným činům byl pouhou pokutou, dnes možná s podivem, trestán pohlavní styk mezi příbuznými. V tomto směru nutno poznamenat, že pojetí incestu se různilo a různí dodnes. Například u některých dynastií starého Egypta byl přímo vyžadován sňatek faraona pouze s jeho sestrou a takové pravidlo platilo rovněž v případě čtrnácti generací vládnoucího rodu Inků.³

Samotné znásilnění nebylo vždy trestné. Výjimkou bylo válečné období, kdy se ženy často stávaly válečnou kořistí a byly beztrestně znásilňovány popř. zabíjeny. Stejně tak

¹ WEISS, Petr a kol. *Sexuologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 511.

² MITLÖHNER, M. *Erotika a paragrafy*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1999, s. 9.

³ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 12.

beztrestné bylo ve středověké Evropě znásilnění prostitutky. Vlivem křesťanství začal ustupovat i samotný liberální pohled na prostituci ve snaze ji potlačit. Stát a společnost ji skrze určitou potřebnost tolerovaly, nicméně nejstarší řemeslo světa bylo považováno za nepočestné. Objevují se dokonce i první pokusy o převýchovu prostitutek.⁴ S nástupem husitství na našem území je kladen důraz především na odsuzování pokleslých mravů světského i duchovního života. Projevuje se úsilí o potírání prostituce, které bylo zesíleno na přelomu 15. a 16. století přičiněním šířící se epidemie syfilis. Dochází tak k hromadnému úřednímu zavírání nevěstinců. Po něm následuje různorodé trestání dle městských řádů, nejčastěji pranyřováním, mrskáním a vypalováním cejchu na čelo či tvář.⁵

Postupem času docházelo ke zmírnění trestů, kdy pachatelé již nebyli postihováni na hrdle, nýbrž kastrací či ztrátou penisu. Vlivem humanismu za vlády Josefa II. pak nastává obrat a upouští se zcela od trestu smrti.⁶

Země Koruny české byly v 19. století součástí Rakouska-Uherska, platil tedy i pro ně zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích (dále jen „ZPP“). Ten upravoval v hlavě čtrnácté některé skutkové podstaty podobné i dnešním trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Jednalo se o trestné činy násilné smilstvo, zprznění a zločiny smilstva, které se dále rozdělovaly na zločiny smilstva proti přirozenosti, zprznění krve, svedení ke smilstvu a kuplířství vzhledem k osobě nevinné.

K naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu násilné smilstvo podle § 125 ZPP, obdobě dnešního trestného činu znásilnění podle § 185 TZ, stačilo nebezpečné vyhrožování, skutečně vykonané násilí či zneužití lživým omámením smyslu k mimomanželské souloži. Oproti dnešní úpravě bylo vymezení podstatně užší, neboť

⁴ Kupříkladu reformní kazatel Jan Milíč z Kroměříže (2. pol. 14. století) založil v Praze kazatelskou školu tzv. Jeruzalém, kde poskytoval prostitutkám útočiště a vedl je ke spořádanému životu. Více viz Světcí a svědci: Jan Milíč z Kroměříže [online]. Česká televize, 26. 8. 2007 [cit. 22. 9. 2015]. Dostupný z <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10123417216-svetci-a-svedci/207562211000015-jan-milic-z-kromerize/>>.

⁵ BLÁHA, R. *Trestněprávní aspekty prostituce v České republice*. 1. vydání. LexisNexis CZ ve spolupráci s Justiční akademií v Kroměříži, 2008, s. 14-19.

⁶ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003, s. 13-14.

nepostihovalo zejména znásilnění manželky. Zato trest byl mnohem přísnější, když pro představa v základní trestní sazbě hrozilo pachateli 5 až 10 let těžkého žaláře, v případě těžké újmy na zdraví pak 10 až 20 let a za smrt znásilněné čekal pachatele doživotní těžký žalář.

Zločiny smilstva proti přirozenosti, upravené v § 129 ZPP jako smilstvo se zvířaty a smilstvo s osobami téhož pohlaví, byly postihovány těžkým žalářem od 1 do 5 let, přičemž v dnešním trestním zákoníku nemají zastoupení, neboť byly dekriminlizovány.

Naopak trestným činem, který po celou dobu přežíval až do dnešní doby, bylo zprznění krve podle § 131 ZPP, srovnatelné s trestným činem soulože mezi příbuznými podle § 188 TZ. Zprznění krve se vztahovalo na sexuální vztah mezi příbuznými v pokolení sestupném či vzestupném bez ohledu na původ manželského nebo nemanželského rodu. Od páchání této trestné činnosti měla odradit hrozba trestní sazbou v rozmezí od 6 měsíců do 1 roku těžkého žaláře. Ze samotné dikce tehdejšího zákona vyplývá, že nebyla na rozdíl od současnosti kriminalizována například soulož mezi sourozenci.

Také u trestného činu svedení ke smilstvu podle § 132 ZPP lze spatřovat podobenství s dnešním trestným činem sexuálního nátlaku podle § 182 odst. 2 TZ. Takového trestného činu se pachatel dopustil svedením osoby svěřené jeho dohledu, vychování nebo vyučování, kterou přiměl k vykonání nebo dopuštění se smilného činu. Předpokladem byl prokazatelně vztah závislosti mezi pachatelem a obětí. Smilstvem se přitom rozumělo každé neoprávněné použití těla jiné osoby, byť oblečené, za účelem ukojení chťiče.⁷

Trestný čin zprznění podle § 128 ZPP odpovídal dnešnímu pojetí trestného činu pohlavní zneužití podle § 187 odst. 1 TZ s tím rozdílem, že se týkal pouze ukojení chlpných choutek jiným způsobem nežli souloží.⁸ Předmětem útoku byli chlapi a dívky mladší čtrnácti let nebo osoby bezbranné či bez sebe, přičemž pachatel byl

⁷ Srov. Rozhodnutí NSČR ze dne 12. 3. 1921, sp. zn. Kr II 265/20.

⁸ Srov. Rozhodnutí NSČR ze dne 26. 4. 1923, sp. zn. Kr I 1160/22.

ohrožen trestní sazbou podle okolností od 1 do 20 let těžkého žaláře. Mimomanželská soulož s dívkou mladší 14 let byla trestána přísněji podle § 127 ZPP, odkazující na ustanovení o násilném smilstvu dle § 125 ZPP. V tomto případě se však nevyžadovalo vykonání soulože ani násilí, nýbrž postačilo pouhé činění k takovému sexuálnímu ukojení.⁹

Co se týče sexuální nedotknutelnosti dítěte a otázky minimální věkové hranice, jedná se o poměrně nedávny jev, který se formoval na přelomu 18. a 19. století. V minulosti byla pro určení přípustnosti styku rozhodující biologická zralost jedince. Následující věkový limit byl oproti dnešku poměrně nízký. Ve 20. letech 20. století lze ve většině evropských zemí hovořit o věkové hranici 12 nebo 13 let. V dnešní době je tato nízká věková hranice (12 let) v rámci evropských zemí vlastní pouze Maltě a Vatikánu. Zákonnou hranicí pro dobrovolný sexuální styk je věk 14 let ve 46% států, věk 15 let v 67% a věk 16 let v 98% zemích světa. Jedinou výjimkou je Severní Irsko, kde je sexuální vztah povolen od 17 let.¹⁰

Duch zákona č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, který platil na našem území až do 31. 12. 1949, zůstal zachován i v dalším trestním zákonu č. 86/1950 Sb., který přinesl modernizaci archaických výrazů, vytvořil nové skutkové podstaty, nicméně však jeho filozofie zůstala stejná. Stejně tak i další trestní zákon č. 140/1961 Sb., převzal tuto koncepci. Současný trestní zákoník č. 40/2009 Sb., přinesl novou systematizaci, která se promítla i do oblasti sexuálních trestných činů. O těch bude pojednáno v následujících kapitolách.

V historickém kontextu lze tedy dospět k závěru, že společnost si uvědomovala závažnost zásahů do práva na svobodné rozhodování o pohlavním životě, a proto v tomto směru reagovala postupným kriminalizováním různých forem sexuálních útoků a rozšiřováním ochrany obětí těchto útoků. Patrné jsou dále tendence ke zrovnoprávnění mužů a žen, jakožto obětí a tolerance menšinové sexuální orientace.

⁹ Srov. rozhodnutí NSČR ze dne 22. 3. 1929, sp. zn. Zm II 470/28 a rozhodnutí NSČR ze dne 20. 12. 1929, sp. zn. Zm II 503/29.

¹⁰ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 12-13.

2. Základní charakteristika trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a pojmy s ní související

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (dále také „sexuální trestné činy“) jsou skupinou mravnostních trestných činů, jež představují řadu vysoce společensky škodlivých jednání, zasahujících čtyři základní roviny, in concreto morální vztahy ve společnosti, život a zdraví poškozených v důsledku protiprávního jednání ve sféře sexuálních vztahů, zdravý vývoj mládeže a dobré mravy v sexuálních vztazích mezi dospělými jedinci. Mravnostní kriminalita je v tomto smyslu pojmem širším, kdy konkrétní jednání nemusí naplňovat znaky mravnostního trestného činu. S tím úzce souvisí i pojem morálky, kterou lze definovat jako historicky a kulturně podmíněný soubor hodnotících soudů, zvyků, názorů, ideálů a pravidel, jimiž se člověk řídí ve svém jednání. Morálka je odrazem veřejného mínění a podléhá sociálnímu tlaku. Samotný člověk ji pociťuje ve formě studu, viny, nevole, rozmrzelosti, jinými slovy ho tíží svědomí.¹¹

Sexuální morálka a stanovení mantinelů tolerance sexuálního chování patří k nejproměnlivějším jevům sociální a kulturní historie lidstva. Vysoká společenská škodlivost sexuálních trestných činů je dána mimo jiné negativním dopadem na zdravý vývoj mládeže,¹² neopomenutelná jsou také spíše nežli fyzická, psychická poškození, projevující se strachem, úzkostí, depresemi, pocity bezmocnosti a pozdější neschopností navazovat intimní vztahy.¹³

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti jsou upraveny samostatně v trestním zákoníku, in concreto ve zvláštní části, hlavě třetí. Oproti předchozí právní úpravě došlo ke zpřesnění názvu, vhodnější systematizaci i přehlednosti, přičemž sexuální trestné činy byly koncentrovány v rámci jediné hlavy zvláštní části trestního zákoníku, zejména z důvodu společného objektu, kterým je ochrana lidské důstojnosti ve sféře sexuálních vztahů. Zákonodárce tím reagoval i na ucelenější zpracování této

¹¹ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 15-16, 18.

¹² Mládeží se pro účely této práce rozumí fyzické osoby mladší 18. let.

¹³ NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2008, s. 310-311.

problematiky v jiných zemích.¹⁴ Právě proto má trestní zákoník výsadní postavení oproti dalším zákonům, ačkoliv nemá vyšší právní sílu.

Vymezení jednotlivých sexuálních trestných činů v hlavě třetí trestního zákoníku, vychází z několika mezinárodních dokumentů:

- rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. 12. 2003, o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii, které navazovalo na společnou akci Rady č. 97/154/SVV ze dne 24. 2. 1997, o opatřeních v boji proti obchodování s lidmi a pohlavnímu zneužívání dětí,
- směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011, o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí,
- směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii,
- Mezinárodní úmluvu o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a vykořisťování prostitute jiného, uzavřenou 2. 12. 1949, s přistoupením Československa ke dni 14. 3. 1958,
- Úmluvu Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním ze dne 25. 10. 2007,
- Úmluvu o právech dítěte ze dne 20. 11. 1989 (č. 104/1991 Sb.),
- Opční protokol k úmluvě o právech dítěte proti prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii ze dne 25. 5. 2000,
- Úmluvu o počítačové kriminalitě, Budapešť, ze dne 23. 11. 2001,
- a řadu nezávazných doporučení, např. doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. 16 z roku 2001, o prevenci sexuálního vykořisťování dětí – R (2001) 16.

Oproti relativně nedávné úpravě trestního zákoníku však chybí odpovídající úprava trestního řízení. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“), ve znění pozdějších předpisů, je v tomto směru zastaralý a volá po rekodifikaci.

¹⁴ CÍSAŘOVÁ, D.; ČÍŽKOVÁ, J. Rekodifikace sexuálních trestných činů. *Trestní právo*. 2002, roč. 7, č. 10, s. 7-11.

Přípravy nového trestního procesu započaly v březnu roku 2014 a v současné době stále probíhají.

Speciálními právními normami jsou ve vztahu k trestnímu řádu zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“) a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Opomenout nelze samozřejmě ani ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústavu České republiky, ve znění pozdějších předpisů a ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listinu základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů. Významným ustanovením je čl. 10 Ústavy, který zaručuje aplikační přednost vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas.¹⁵ Listina stanovuje základní limity pro způsob trestněprávní regulace.¹⁶ Základní zásady a principy, ze kterých zákonodárce vycházel lze spatřovat například v čl. 7, čl. 8, čl. 9, čl. 10 Listiny, obecně pak v čl. 39, čl. 40 a čl. 2 odst. 3 Listiny.

¹⁵ Příkladem budiž zmiňovaná Úmluva o právech dítěte (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte č. 104/1991 Sb.).

¹⁶ Viz JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 1. vyd. podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009, s. 42.

3. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti ve skutkových podstatách trestního zákoníku ve světle aktuální judikatury s kriminologickými závěry

Sexuální vztahy představují v podstatě nejhlubší spojení mezi lidmi a jsou tudíž důležitou součástí života. Každý má právo rozhodovat se o svém pohlavním životě včetně toho, kdy začne být sexuálně aktivní. Ochranu takové svobody rozhodování poskytuje i trestní právo, které kriminalizuje především sexuální excesy ohrožující společnost a vzbuzující veřejné pohoršení. Iniciačním podnětem k ucelenému a přehlednému zpracování trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v hlavě III., byl mimo jiné i nesoulad se světovým trendem.

Pro inspiraci nebylo třeba chodit daleko, nýbrž jí do jisté míry mohla být německá právní úprava. Sexuální trestné činy jsou upraveny v hlavě XIII., zvláštní části německého trestního zákoníku (Strafgesetzbuch) jako trestné činy proti sexuálnímu sebeurčení (Straftaten gegen die sexuelle Selbstbestimmung), in concreto v §§ 174-184g STGB. Oproti české právní úpravě je německá právní úprava daleko rozsáhlejší a podrobnější, lze tak dle mého názoru předpokládat i méně aplikačních problémů. Na druhou stranu řada samostatných ustanovení představuje případy, které zohledňuje český trestní zákoník ve kvalifikovaných skutkových podstatách, např. § 178 STGB o sexuálním násilí a znásilnění s následkem smrti. Základem práva na sexuální sebeurčení je stejně jako u nás právo na svobodné rozhodování o pohlavním životě, které je doplňováno právem na tělesnou integritu a nerušený sexuální vývoj dětí. Právně relevantní skutečností pro určení a posouzení závažnosti zásahů do takových práv je souhlas nebo naopak nesouhlas oběti nežádoucího sexuálního jednání. S ohledem na historickou, kulturní podobnost, možná i mentalitu obyvatel sousedních zemí jsem na tomto místě přesvědčena o přínosnosti komparace vybraných institutů německé a české právní úpravy. Jelikož je tato problematika rozsáhlá, svou pozornost zaměřuji zejména na komparaci frekventovaných trestných činů bez přítomnosti komerčních prvků.

Ochrana práva na svobodné rozhodování každého jedince o pohlavním životě je v českém trestním právu zosídlena postihem jednání spočívajícího v nepřekážení či

neoznámení některých sexuálních trestných činů.¹⁷ Posun vpřed představuje také fakt, že pachatelem trestného činu sexuálního nátlaku (§186 TZ), pohlavního zneužití (§ 187 TZ), kuplířství (§ 189 TZ), výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií (§ 192 TZ) a zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 TZ) může být právnická osoba.¹⁸

Zvýšená pozornost je dále věnována zejména zajištění práv a svobod žen a dětí v oblasti sexuálních vztahů. Společnost klade důraz na zdravý vývoj dítěte, aby nebyl narušen předčasným pohlavním stykem či jinou nevhodnou formou uspokojování pohlavního pudu. Zároveň si je vědoma nepříznivých vlivů na psychický a mravní vývoj dítěte. Proto se trestněprávní regulace vztahuje i na děti starší 15 let a mladší 18 let, které často nemají ucelenou představu o tom, jak se chovat v sexuálních vztazích, jsou snáze manipulovatelné a nedomyšlí důsledky pohlavních aktivit. Ochrana je jim poskytována prostřednictvím hned několika trestných činů, o kterých bude podrobněji pojednáno v následujících podkapitolách. Společným jmenovatelem je u těchto trestných činů mimo jiné i závislost na osobách v autoritativním postavení, které je v tomto směru zneužito k páčání trestné činnosti. I z tohoto důvodu je třeba speciálního přístupu a postupu při vyšetřování a dokazování takových trestných činů. Některým procesním specifikům bude proto u těchto trestných činů věnována pozornost v dalších kapitolách.

Zájem na „mravní výchově“ mládeže¹⁹ a některých mravních zásadách je vyjádřen trestněprávní regulací komerčních forem sexuálního chování. Pozornost bude proto věnována v základních rysech trestněprávním aspektům prostituce, pornografie a neuniknou jí ani nové skutkové podstaty - účast na pornografickém představení (§193a TZ) a navazování nedovolených kontaktů s dítětem (193b TZ).

¹⁷ Trestného činu nepřekážení trestného činu podle § 367 TZ se dopustí ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá mimo jiné trestný čin znásilnění (§ 185 TZ), pohlavního zneužití (§ 187 TZ), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 TZ) a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí. Oznámení má učinit bezodkladně státnímu zástupci, policejnímu orgánu nebo jde-li o vojáky, nadřízenému, podle § 368 TZ ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný spáchal mimo jiné trestný čin zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 TZ).

¹⁸ Viz § 7 TOPO.

¹⁹ Mládeží se pro účely této práce rozumí osoby, které nedovršily osmnáctého roku věku.

3.1 Znásilnění

Trestný čin znásilnění je jedním z nejtypičtějších a nejfrekventovanějších mravnostních trestných činů. Představuje velmi závažný zásah do intimní sféry každého jedince a jeho následky jsou v mnohých případech tak traumatizující, že si je oběti často nesou po celý svůj život. Proto i samotná příprava tohoto trestného činu je kriminalizována podle stejné trestní sazby u toho zvlášť závažného zločinu, ke kterému směřovala.

Pachatelem trestného činu znásilnění podle § 185 TZ může být pouze fyzická osoba. Co se týče subjektivní stránky, tak je vyžadován úmysl. Objektem tohoto trestného činu je právo každého člověka svobodně se rozhodovat o svém pohlavním životě. Předmětem útoku může být proto osoba ženského i mužského pohlaví, popř. oboupohlavní bytost tzv. hermafrodit. Je přitom irelevantní způsob života znásilňované osoby, její pověst, jakož i pohlavní nezdrženlivost či naopak nedotčenost. Stejně tak nezáleží na tom, zda měl pachatel s takovou osobou v minulosti pohlavní styky nebo s ní žije v manželství.²⁰ Praxe ukázala, že předmětem útoku může být i dítě, přičemž tato okolnost podmiňuje použití vyšší trestní sazby v závislosti na věku dítěte podle § 185 odst. 2 písm. b) TZ nebo § 185 odst. 3 písm. a) TZ.

Základní skutková podstata trestného činu znásilnění je tvořena násilným jednáním a donucením k pohlavnímu styku. Představuje tak dvojí jednání. Objektivní stránka je charakterizována tím, že pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku nebo k tomuto činu zneužije bezbrannosti jiného. Násilím se rozumí fyzický útok, který směřuje k překonání nebo oslabení vážně míněného odporu znásilňované osoby a dosažení pohlavního styku proti její vůli.²¹ V obecné rovině přitom není rozhodující stupeň užitého násilí. Z hlediska právní kvalifikace postačí, že pachatel násilí užil, byť intenzita použité síly byla malá. Míra násilí je totiž závislá na fyzickém a psychickém stavu oběti. Je proto zřejmé, že k překonání odporu např. dítěte nebude zpravidla potřeba většího násilí.²² S odkazem na

²⁰ Usnesení NSČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 323/2014.

²¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009, s. 542.

²² Usnesení NSČR ze dne 13. 5. 2013, sp. zn. 3 Tdo 1191/2013.

ustanovení § 119 TZ lze za násilí považovat i případy, kdy pachatel uvede takovou osobu do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem již s úmyslem vykonat pohlavní styk. Lest, kterou je osoba uváděna do stavu bezbrannosti, může spočívat v podání alkoholických nápojů, omamných prostředků či psychotropních látek, v kombinaci alkoholu s uspávacími prostředky apod.²³ Pohrůžkou násilí se míní jak pohrůžka násilí bezprostředního, tak i pohrůžka násilí, které bude vykonáno v budoucnu za podmínky uskutečnění osobního kontaktu pachatele s obětí po pohrůžce násilím, při němž však nemusí být taková pohrůžka opakována. Pohrůžka násilí nemusí směřovat přímo k oběti, ale např. k osobě blízké, musí z ní být však patrné, že násilí bude použito, pokud se oběť nepodrobí vůli pachatele.²⁴ Pohrůžka jiné těžké újmy záleží v jednání pachatele zasahující i jiné zákonem chráněné zájmy např. zájem na cti, dobré pověsti, rodinném a pracovním životě oběti za situace, kdy se újma jako těžká jeví objektivně a kdy napadený ji také jako těžkou újmu pociťuje, přičemž musí jít o jednání neoprávněné. Například se jí rozumí i zahájení trestního stíhání v důsledku oznámení trestného činu, jímž pachatel hrozí.²⁵ Stejně tak jako i u pohrůžky násilí není u pohrůžky jiné těžké újmy vyžadována bezprostřednost a je možno ji směřovat vůči nepřítomné osobě, třeba prostřednictvím SMS zprávy, emailu nebo dopisu.

Pohlavní styk je široký pojem, který zahrnuje celou řadu jednání, vyvolaných pohlavním pudem, jehož podstatou je ukojení sexuálního nutkání. Pohlavním stykem je proto nejen soulož (coitus), ale i jiné pohlavní styky provedené způsobem srovnatelným se souloží, tj. zejména orální pohlavní styk (felace či cunilincus), anální pohlavní styk (coitus analis), zasouvání prstů či jiných předmětů do ženského pohlavního ústrojí, pokud je tím napodobován pohyb pohlavního údu v pochvě ženy, vsunování pohlavního údu mezi prsa ženy (coitus inter femora), pohlavní ukájení ústy, sání prsních bradavek (sactustupratio), různé formy erotických masáží včetně vibrátorů a dalších pomůcek.²⁶ Logicky lze dospět k závěru, že podle základní skutkové podstaty bude možno posoudit jen méně závažné zásahy do sexuální sféry jedince, neboť soulož a jiné pohlavní styky

²³ Usnesení NSČR ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 11 Tdo 975/2012.

²⁴ Usnesení NSČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 323/2014.

²⁵ Srov. Usnesení NSČR ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 6 Tdo 495/2015 a Usnesení NSČR ze dne 23. 1. 2007, sp. zn. 11 Tdo 1545/2006.

²⁶ Usnesení NSČR ze dne 9. 5. 2012, sp. zn. 3 Tdo 345/2012 a také Usnesení NSČR ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1205/2012.

provedené způsobem srovnatelným se souloží jsou okolnostmi podmiňující použití vyšší trestní sazby. Za jiný pohlavní styk než je soulož, nikoliv však obdobu soulože, lze považovat jednání směřující k sexuálnímu uspokojení pachatele zaměřené na intimní partii na těle např. ohmatávání, dotyky, tisknutí, líbání apod.²⁷ Při popisu objektivní stránky v tzv. skutkové větě rozsudku, v případech nedokonaných útoků, je velmi důležité, aby soud uvedl, k jakému pohlavnímu uspokojování mělo konkrétní jednání pachatele směřovat. Nelze se v tomto směru spokojit pouze s dikcí zákona, neboť by tím úplně absentoval skutkový podklad zákonných znaků trestného činu.²⁸

Donucení vyjadřuje nesouhlas oběti s pohlavním stykem. Představuje překonání vážně míněného nesouhlasu, projevu odporu, ale i upuštění od dalšího vzdoru při seznání beznadějnosti,²⁹ vyčerpanosti a odůvodněného strachu s ohledem na použité násilí, pohrůžku násilím či jiné těžké újmy. O donucení však nejde v případě, že byl odpor oběti pouze předstíraný nebo oběť zpočátku odpor kladla, nicméně později s pohlavním stykem dobrovolně souhlasila. Kdyby se pachatel domníval, že oběť svůj nesouhlas předstírá a ve skutečnosti s pohlavním stykem souhlasí, tedy nevěděl by o okolnostech naplňujících znaky tohoto trestného činu, mohlo by se jednat o negativní skutkový omyl a byla by tím vyloučena odpovědnost pachatele za úmyslný trestný čin.³⁰

Zneužití bezbrannosti jiného v absolutní rovině znamená, že pachatel využívá situace, kdy oběť není schopna vůbec projevit svou vůli, popřípadě klást odpor proti pohlavnímu styku. Takový stav může být vyvolán např. opilostí, bezvědomím, umělým nebo hlubokým spánkem apod. Vyloučeny však nejsou ani případy zneužití bezbrannosti, kdy je schopnost rozhodování se o svém pohlavním životě v důsledku využití obdobné situace, omezena či snížena. Ve stavu bezbrannosti se nacházejí i osoby, které sice vnímají okolní svět, avšak jejich duševní a rozumové schopnosti nejsou na takové úrovni nebo takového stavu, aby si ve své mysli dokázaly situaci, v níž se nacházejí, dostatečně přiléhavě ve všech souvislostech vyhodnotit a přiměřeně, logicky a účinně na ni reagovat. Tak to obvykle bývá např. u osob trpících duševní

²⁷ Usnesení NSČR ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010.

²⁸ To platí i pro popis trestných činů podle § 186 TZ a § 187 TZ. Více Usnesení NSČR ze dne 27. 8. 2014, sp. zn. 11 Tdo 661/2014.

²⁹ Srov. Usnesení NSČR ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011.

³⁰ Usnesení NSČR ze dne 28. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 323/2014.

chorobou, pro niž nechápou význam pachatelova jednání, anebo u dětí útlého věku či osob mentálně zaostalých, které nemají dostatečné znalosti a zkušenosti, aby byly schopny posoudit význam odporu proti vynucovanému pohlavnímu styku. V takových případech se jedná o bezbrannost psychickou, v důsledku níž oběť často nechápe, co se po ní požaduje, resp. co je smyslem jednání pachatele, nebo není způsobilá vůbec domyslet a vyhodnotit důsledky takového jednání.³¹ Může se v ní proto ocitnout i např. pacient, kterému lékař provádí takový zákrok, který ho způsobem provedení prokazatelně omezuje v monitorování jednání lékaře a zbavuje ho možnosti přiměřeně reagovat na takové jednání (například žena při gynekologickém vyšetření).³² Stav bezbrannosti nelze však bez dalšího dovozovat z nízkého věku oběti. Oběťmi mohou být i děti, které se s ohledem na psychickou a fyzickou vyspělost, nebudou v takovém stavu nacházet. Nelze se proto při posuzování, zda se oběť v takovém stavu nacházela, omezit na okolnosti na straně oběti, nýbrž je třeba zvážit i okolnosti na straně pachatele a další okolnosti případu. Těmi jsou například samotný způsob provedení útoku, místo, čas, osobnost pachatele a jeho fyzické dispozice, vztah pachatele k oběti, včetně jejich dřívější sociální interakce a případných zkušeností oběti s pachatelem, a v případě blízkých osob také například širší aspekty rodinných vztahů. Všechny takové okolnosti jsou totiž pachateli předem známy, a jsou jím maximálně využívány k dosažení jeho cíle. Výsledkem úvahy o existenci stavu bezbrannosti zejména u dětí proto musí být nejen to, zda si uvědomovaly či neuvědomovaly nepatřičnost pachatelova jednání, ale především to, zda i s ohledem na všechny další okolnosti případu disponovaly skutečně účinnou obranou proti útoku pachatele.³³ V případě trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea 2 TZ je třeba navíc dospět k závěru, že tato osoba v důsledku své bezbrannosti nebyla schopna čelit aktivitám pachatele, jako např. klást odpor vůči jeho jednání. Tyto okolnosti lze spatřovat v tzv. psychické bezbrannosti blíže charakterizované výše, přičemž v potaz lze pak brát i skutečnost, že in concreto pětiletá oběť osobu pachatele dobře znala, důvěřovala mu a v době činu mu byla svěřena na hlídání.³⁴

³¹ Usnesení NSČR ze dne 6. 8. 2014, sp. zn. 11 Tdo 782/2014.

³² Usnesení NSČR ze dne 28. 4. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011.

³³ Usnesení NSČR ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 3 Tdo 1279/2013.

³⁴ Usnesení NSČR ze dne 6. 8. 2014, sp. zn. 11 Tdo 782/2014.

Mezi kvalifikované znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 2 TZ patří spáchání takového činu souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží, na dítěti nebo se zbraní. Definici spáchání trestného činu se zbraní najdeme v § 118 TZ. Představuje jednání pachatele, který užije zbraň k útoku, k překonání nebo zamezení odporu nebo jestliže ji k tomuto účelu má u sebe. Zbraní se rozumí cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším. Podle dosavadní judikatury půjde však i o případy, kdy pachatel použije zbraň k zastrašení oběti, aby zdůraznil své výhrůžky, nikoliv jen k přímému fyzickému násilí.

Soulož je spojení pohlavních orgánů muže a ženy. Postačí přitom částečné vsunutí mužského údu do pochvy ženy, aniž by např. byla porušena panenská blána. Tímto spojením je dokonán trestný čin znásilnění bez ohledu na to, zda došlo k sexuálnímu ukojení.³⁵ V případě pohlavního styku srovnatelného se souloží sice nedochází ke spojení pohlavních orgánů muže a ženy, nicméně jak již bylo uvedeno výše, jedná se o případy, kdy je například na jedné straně pohlavní orgán muže zasouván do jiných částí těla, vkládán do ruky za účelem tření, na druhé straně jsou s pohlavním orgánem ženy spojovány jiné části těla muže (ústa, jazyk, prsty) nebo je do pohlavního orgánu ženy zasouván nějaký předmět, přičemž pachatel tímto jednáním musí sledovat ukojení pohlavního pudu na těle jiné osoby.³⁶ Obdoba soulože je spojována zejména v případě sexuální agrese se stejnými psychickými následky oběti.

Jako zločin znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea 1, odst. 2, písm. a) TZ lze podle mého názoru kvalifikovat i jednání pachatele spočívající v tom, že poté co přistihl v intimních chvílích muže se ženou, dožadoval se vyhrožováním bezprostřední újmy na zdraví, vědom si své fyzické převahy, aby v započatém intimním jednání pokračovali, instruoval je, jak mají jednotlivé sexuální praktiky provádět a zatímco poškození souložili, pachatel se díval. Ačkoliv mezi pachatelem a poškozenými prakticky nedošlo k žádnému „sexuálnímu fyzickému kontaktu,“ lze uzavřít, že došlo k výraznému omezení poškozených v právu rozhodovat se o svém pohlavním životě, pachatel využil okamžiku překvapení poškozených a donutil je pod pohrůžkou násilí k souloží.

³⁵ Usnesení NSČR ze dne 4. 2. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1549/2014.

³⁶ Usnesení NSČR ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010.

Skutečnost, že se sám sexuálního jednání neúčastnil, může být v tomto případě vnímána jako polehčující okolnost a soud jí může zohlednit při ukládání trestu, vzhledem k velkorysému rozpětí trestní sazby. Tato úvaha mimo jiné koresponduje s podrobnější německou právní úpravou, jenž rozlišuje osoby, mezi kterými k sexuálnímu jednání dochází – vztah pachatele, oběti, popř. třetí osoby. Více je uváděno v kapitole 3.2 o sexuálním nátlaku.

Jak již bylo naznačeno výše, ochrana před sexuálními aktivitami je ve větší míře poskytována dětem. Za dítě je považována v souladu s dikcí ustanovení § 126 TZ osoba mladší osmnácti let. V kontextu § 185 odstavce 2 písm. b) TZ se jím však rozumí dítě ve věku patnácti až osmnácti let, neboť ještě přísnější postih je dán v ustanovení § 185 odstavec 3 písm. a) TZ, který předpokládá spáchání činu na dítěti mladším patnácti let. Pachatel s odkazem na § 17 písm. b) TZ, v obou případech nemusí znát věk oběti, přičemž postačí, že se zřetelem na okolnosti, tzn. např. fyzickou vyspělost, vzhled, chování a vyjadřování, jakož i svoje osobní poměry o uvedené okolnosti vědět měl a mohl. Obecně nelze při ukládání trestu přičítat k tíži pachatele, že spáchal čin na dítěti mladším patnácti let, neboť se jedná o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. To neplatí ale v případě, kdy soud přihlíží k tomu, že je obětí dítě předškolního věku (např. pěti let a méně). Tento věk lze považovat za podstatně intenzivnější míru ohrožení, než se kterou je spojován kvalifikační znak trestného činu. Vychází se přitom z obdobného pravidla, které platí u majetkové trestné činnosti, kde je majetkový ekvivalent, jelikož je lze užít i v oblasti osobnostních a společenských hodnot, které jsou pachatelem narušeny, v obdobně chápaném rozpětí či rozmezí, jenž má nižší či nejnižší, vyšší či nejvyšší možnou hranici v rámci škály, v níž se může u daného typu trestného jednání vyskytovat. Tedy to, že obětí pachatele se stala pětiletá dívka je skutečností zvyšující společenskou škodlivost takového činu. Důvodem je zejména nezralost, nesamostatnost, rozumová nevyspělost, nedostatek fyzických a psychických schopností a závislost malých dětí na dospělých, která jim znemožňuje se účinně bránit.³⁷

³⁷ Usnesení NSČR ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 8 Tdo 550/2014.

Mezi další kvalifikované okolnosti postihované stejně jako spáchání tohoto činu na dítěti mladším patnácti let patří spáchání takového činu na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy nebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda anebo způsobení těžké újmy na zdraví takovýmto činem. Samotný fakt, že je osoba omezena na svobodě předurčuje sníženou nebo omezenou možnost obrany, neboť nemá možnost rozhodovat se o svém životě svobodně. Vzhledem k časté sexuální agresi a brutalitě útoků pachatele není vyloučeno způsobení těžké újmy na zdraví, která je definována v § 122 odst. 2 TZ jako vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek toto ustanovení dále upravuje taxativním výčtem případy, které přiléhají takové definici. V souvislosti se sexuálními trestnými činy bývá často jako těžká újma uznávána delší dobu trvající posttraumatická stresová porucha u oběti (duševní porucha projevující se např. snahou vyhýbat se situacím připomínajícím prožitou stresující událost, potížemi s usínáním či udržením spánku, podrážděností, potížemi se soustředěním, přehnanými reakcemi na úlek, opakovanými tísnivými traumatologickými reminiscencemi, ztráta radosti ze života i sebevražedné tendence).³⁸ Delší dobou se dle dosavadní judikatury rozumí období přesahující šest týdnů, po které je oběť výrazně omezena v obvyklém způsobu života.³⁹ Zásadní význam pro posouzení má příčinná souvislost mezi jednáním pachatele a následkem v podobě těžké újmy na zdraví, nikoliv však následkem vzniklým v důsledku sekundární viktimizace.⁴⁰ Pro správné posouzení těžké újmy na zdraví je určující stav před poškozením zdraví, nikoli stav zcela zdravého člověka, přičemž rozhodující je to, do jaké míry se zhoršil stav oběti oproti jejímu předchozímu stavu. Správné závěry o tom, jakou povahu má těžká újma na zdraví nebo jaké nebezpečí pro napadeného z útoku pachatele hrozilo, může soud učinit jen na základě lékařského nálezu nebo posudku.⁴¹

Nejpřísnější postih náleží pachateli, který znásilněním způsobí smrt za podmínky, že k takovému následku došlo ve smyslu § 17 písm. a) TZ z nedbalosti. V případě úmyslného způsobení smrti by totiž připadalo jednání pachatele kvalifikovat jako

³⁸ Srov. PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 81-82.

³⁹ Usnesení NSČR ze dne 11. 8. 2010, sp. zn. 3 Tdo 611/2010.

⁴⁰ Usnesení NSČR ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011.

⁴¹ Usnesení NSČR ze dne 5. 2. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1549/2014.

trestný čin vraždy podle § 140 TZ v souběhu s trestným činem znásilnění podle § 185 TZ.

Trestný čin znásilnění je natolik závažným zásahem do sexuální sféry každého jedince, že i příprava k takovému zvláště závažnému zločinu je trestná, jak ostatně bylo uvedeno výše. Podstatným pojmovým znakem vývojových stadií trestného činu (příprava, pokus a dokonání) je odstupňovanost a časově rozložené páchání trestného činu, vycházející z formy nejméně rozvinuté (příprava), postupující k formám rozvinutějším (pokus), resp. nejrozvinutějším (dokonání), anebo se popř. omezující jen na některé z nich. Pojem přípravy definuje § 20 odst. 1 TZ. Základní rozdíl mezi přípravou a pokusem po objektivní stránce spočívá v bezprostřednosti směřování jednání pachatele pokusu k objektu trestného činu a tím i k jeho dokonání. Buď pachatel začal s jednáním popsaným ve skutkové podstatě trestného činu, o jehož dokonání usiluje, začal tedy naplňovat znak objektivní stránky („jednání“), ale ještě tak neučinil zcela (zde se hovoří o tzv. „počátku provádění“ neboli tzv. jednání „deliktním“) nebo pachatel sice ještě nezapočal s jednáním popsaným ve skutkové podstatě trestného činu, ovšem jeho jednání má přesto přímý význam pro dokonání, avšak z jiných důvodů, neboť jde o jednání „prováděcí“, které nelze zaměňovat s předcházejícím případem, protože jednání prováděcí onen „počátek provádění“, tj. jednání „deliktní“ předchází, stojí mimo ně, mimo skutkovou podstatu. Jestliže pachatel oběti do sklenice s džusem vhodil označenou psychotropní látku, poté tekutinu ve sklenici míchal, nutně si vědom účinků, které tato látka na psychiku oběti může mít, začal naplňovat zákonný znak zločinu znásilnění spočívající v použití násilí, jinými slovy již třeba hovořit o tzv. „počátku provádění“. V důsledku toho soudy nižších stupňů důvodně spatřovaly v jednání pachatele nikoliv přípravu, ale pokus zločinu znásilnění podle § 21 odst. 1, § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a) TZ.⁴²

Co se týče vztahu k jiným ustanovením, je zpravidla vyloučen jednočinný souběh s trestnými činy, které jsou v ustanovení o znásilnění obsaženy. Jedná se o trestný čin omezování osobní svobody podle § 171 TZ⁴³ a ve vztahu k § 185 odst. 1, 3 písm. c) TZ

⁴² Rozsudek NSČR ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1415/2013.

⁴³ Např. Rozsudek NSČR ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1415/2013.

trestný čin těžké ublížení na zdraví podle § 145 TZ i trestný čin těžké ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 TZ. Trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1, 3 písm. c) TZ je ve vztahu speciality k trestnému činu pohlavní zneužití podle § 187 TZ. Jednočinný souběh je proto vyloučen. To se ovšem nedá říci o souběhu vícečinném. Touto otázkou se zabýval Nejvyšší soud již v rozhodnutí ze dne 15. 11. 1991, sp. zn. 5 To 26/91. Skutkový stav byl popsán na základě jednání, jehož se obvinění mladiství dopustili tak, že nejprve vylákali čtrnáctiletou nezletilou dívku do sklepa, kde ji přes její nesouhlas obviněný B. H. obnažil na spodní polovině těla a osahával na prsou a přírození, přičemž bezprostředně poté ji obviněný J. Z. donutil k souloži, kdy na tomto jednání se po domluvě podílel obviněný B. H., který za pomoci R. K. držel poškozené ruce, roztahoval jí nohy a bránil jí zakrýváním úst v přivolání pomoci. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že pachatel, který jedná vůči poškozené osobě mladší než 15 let způsobem zakládajícím znaky trestného činu pohlavního zneužití spáchaného jinou formou než souloží a teprve během tohoto jednání se rozhodne, že ji násilím donutí k souloži s jiným pachatelem a tento záměr uskuteční, aniž by tím sledoval své pohlavní uspokojení, naplňuje znaky pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 TZ a trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea 1, 2 písm. b) TZ ve vícečinném souběhu. Jednání, kterým tento pachatel naplňuje skutkovou podstatu trestného činu znásilnění, má zároveň znaky pouhého účastenství na tomto trestném činu formou pomoci, takže toto jednání a jednání, kterého se dopustil předtím, nejsou ani z části totožná a nemohou proto tvořit jeden skutek. Častý jednočinný souběh představuje trestný čin znásilnění podle § 185 TZ s trestným činem soulože mezi příbuznými podle § 188 TZ.⁴⁴ Naopak ve vztahu speciality je trestný čin znásilnění podle § 185 TZ k trestnému činu vydírání podle § 175 TZ, proto je jejich jednočinný souběh vyloučen. Pokud pachatel naplňuje svým jednáním znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění podle § 185 TZ nebo jeho pokusu, nelze takové jednání s ohledem na menší intenzitu, jakož i společenskou škodlivost posoudit jako trestný čin vydírání podle § 175 TZ.⁴⁵

Sexuální trestné činy, v popředí zejména s trestným činem znásilnění, jsou obávaným, sledovaným a také často diskutovaným tématem. Veřejnost k nim zaujímá silné postoje

⁴⁴ Např. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 1. 9. 2011, sp. zn. 1 To 39/2011.

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1846.

a jejich výskyt je nadhodnocen, jak ostatně vyplývá z řady výzkumů veřejného mínění. Například výsledky výzkumu, prováděného 15. - 24. srpna 2015 agenturou Focus pro Amnesty international ČR, ukazují, že řada občanů má o znásilnění zcela zkreslené představy. Snad největším předsudkem je povědomí o pachateli znásilnění, kdy 55% lidí (z celkového počtu 1040) je přesvědčeno, že pachatelem bývá osoba, kterou oběť nezná. Přitom v 80% případů páchá takovouto trestnou činnost člověk, který má k oběti vztah – partner, bývalý partner, příbuzný, kamarád, kolega apod. Alarmující je také zjištění, že téměř polovina respondentů se domnívalo, že žena je za znásilnění zcela nebo částečně spoluzodpovědná, pokud se chovala koketně (45%) nebo pokud byla ve stavu opilosti (43%). 37 % respondentů připisuje ženě spoluodpovědnost také v případě, byla-li vyzývavě oblečena, nebo pokud jasně neřekla ne. Zhruba stejný počet respondentů (35%) si myslí, že žena si o znásilnění „koleduje“ prochází-li opuštěným místem, anebo pokud se o ní ví, že měla mnoho partnerů (28%). Výrazně se respondenti mýlili i v počtech znásilnění, ke kterým ročně v ČR dojde, jakož i v kolika případech je takový trestný čin policii nahlášen a jaký podíl pachatelů je ve výsledku odsouzen.⁴⁶ Jednou z příčin je bezpochyby prezentace ze strany médií, které navíc v této souvislosti věnují pozornost netypickým příkladům, které jsou pro veřejnost atraktivní a vyvolávají emoce.

Z policejních statistických přehledů kriminality lze určit počet trestných činů oznámených policii, popř. o kterých se policie sama šetřením dozvěděla. Počet stíhaných a vyšetřovaných pachatelů je poté určující pro závěr, že trestný čin spáchala určitá osoba. Nicméně v tomto počtu jsou evidováni i pachatelé, u nichž bylo trestní stíhání zastaveno, ať už pro některý důvod nepřipustnosti,⁴⁷ nebo nebyl-li pachatel v procesním postavení obviněného trestně odpovědný pro nepřičetnost či z jiného důvodu, uvedeného v § 172 odst. 1 TŘ, nebo pro neúčelnost z důvodů uvedených v § 172 odst. 2 TŘ. Nelze tedy hovořit ve výsledku o trestných činech. Níže uvedená Tabulka 1 znázorňuje počet zjištěných trestných činů znásilnění a tomu odpovídající počet zjištěných konkrétních pachatelů. Ve sledovaném období nelze pozorovat větší

⁴⁶ *Nosí minisukně? O znásilnění si koledovala, myslí si třetina Čechů* [online]. Amnesty International, 23. 9. 2015 [citováno dne 8. 10. 2015]. Dostupný z <<http://www.amnesty.cz/z980/nosi-minisukne-o-znasilneni-si-koledovala-mysli-si-tretina-cechu>>.

⁴⁷ Viz § 11 TŘ.

výkyvy jak u zjištěných trestných činů, tak i u jejich pachatelů. V této souvislosti lze hovořit spíše o stabilizaci. Kupříkladu v roce 2014 bylo evidováno celkem 669 trestných činů, u nichž se podařilo celkem v 366 případech stanovit osobu, která je spáchala, přičemž tyto zjištěné případy trestných činů znásilnění představovaly cca 30% z celkové mravnostní kriminality.

Tabulka 1 Vývoj počtu zjištěných trestných činů znásilnění a jejich stíhaných pachatelů v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy	675	669	589	669	598
Z toho stíháno/vyšetřováno	405	404	366	390	387

V porovnání se statistikami četnosti případů znásilnění v Ústeckém kraji lze kupříkladu v roce 2014 hovořit o 9 % celkového počtu znásilnění v ČR. Na okrese Litoměřice bylo v roce 2014 zaznamenáno celkem 6 případů znásilnění. Ve srovnání s rokem 2011 se jedná o poloviční pokles sexuální kriminality. Zdejší státní zastupitelství podalo obžalobu například na pachatele, jež se dopustil zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) tr. zákoníku tím, že pod vlivem alkoholu nejprve poškozenou hladil na prsou a v rozkroku, poté ji kousnul do bradavky a chtěl po ní, aby si do pochvy strčila deodorant, když toto odmítla, začal na ní křičet a napadat ji fackami, poté ji v pokoji uzamkl a klíč si nechal u sebe, fyzicky ji napadal ranami do těla, tahal ji za vlasy a opakovaně jí do pochvy strkal tlakovou nádobu laku na vlasy, a poté usnul, dále poškozenou páčil cigaretou do prsou a rukou, v jednom případě jí nastříkal pepřový sprej na přirození a proti její vůli jí do pochvy násilím strkal deodorant a lak na vlasy, čímž jí způsoboval drobná zranění a hematomy po těle a v obličeji, přičemž poškozené v té době nebylo 18 let, čehož si byl obviněný dobře vědom. Tedy jiného násilím donutil k pohlavnímu styku, čin spáchal jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží a na dítěti. Překvapivým byl výsledek psychodiagnostického vyšetření obviněného, konzultovaný s předním českým sexuologem Prof. Petrem Weissem, který ukázal, že obviněný je simplexní osobností,

strukturované anomálně, s převládajícími rysy nezdrženlivosti a citové i sociální maladaptace. Při falopletysmografickém vyšetření byla zjištěna nejsilnější reakce obviněného na muže mladšího věku, pak na dospělé muže. Záznam tedy ukazoval na homosexuální orientaci s preferencí mladších mužů, neprokázal přítomnost sexuální deviace v objektu ani aktivitě, tzn. patologickou sexuální agresivitu či sadismus. Pokud se obviněný trestné činnosti dopustil, nebylo to motivováno chorobným stavem. Hlavní roli sehrály jeho osobnostní rysy. Při jeho pravděpodobné homosexuální orientaci mu mohla být sexuální iniciativa poškozené až nepříjemná a mohl reagovat podrážděně. Skutková zjištění proto korespondují se znaleckým posudkem a také výpovědí poškozené, která byla s ohledem na znalecké závěry snadněji uvěřitelná.

Co se týče posledních číselných údajů, vztahujících se k okresu Litoměřice, k tomu je nutné poznamenat, že v roce 2015 byl dodatečně objasněn případ, který byl zjištěn již v předchozím roce, tudíž se statistika vykazala pouze co do stíhaného pachatele, nikoliv však s nově zjištěným skutkem.

Tabulka 2 Vývoj počtu zjištěných trestných činů znásilnění v Ústeckém kraji a na okrese Litoměřice a jejich stíhaných pachatelů v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy – Ústecký kraj	63	83	45	61	47
Z toho stíháno/vyšetřováno	43	52	16	37	33
Zjištěné tr. činy – Litoměřice	12	3	6	6	0
Z toho stíháno/vyšetřováno	9	5	1	3	1

Trestný čin znásilnění podle § 185 TZ, který představuje nejintenzivnější zásah do pohlavní sféry jedince a tím pádem neuniká pozornosti státního zastupitelství, neboť je každým rokem zmiňován jednak ve statistických přehledech o stíhaných a

obžalovaných osobách, ale také v souvislosti s trendy vývoje kriminality, které jsou obsahem každoročních zpráv o činnosti státních zastupitelství. V roce 2011 byl zaznamenán nárůst v počtu stíhaných i obžalovaných pachatelů za trestný čin znásilnění, což je přisuzováno souvislosti tohoto jevu se změnou skutkové podstaty tohoto trestného činu, která přinesla možnost posuzovat jednání dříve kvalifikovaná jako trestný čin vydírání jako trestný čin znásilnění, což je vnímáno z hlediska ochrany práv obětí jako pozitivní změna. Konkrétně například Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 10 v tomto směru zaznamenalo výrazný nárůst trestných činů znásilnění podle § 185 odst. 1 TZ, a to více jak o 50 %, což je dáno velkým množstvím ubytoven v jeho obvodu, kde se vyskytuje specifická komunita osob, převážně cizinců. Narůstají také útoky namířené proti dětem, a to i v nejzávažnější formě podle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) TZ, nevyjímaje zvýšení počtu těchto trestných činů spáchaných přímo v rodině. V kontextu a porovnání s celkově klesajícími trendy vývoje kriminality jde patrně o vliv změny právní úpravy, což obecně ale není prokázáno, neboť by to vyžadovalo rozbor stíhaných případů z hlediska skutkového stavu. Struktura kriminality nedoznala v letech 2011-2015 větších změn. Obecně se násilná trestná činnost projevuje narůstající agresivitou a brutalitou pachatelů, této trestné činnosti se zúčastňují i mladiství a osoby mladší 15 let. Právě u trestné činnosti páchané těmito osobami (resp. činů jinak trestných, jichž se dopouštějí osoby mladší 15 let) se vyskytují případy zvýšené agresivity a brutality.⁴⁸

Obdobou trestného činu znásilnění je v německé právní úpravě trestný čin sexuální násilí (napadení, nátlak) a znásilnění podle § 177 STGB (Sexuelle Nötigung; Vergewaltigung), jehož se dopustí pachatel tím, že jinou osobu násilím, pohrůzkou bezprostředního ohrožení života nebo zdraví či zneužitím bezbrannosti nutí, aby strpěla sexuální jednání pachatele nebo třetí osoby nebo aby je sama vykonala na pachateli či třetí osobě. Sexuální působení pachatele za využití situace, kdy se oběť není schopna bránit, bylo zavedeno novelou z roku 1999.⁴⁹ Oproti české právní úpravě není reflektována situace, kdy pachatel užije pohrůžky jiné těžké újmy, kterou je například

⁴⁸ Zprávy o činnosti státního zastupitelství z let 2011 – 2015 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika [citováno dne 9. 10. 2015]. Dostupné z <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>>.

⁴⁹ DESSECKER, A. Změny v chápání sexuálně motivovaných trestných činů ve Spolkové republice Německo. *Právní rozhledy*, 1999, č. 7, s. 415-420.

zásah do práva na cti. Definici sexuálního jednání poté uvádí přímo § 184g STGB jako takové jednání, jenž se zřetelem na právem chráněný zájem vykazuje nějakou závažnost. Mezi kvalifikované znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu řadí německý zákonodárce například podobně jako český zákonodárce spáchání tohoto činu souloží nebo srovnatelným sexuálním jednáním, je-li ponižující a spojený s vniknutím do těla nebo více osobami společně. Srovnatelným sexuálním jednáním se rozumí např. nechtěný orální nebo anální styk, digitální penetrace apod. Dá se říci, že společným jmenovatelem je aktivita minimálně jednoho z pohlavních orgánů, ať se jedná o pohlavní orgán mužský či ženský, který „simuluje“ spojení pohlavních orgánů.⁵⁰

3.2 Sexuální nátlak

Trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 TZ postihuje další formy nepřipustných sexuálních aktivit. Ustanovení je mimo jiné provedením rámcového rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV ze dne 22. 12. 2003, o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii⁵¹ a také naplňuje požadavky Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před pohlavním vykořisťováním a pohlavním zneužíváním ze dne 25. 10. 2007, zejména co se týče kriminalizace jednání, kdy pachatel zneužije závislosti či bezbrannosti dítěte.⁵²

Pachatelem tohoto trestného činu může být jak fyzická, tak i právnická osoba. Po subjektivní stránce je stejně jako u znásilnění vyžadován úmysl. Objekt je dán právem každého člověka svobodně se rozhodovat o pohlavním životě, jakož i právem na ochranu lidské důstojnosti před některými formami ponižování.⁵³ Ve vztahu k trestnému činu znásilnění podle § 185 TZ, lze tak hovořit o doplnění ochrany poskytované již ustanovením § 185 TZ.

⁵⁰ TRÖNDLE, H.; FISCHER, T. *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 51. Auflage. München: C. H. Beck, 2003, s. 1102.

⁵¹ Srov. čl. 2 písm. c) I) III) a čl. 5 odst. 1, 2 písm. a), c).

⁵² *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník* [online]. [citováno dne 9. 10. 2015] Dostupné z <http://svobodas.cz/data/zakony/trestni_zakonik_a_duvodova_zprava.pdf>.

⁵³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009, s. 547.

Objektivní stránku trestného činu sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1, 2 TZ představuje jednání pachatele, záležející v tom, že jiného násilím pohrůzkou násilím nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování či k takovému jednání přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti, jakož i v jednání, kterým pachatel přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

Skutková podstata uvedená v odstavci 1 zmiňovaného ustanovení operuje s prostředky, jakými pachatel dosahuje požadovaného sexuálního chování u oběti. Ty odpovídají prostředkům u trestného činu znásilnění podle § 185 TZ – násilím, pohrůžce násilím, pohrůžce jiné těžké újmy, jakož i zneužitím bezbrannosti, jež byly vysvětleny výše. Odlišné je sexuální chování, které pachatel na oběti vynucuje nebo ke kterému oběť přiměje, zneužívaje její bezbrannosti. Při takové sexuální aktivitě nedochází k fyzickému kontaktu mezi pachatelem a obětí, nýbrž pachatel takovému jednání oběti přihlíží, aby se sexuálně vzrušoval. Pojem „přimět“ jiného předpokládá aktivní nenásilnou a neagresivní činnost pachatele spočívající v přemlouvání, žádání a přesvědčování k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. Jedná se o takové působení na oběť, kterým se pachatel snaží o podrobení si vůle oběti tak, aby konala, co po ní vyžaduje.⁵⁴ Pohlavní sebeukájení (ipsace, onanie, masturbace) je autoerotická aktivita, při které osoba ukájí sebe samu drážděním vlastního pohlavního orgánu, stimuluje erotická místa (prsna, prsní bradavky, stehna apod.) drážděním, masírováním nebo hlazením vlastní rukou či za pomoci vibrátoru a jiných obdobných erotických pomůcek. Obnažováním se rozumí svlékání oběti za účelem odhalení eroticky významných partií těla (genitálie, pozadí, prsna u žen), přičemž nemusí dojít k úplnému ukázání těla v celé nahotě. Za typické obnažování lze považovat tzv. striptýz. Jiné srovnatelné chování zahrnuje všechny ostatní formy sexuálních aktivit, které sice nejsou pohlavním stykem, pohlavním sebeukájením nebo obnažováním, ale zároveň nejsou společností akceptovatelné vzhledem k tomu, že

⁵⁴ Srov. Usnesení NSČR ze dne 30. 4. 2013, sp. zn. 3 Tdo 275/2013.

mohou být pro oběť srovnatelně ponižující. Např. sem patří sadistické, masochistické, fetišistické praktiky nebo tzv. pissing apod.⁵⁵

Ustanovení § 186 odst. 2 TZ postihuje jednání, záležející v tom, že pachatel přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Sexuální aktivity jsou zde rozšířeny o pohlavní styk, který byl definován již v podkapitole 3.1 o znásilnění. Rozdíl spočívá v tom, že oběť neprovádí tyto sexuální činnosti v důsledku násilného působení pachatele, nýbrž v rámci určitého psychického vztahu k pachateli popřípadě vztahu podřízenosti vůči pachateli, který oběť k takovému jednání vybízí.⁵⁶ Závislost oběti je, na rozdíl od bezbrannosti, stav, v němž se oběť sice nemůže plně svobodně rozhodovat, když je v určitém směru odkázána na pachatele, není však vůči němu bezbranná, nejedná-li se o patologickou závislost. Oběť má stále být omezený prostor k svobodnému rozhodování. Pachatel má právo a povinnost vykonávat nad takovou osobou dohled např. opatrovník nad osobou zbavenou svéprávnosti, vychovatel nad chovancem výchovného ústavu pro mládež apod. Postačí přitom i faktický poměr závislosti. Nejedná se však o stav závislosti záležející např. v psychické závislosti oběti vytvořené v důsledku ovlivnění pachatelem tvrzením, že je léčitel, který jediný je schopen vyléčit nevyléčitelnou chorobu, kterou oběť trpí, a to i za pomoci pohlavního styku. Na takový vzájemný vztah pachatele a oběti se jeví daleko přílehavější pojem zneužití postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti a vlivu, který je toliko pojmem širším než samotné zneužití závislosti osoby (např. svěřené jeho dozoru).⁵⁷ Pojem závislosti i pojem postavení a z něho vyplývající důvěryhodnost a vliv je třeba chápat v jejich významu právním, nikoliv významu obecném (psychologickém). Vzájemný vztah mezi pachatelem a obětí lze hodnotit jako vztah silné psychické závislosti oběti na pachateli, to ovšem pouze z

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1854-1855.

⁵⁶ Např. ve vztahu k oběti věřitel, vedoucí umělecké skupiny či jiného obdobného uskupení, obecně uznávaná autorita, vysoký státní úředník, zaměstnavatel – k tomu viz Rozsudek NSČR ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1415/2013.

⁵⁷ Zneužití takové psychické závislosti oběti ze strany pachatele k tomu, aby s ním uskutečnila pohlavní styk, naplňuje znaky trestného činu sexuálního nátlaku ve smyslu § 186 odst. 2 TZ, nikoliv trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1 TZ, spáchaného formou zneužití bezbrannosti oběti. Více rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 2 To 12/2013, který byl potvrzen usnesením NSČR ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013.

hlediska obecného významu pojmu závislost. V tomto významu šlo o psychickou závislost patologickou, tedy nezdravou. Naproti tomu nelze jejich vztah podřadit pod pojem závislosti v trestně právním smyslu dle § 186 TZ, neboť mezi nimi neexistoval žádný objektivní (právní ani faktický) vztah, který by byl obdobný vztahu vyplývajícího z dozoru, či v němž by byla poškozená jakkoli objektivně odkázána na pachatele. Jistou „odkázanost“ lze spatřovat toliko v subjektivním náhledu oběti. Při odlišení pojmů závislost a postavení (a z něho vyplývající důvěryhodnosti a vlivu) je nutné vycházet z objektivního charakteru poměru mezi pachatelem a obětí, neboť je to právě pachatel, kdo při vědomí si jeho skutečného charakteru zneužívá své výhodnější postavení oproti oběti.⁵⁸ V daném případě pachatel věděl, že mezi ním a obětí žádný objektivní vztah odkázanosti není, neboť oběť žádným způsobem neléčil, a naproti tomu si byl vědom svého zásadního vlivu na oběť a její důvěry v něj, a tohoto svého postavení zneužil k dosažení svého cíle.⁵⁹ Podmínkou je tedy závislost oběti na pachateli s ohledem na postavení k němu a tím i určitý vztah, založený na důvěře a vlivu pachatele na oběť, přičemž není ani vyloučeno naplnění znaků skutkové podstaty tohoto trestného činu v obou alternativách, tedy zneužití závislosti i zneužití svého postavení. Přestože je ve skutkové větě použita spojka „nebo“, nejedná se o význam vylučující, který by přikazoval zvolit jednu z variant, ale o význam slučovací, kdy mohou platit i všechny nabízené varianty.⁶⁰

Takové situace mohou nastat zejména v případech, kdy obětí je nezletilá osoba, kterou pachatel různými formami zneužívá po časově delší období, jak před dovršením patnáctého roku věku, tak i před dovršením osmnáctého roku věku. Nežádka se pak jako pachatel objevuje nevlastní otec či biologický otec dítěte. Při trestněprávním posouzení hraje roli nejen takový vztah pachatele a oběti, ale i skutečnost, že se různých forem sexuálního zneužívání pachatel dopouštěl v době, kdy oběť nedovršila patnáctého roku věku a následně zneužil její závislosti a dopouštěl se takového jednání i v době, kdy oběť byla ve věku patnácti až osmnácti let. Pachatel se proto dopustil trestného činu

⁵⁸ Přiměřeně srov. Usnesení NSČR ze dne 21. 1. 2004, sp. zn. 11 Tdo 804/2003, a Usnesení NSČR ze dne 15. 3. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1609/2005.

⁵⁹ Usnesení NSČR ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013.

⁶⁰ Usnesení NSČR ze dne 30. 4. 2013, sp. zn. 3 Tdo 275/2013.

sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 TZ v reálném souběhu s trestným činem pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1, 2 TZ.⁶¹

Co se týče okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, které jsou společné pro základní skutkové podstaty podle § 186 odst. 1 i 2 TZ, jde o případy, kdy pachatel spáchá takový čin na dítěti, nejméně se dvěma osobami, na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, jako člen organizované skupiny nebo způsobí takovým činem smrt.⁶² Základní skutková podstata uvedená v odst. 1 zmiňovaného ustanovení je navíc zostřena možnými kvalifikačními znaky, spočívajícími v tom, že pachatel spáchá takový čin se zbraní, na dítěti mladším 15. let, anebo způsobí těžkou újmu na zdraví.⁶³ Některé znaky podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou tudíž stejné jako u znásilnění a byly vysvětleny výše. Na místě je krátce osvětlit situace, kdy pachatel spáchá čin nejméně se dvěma osobami a jako člen organizované skupiny. To, že se na činu pachatele aktivně podílí další dvě osoby, znamená, že s pachatelem různou měrou páchají trestnou činnost celkem tři osoby, nezáleží přitom, o jakou formu trestné součinnosti se jedná. Může jít o spolupachatelství nebo i o některou z forem účastenství, respektive organizátorství nebo pomoc, když návod je z logiky věci v tomto směru vyloučen. Podmínkou je, aby pachatel o součinnosti dalších dvou osob věděl. Stejně tak musí pachatel vědět i o tom, že páchá čin se zbraní nebo jako člen organizované skupiny, tedy v rámci sdružení více osob, které se vyznačuje určitou dělbou úkolů mezi jednotlivými členy, plánovitostí a koordinovaností, jež zvyšuje pravděpodobnost úspěšného provedení takového činu. Tím se stává takový čin velice společensky škodlivým. Skupina nemusí mít trvalejší charakter, může se jednat tudíž o jednání ojedinělé nebo jednorázové. Pachatel se musí však do ní včlenit a aktivně se na její činnosti podílet. Příprava trestného činu sexuálního nátlaku je trestná ve vztahu k § 186 odst. 5 a 6 TZ. Co se týče možnosti souběhu, není vyloučen jednočinný souběh trestného činu sexuálního nátlaku podle § 186 TZ s trestným činem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 TZ, trestným činem

⁶¹ Důvodem možného souběhu těchto trestných činů jsou mimo jiné i jejich odlišné objekty. Více Rozsudek NSČR ze dne 22. 3. 2000, sp. zn. 8 Tz 36/2000.

⁶² Srov. § 186 odst. 3 písm. a) a b), odst. 4 písm. b) a písm. c) a odst. 6 TZ.

⁶³ Srov. § 186 odst. 4 písm. a) a odst. 5 písm. a) a b) TZ.

svádění k pohlavnímu styku podle § 202 TZ, trestným činem ublížení na zdraví podle § 146 TZ a trestným činem vraždy podle § 140 TZ.⁶⁴

Ze statistických přehledů Policie ČR lze dospět k závěru, že jak počet zjištěných trestných činů, tak i počet zjištěných pachatelů trestného činu sexuálního nátlaku je diametrálně nižší ve srovnání s frekventovaným trestným činem znásilnění a řádově se pohybuje v desítkách případů. To může být mimo jiné ovlivněno tím, že se jedná jednak o relativně nový trestný čin, ale i například tím, že mnoho pachatelů vyžaduje fyzický kontakt s obětí, neboť tak snáze ukojí svůj pohlavní pud.

Tabulka 3 Vývoj počtu zjištěných trestných činů sexuálního nátlaku a jejich stíhaných pachatelů v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy	27	46	35	38	68
Z toho stíháno/vyšetřováno	16	7	9	22	11

Tyto závěry potvrzují i poznatky státního zastupitelství. Za zatím zcela ojedinělou trestnou činnost lze označit jednání dospělého pachatele, který prostřednictvím internetových stránek www.lide.cz nebo sociální sítě Facebook navazoval kontakty v naprosté většině případů s dívkami mladšími 15 let a posléze s nimi začal komunikovat prostřednictvím Skype a pod různými hrozbami násilím a pohrůzkami jiné těžké újmy, zejména pak psychické, je úspěšně nutil k pohlavnímu sebeukájení, obnažování či jinému srovnatelnému chování, které se odehrávalo před webkamerou. Kontakt navázal ve stovkách případů. Tuto kauzu řešilo Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích. Krajské státní zastupitelství v Praze zaznamenalo také případ neoprávněného získání dat z počítače dálkovým způsobem a jejich zneužití k sexuálnímu nátlaku, což bylo dáno jak aktivitou pachatele, tak i snadným způsobem

⁶⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka; FARIDOVÁ, Petra; ZEMAN, Petr. *Násilná sexuální kriminalita: téma pro experty i veřejnost*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 37-38.

páchání prostřednictvím internetu.⁶⁵ Většinou k takové trestné činnosti dochází totiž v souvislosti s pácháním některého z komerčních sexuálních trestných činů, o kterých bude pojednáno v dalších podkapitolách.

Samostatnou skutkovou podstatu trestného činu sexuálního nátlaku bychom v německé právní úpravě hledali marně. Je totiž roztržena do několika skutkových podstat trestných činů proti sexuálnímu sebeurčení (např. § 174 odst. 2 STGB) a částečně, jak vidno i v § 240 odst. 4 STGB o nátlaku, který je podřazen pod trestné činy proti svobodě v oddíle XVIII. Podstatou kriminalizovaného jednání je donucení nebo přiměnění oběti k sexuálnímu jednání, aniž by došlo k samotnému fyzickému kontaktu mezi pachatelem a obětí. Patří sem např. provádění tzv. autoerotiky. Jednání odpovídající naší úpravě sexuálního nátlaku, uvedená výše, nekorespondují tudíž s případy sexuálních jednání, která jsou učiněna pachatelem či třetí osobou na oběti nebo učiněné obětí na pachateli či třetí osobě. Ty je třeba totiž kvalifikovat podle § 177 STGB o znásilnění a sexuálním „napadením“.

3.3 Pohlavní zneužití

Trestný čin pohlavní zneužití podle § 187 TZ poskytuje ochranu dětem mladším 15. let před předčasnými sexuálními aktivitami a kterýmikoliv útoky na jejich pohlavní nedotknutelnost, aniž by musela být narušena. Není proto divu, že objektem tohoto trestného činu je zájem na zdravém mravním a tělesném vývoji dítěte. V širším kontextu je též chráněna lidská důstojnost v sexuální oblasti.

Objektivní stránka trestného činu pohlavního zneužití je charakterizována dvěma způsoby spáchání takového činu – vykonáním soulože nebo jiným způsobem pohlavního zneužití. Pachatelovo počínání musí přitom dosahovat takové intenzity, aby jím zasáhl do pohlavní sféry oběti, přičemž je v tomto směru vyžadována buď aktivita oběti, např. ohmatáváním pachatelova údu, líbáním přirození, nebo aktivita pachatele, např. ohmatávání prsou aj. Objektivní stránka však nebude naplněna letnými dotyky

⁶⁵ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2012 a 2013 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika [citováno dne 15. 10. 2015]. Dostupná z <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>>.

přes oděv. V případech, kdy bude po formální stránce znak „pohlavní zneužití jiným způsobem“ naplněn, avšak intenzita pachatelova počínání jednoznačně nedosahuje předpokládaného stupně pro kvalifikaci činu jako pohlavního zneužití (např. dotyky přes oblečení), je třeba náležitě zkoumat také naplnění materiální stránky trestného činu. Konkrétně pakliže se pachatel dotýkal těla oběti sice v místech způsobitelných k naplnění předpokladů pohlavního zneužití, ovšem pouze přes oděv, nenaléhal na ni, aby se vysvlékla, ani se jí sám nepokoušel obnažit, jeho dotyky nebyly intenzivní, násilí nepoužil a v momentě, kdy se na telefonický pokyn své matky rozhodla oběť z místnosti odejít, jí pachatel v jejím odchodu nebránil. Nad to je třeba uvést, že oběť byla ve věku blízcím se patnácti let, poutala na sebe ráda pozornost, užívala běžně alkohol, tabák a organická rozpouštědla, a proto její mravní a tělesný vývoj byl objektivně vzato narušen již v době, která předcházela předmětnému jednání pachatele.⁶⁶

V dané otázce se však nelze omezit pouze na konstatování určité právní kvalifikace, nýbrž je třeba zvážit všechny rozhodující okolnosti, zejména pak společenskou škodlivost. Například oboustranná dobrovolnost takového jednání, citový vztah pachatele a oběti, jakož i minimální věkový rozdíl, sice nezbavuje pachatele trestní odpovědnosti, nicméně lze k těmto skutečnostem v odůvodněných případech přihlídnout. Trestní represe je prostředkem ultima ratio, který má stát k dispozici k ochraně taxativně vymezených zájmů. Z tohoto principu vyplývá, že o trestní odpovědnosti je třeba uvažovat až v okamžiku, kdy porušení zájmu chráněného zákonem dosahuje svou intenzitou předpokládaného stupně společenské nebezpečnosti. Podstatou komplementární funkce trestního práva je skutečnost, že prostřednictvím trestních norem je doplňována ochrana objektů, která je primárně poskytována jinými právními odvětvími. Trestněprávní ochrana by měla být vždy v poměru komplementarity k mimotrestní úpravě. Trestní právo v zásadě nemůže sloužit jako prostředek nahrazující ochranu práv a právních zájmů jednotlivce v oblasti zejména soukromoprávních vztahů. Trestní represe vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě, tj. především v těch případech, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní.⁶⁷

⁶⁶ Usnesení NSČR ze dne 25. 10. 2007, sp. zn. 5 Tdo 1216/2007.

⁶⁷ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2004, sp. zn. II. ÚS 372/03.

Pohlavním zneužitím provedeným jiným způsobem se rozumí významný zásah do sexuální sféry nezletilé oběti v jiné formě, než souloži, které směřuje ke vzrušení pachatele. Zároveň je zřejmé, že se co do intenzity nemusí jednat o zásah se souloží srovnatelný. Například jednání pachatele může spočívat v opakovaném hlazení oběti, a to i na nahém těle. Takové jednání však musí být cílené a nenáhodné. Podmínkou této právní kvalifikace přitom není zjištěná přítomnost jakékoliv sexuální anomálie u pachatele.⁶⁸ Nelze proto v tomto směru ani učinit závěr o nedostatečném zjištění motivu činu, neboť není rozhodné, zda pachatel trpí některou sexuální deviací (pedofilii) nebo je-li orientován heterosexuálně či homosexuálně.⁶⁹ Co se týče sexuálního vzrušení pachatele, vzhledem k tomu, že taková okolnost není zákonným znakem uvedeného trestného činu, nemusí ani skutková věta obsahovat takový závěr. Postačí, že pachatel jednal s cílem dosažení takového vzrušení a dosáhl jej ztopořením pohlavního údu.⁷⁰

Stran subjektivní stránky trestného činu je obligatorním znakem základní skutkové podstaty, uvedené v odst. 1, a taktéž kvalifikované skutkové podstaty, uvedené v odst. 2 z povahy věci, úmyslné zavinění. Není přitom rozhodná forma úmyslu – přímého či nepřímého. Pachatel může být srozuměn, respektive smířen s eventualitou, že poruší popř. ohrozí zájem chráněný trestním zákonem pro případ, že jej způsobí.⁷¹ Na úmysl lze usuzovat již ze způsobu provedení činu. Je zřejmé například, že svlékání oběti či jiné její obnažování, osahávání, hlazení, líbání, lízání v oblasti genitálií a hýždí, sání bradavek a nucení oběti k tomu, aby pachateli sahala na penis, jsou takové formy jednání, které jednoznačně směřují k uspokojování pohlavního pudu a které jsou již svou povahou ze subjektivního hlediska pachatele proveditelné jen jako chtění.⁷² Zaviněním se rozumí vnitřní, psychický stav pachatele k protiprávnímu jednání, a tedy ke všem znakům skutkové podstaty trestného činu a tím i k předmětu útoku, kterým je dítě mladší 15 let. Pachatel musí vědět nebo být minimálně srozuměn s tím, že zasahuje do sexuální sféry dítěte mladšího 15. let. Dítě mladší 15. let je v návaznosti na výkladové pravidlo o počítání času obsažené v ustanovení § 139 TZ, osoba do dne předcházejícího jejím patnáctým narozeninám. Pokud však taková oběť svým

⁶⁸ Usnesení NSČR ze dne 6. 1. 2003, sp. zn. 5 Tdo 18/2003.

⁶⁹ Usnesení NSČR ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 11 Tdo 785/2010.

⁷⁰ Usnesení NSČR ze dne 10. 10. 2007, sp. zn. 7 Tdo 954/2007.

⁷¹ § 15 odst. 1 písm. b), odst. 2 TZ.

⁷² Usnesení NSČR ze dne 13. 2. 2013, sp. zn. 7 Tdo 56/2013.

vyspělejší tělesným vzhledem budí dojem, že je starší 15. let, není vyloučeno, že pachatel jednal ve skutkovém omylu. Naopak v případě, kdy se pachatel domnívá, že oběť je mladší 15. let, ale ve skutečnosti je starší, bude jednání kvalifikováno jako pokus tohoto trestného činu.

Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby představuje jednání spočívající ve spáchání takového činu na dítěti mladším 15. let, svěřeném pachatelově doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, či pokud pachatel jednáním, uvedeným v odst. 1, způsobí těžkou újmu na zdraví, popř. smrt. Pokud je dítě mladší 15. let svěřeno pachatelově doзору, potom samotná taková skutečnost nepostačuje k naplnění kvalifikované skutkové podstaty § 187 odst. 2 TZ, neboť musí přistoupit i okolnost spočívající v tom, že pachatel zneužije závislosti nebo postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Oba tyto znaky musí být v tomto případě naplněny kumulativně, i přestože zneužití závislosti je pojmem širším, který zahrnuje i svěření doзору. Konstantní judikatura považuje za zneužití závislosti dítěte svěřeného doзору pachatele takovou situaci, kdy oběť, tj. dítě mladší 15. let, dá pachateli souhlas k souloži nebo k jinému pohlavnímu zneužití pod určitým psychickým nátlakem, vyplývajícím z poměru mezi dozorujícím pachatelem a svěřenou obětí. Je proto předpokládán stav odkázanosti oběti v určitém směru na pachatele, kterým je omezena svoboda rozhodování oběti, a kterého pachatel využívá k dosažení svého záměru.⁷³ O svěření oběti doзору pachatele jde tehdy, jestliže má pachatel právo a povinnost na ni dohlížet a bdít nad ní. V takovém postavení se nachází zejména rodiče vůči dětem, opatrovník vůči osobě zbavené svéprávnosti, může k němu však dojít i jiným způsobem. Svěření doзору vyplývá z konkrétní situace, a není proto vždy nutné žádné rozhodnutí ani ujednání oprávněných osob, ale vychází se z faktického stavu, kdy dospělá osoba odpovídá za chování a stav osoby mladší 15. let,⁷⁴ která jí byla svěřena k doзору i za cenu pokud si takový dozor pachatel sám vynutil. O osobu svěřenou doзору pachatele a o zneužití její závislosti k pohlavnímu zneužití se jedná i v případě dítěte, které jeden z jeho rodičů, do jehož výchovy bylo dítě svěřeno, předával do péče

⁷³ Např. Usnesení NSČR ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 6 Tdo 766/2011.

⁷⁴ Např. vztah učitel-žák, vychovatel-chovanec, vedoucí uměleckého sboru-člen, k tomu viz Usnesení NSČR ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 8 Tdo 1494/2009 a Usnesení NSČR ze dne 27. 10. 2009, sp. zn. 11 Tdo 1139/2009.

pachateli takto vzniklé situace k pohlavnímu zneužití dítěte. Dalším příkladem je případ, kdy oběť se souhlasem rodiče odjede na krátkodobý pobyt s pachatelem, kde je plně odkázána na hmotnou i další péči pachatele, jakož i případ, kdy si pachatel vymůže, aby u něj oběť bydlela. Pokud je obětí školačka základní školy, která bydlí v domácnosti pachatele, jenž jí zakazuje styk s rodinou a vytrhuje ji ze zázemí a prostředí, v němž do té doby vyrůstala, omlouvá ji ve škole a určuje, co bude a jak se bude chovat, zajišťuje jí větší část materiálních potřeb, svědčí to o tom, že oběť byla svěřena doзору pachatele, neboť na něm byla závislá materiálně, výchovně i citově. Nutno konstatovat, že v daném případě nebyl mezi pachatelem a obětí milenecký vztah, který by vylučoval stav závislosti.⁷⁵ Nelze vyloučit, že oběť měla zpočátku k pachateli blízký citový vztah, nicméně byla na pachateli svým bytím závislá, a proto se nejednalo o typický milostný vztah. I když oběť odešla bydlet k pachateli dobrovolně, nečinila tak prokazatelně v tomto případě z lásky k pachateli.⁷⁶

Co se týče způsobení těžké újmy na zdraví, nezáleží, zda ji pachatel způsobil úmyslně nebo z nedbalosti, neboť ustanovení § 187 odst. 1, 3 TZ je ve vztahu speciality k trestnému činu těžké ublížení na zdraví podle § 145 TZ, proto je jednočinný souběh těchto trestných činů vyloučen. Pokud byla jednáním pachatele způsobena smrt oběti, lze jí podle ustanovení § 187 odst. 1, 4 TZ posuzovat jen tehdy, byla-li způsobena nedbalostně. V případě úmyslného zavinění smrti oběti připadá v úvahu jednání kvalifikovat jako trestný čin vraždy podle § 140 TZ v souběhu s trestným činem pohlavního zneužití podle § 187 TZ. Jednočinný souběh trestného činu pohlavní zneužití podle § 187 TZ je dále možný s trestným činem sexuální nátlak podle § 186 TZ, trestným činem soulož mezi příbuznými podle § 188 TZ, trestným činem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 TZ a trestným činem svádění k pohlavnímu styku podle § 202 TZ. Příprava tohoto trestného činu je trestná, směřuje-li ke zvlášť přitěžujícím okolnostem, které jsou součástí kvalifikovaných skutkových podstat, uvedených v odst. 2, 3 a 4.⁷⁷

⁷⁵ Srov. Usnesení NSČR ze dne 26. 1. 2007, sp. zn. 11 Tdo 759/2006.

⁷⁶ Usnesení NSČR ze dne 28. 11. 2012, sp.zn. 8 Tdo 1248/2012.

⁷⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1864-1866.

Trestný čin pohlavní zneužití se vyznačuje poměrně vysokou mírou latence. Přesto je ve sledovaných obdobích vůbec nejfrekventovanějším. Ve skutečnosti jde podle některých odborníků o desetinásobek oznámené a oficiálně prověřované trestné činnosti. Nápad tohoto typu trestné činnosti je konstantní bez přítomnosti větších výkyvů. Z dostupných statistických přehledů, informací a hlášení Policie ČR je zřejmé, že pachatelem je velmi zřídka osoba ženského pohlaví. Naopak velmi často je pachatelem muž ve vztahu k dítěti otec, otčím nebo druh matky, využívající své autority a důvěry dítěte k uspokojování pohlavního pudu, většinou i po delší časové období. Ojedinelým případem není ani stav, kdy o takovém sexuálním zneužívání sama matka dítěte ví, ba jej i schvaluje, např. protože je na pachateli materiálně závislá. Příležitosti k pohlavnímu zneužití se často naskýtají z profesního hlediska učitelům a vychovatelům, proto kriminalita úzce souvisí i s výkonem těchto povolání.

Tabulka 4 Vývoj počtu zjištěných trestných činů pohlavní zneužití a jejich stíhaných pachatelů v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy	754	695	793	722	753
Z toho stíháno/vyšetřováno	493	546	579	523	531

Co se týče četnosti zjištěných trestných činů pohlavního zneužití v rámci Ústeckého kraje, lze hovořit také o srovnatelných číslech. Kolísavá tendence je pro sledované období příznačná pro okres Litoměřice. V roce 2015 nebyl zaznamenán jediný případ pohlavního zneužití. Ve statistikách se však na druhou stranu po tento rok vykazují pouze přečiny, z čehož lze usuzovat, že tyto hodnoty mohly být zapříčiněny i touto skutečností. Zdejší státní zastupitelství v roce 2015 podalo například obžalobu mimo jiné pro zločin pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 TZ, pro skutek, kterého se pachatel dopustil tím, že v bydlíšti poškozené a dále v prostorách zahradní chaty opakovaně poškozenou hladil na nahém těle a genitálu, dráždil jí svými prsty, nechal se od ní hladit na nahém těle a genitálu, dále si na něho nahá obkročmo sedala a sexuálně ho dráždila, přičemž jí říkal, kam má dát jeho penis, a toto jednání si přitom nahrál na

svůj mobilním telefonem a následně ho uložil do svého notebooku, kde jej přechovával ve složce zašifované pomocí speciálního programu. Dále nejméně v šesti případech, prostřednictvím Internetu a komunikátoru Skype, požadoval po poškozené, aby se natočila při masturbaci a video mu prostřednictvím tohoto komunikátoru zaslala, což poškozená učinila, a takto získaná videa si pak uložil do svého notebooku, kde je přechovával ve složce zašifované pomocí speciálního programu. V rámci této komunikace nezletilé také sám posílal videa se svou onanií a videa znázorňující jeho nahé přirození.⁷⁸ U pachatele nebyla zjištěna přítomnost duševní poruchy či choroby, ani porucha osobnosti. Sexuologickým vyšetřením, včetně PPG vyšetřením, byla však zjištěna přítomnost sexuální deviace heterosexuální pedofilie. Zároveň byl shledán pobyt obviněného na svobodě jako nebezpečný pro společnost pro možné opakování podobného jednání. Nutkání k deviantnímu jednání bylo velmi silné, proto znalec navrhl uložení ochranné léčby sexuologické v ústavní formě. Takové případy nejsou v praxi u okresních státních zastupitelství úplně běžné, nicméně s ohledem na celkový vývoj internetového prostředí a technologií, lze předpokládat nárůst trestné činnosti páchané prostřednictvím internetu. Zdejší státní zastupitelství řešilo v posledních letech také případy pohlavního zneužití, u nichž byly zahájeny úkony trestního řízení na podkladě trestního oznámení lékaře-gynekologa při zjištění, že poškozená-dívka mladší 15 let je non-virgo,⁷⁹ které jsou mnohem častější a leckdy se neobejdou bez důsledků – gravidity poškozených.

⁷⁸ Jednání bylo dále kvalifikováno jako přečin šíření pornografie podle § 191 odst. 2 písm. a) TZ, přečin výroby a jiné nakládání s dětskou pornografií podle § 192 odst. 1 TZ, přečin výroby a jiné nakládání s dětskou pornografií podle § 192 odst. 2 TZ, v tehdy účinném znění, přečin zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 odst. 1 TZ a přečin ohrožování výchovy dítěte dle § 201 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) TZ. Pozn. Skutek byl pro účely této práce upraven a neobsahuje záměrně časové a místní určení páchaného jednání.

⁷⁹ Pozn. závěr non-virgo - znamená ztrátu panenství, z čehož je dovozována sexuální aktivita.

Tabulka 5 Vývoj počtu zjištěných trestných činů pohlavního zneužití v Ústeckém kraji a na okrese Litoměřice a jejich stíhaných pachatelů v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy – Ústecký kraj	75	94	94	82	88
Z toho stíháno/vyšetřováno	41	67	64	62	61
Zjištěné tr. činy – Litoměřice	9	15	4	10	0
Z toho stíháno/vyšetřováno	4	10	3	6	0

Státní zastupitelství dále upozorňují v rámci své činnosti na případy, kdy se částečně na páčání tohoto trestného činu, podílí komunikace po tzv. sociálních sítích typu Facebook nebo Twitter, prostřednictvím nichž dochází ke kontaktu nezletilých s pachatelem a k následnému domlouvání schůzek. Jedná se však o kontakt dobrovolný, popř. za úplatu. Svou roli tu zřejmě sehrává i benevolentní přístup rodičů (osob odpovědných za výchovu dětí), kteří se nezajímají o to s kým, o čem a proč jejich děti po internetu komunikují.⁸⁰

Ve srovnání s německou právní úpravou je trestný čin pohlavní zneužití (Sexueller Missbrauch von Kindern) upraven v obecné rovině v ustanovení § 176 STGB a násl., přičemž toto počáteční ustanovení je chápáno nejen právní praxí, ale i systematickou trestního zákona v podstatě jako centrální skutková podstata.⁸¹ Základní skutkovou podstatu tohoto trestného činu naplní ten, kdo se dopustí sexuálního jednání na osobě, která nedovršila 14 let (dále jen dítě) nebo takové jednání nechá na sobě dítětem vykonat. Stejně tak je postihováno jednání spočívající v přiměření dítěte, aby vykonalo

⁸⁰ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2011 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika [citováno dne 15. 10. 2015]. Dostupná z <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>>.

⁸¹ DESSECKER, A. Změny v chápání sexuálně motivovaných trestných činů ve Spolkové republice Německo. *Právní rozhledy*, 1999, č. 7, s. 415-420.

sexuální jednání na třetí osobě, nebo aby si je nechalo vykonat třetí osobou na sobě. S ohledem na ustanovení § 176a STGB o těžkém pohlavním zneužívání dětí (Schwerer sexueller Missbrauch von Kindern), který mimo jiné postihuje sexuální jednání provedené souloží nebo jiným obdobným způsobem, lze dospět k závěru, že ustanovení § 176 STGB dopadá na případy mírnějších sexuálních kontaktů jako například mazlení, osahávání, ohmatávání apod. Ustanovení § 176 odst. 4 STGB se vztahuje na jednání, která nesměřují k přímému fyzickému kontaktu pachatele s obětí, avšak spočívají v sexuálních aktivitách prováděných před dítětem, přiměnění dítěte k vykonání sexuálního jednání, které není jednáním podle odst. 1 a 2,⁸² působení na dítě písemnostmi, respektive kontaktování dítěte s cílem přimět ho k sexuálnímu jednání a působení na dítě obrazovými, zvukovými nebo verbálními projevy pornografického charakteru. Jedná se o pornografická znázornění v širším slova smyslu – fotografie, výkresy, filmy a jiné formy, které lze vnímat smysly.⁸³ Zmiňované působení na dítě s cílem navázat de facto „sexuální vztah,“ kriminalizuje tedy případy tzv. groomingu, o kterém bude pojednáno v souvislosti s novými trestnými činy, kterými jsou účast na pornografickém představení (§193a TZ) a navazování nedovolených kontaktů s dítětem (193b TZ) v kapitole 3.10. Pod sexuální aktivity před dítětem lze dle mého názoru podřadit jednání u nás právně kvalifikované jako přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1 TZ v jednočinném souběhu s přečinem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a) TZ, jehož se pachatel dopustí na veřejnosti nebo v místě veřejnosti přístupném například tím, že exhibicionisticky odhaluje svůj pohlavní orgán nebo i například účast dítěte na tzv. striptýzu pachatele. V souladu s § 176 odst. 5 STGB je kriminalizován čin pachatele, kterým pro jednání uvedená v odst. 1-4 dítě nabízí, přislíbí nebo se spolčí s jiným k takovému činu. Tato skutková podstata tudíž dopadá na jednání vyznačující se účastenstvím.

Skutkové podstaty trestných činů těžké pohlavní zneužívání dětí podle § 176a STGB a pohlavní zneužívání dětí s následkem smrti podle § 176b STGB (Sexueller Missbrauch von Kindern mit Todesfolge) jsou logicky ve vztahu k základní skutkové podstatě o

⁸² Jedná se dle mého názoru o zbytkovou kategorii, zahrnující nejméně závažná sexuální jednání, např. přiměnění dětí k provádění sexuálních póz.

⁸³ WILHELM, H.; RISSING-VAN SAAN R.; TIEDEMANN, K. *Leipziger Kommentar : Großkommentar*. 12., neu bearbeitete Auflage. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, s. 877.

pohlavním zneužívání dětí podle § 176 STGB speciální. Upravují závažnější případy pohlavního zneužívání. Konkrétně se jedná o situace, kdy se pachatel dopustí takového trestného činu souloží či jiným obdobným způsobem, čin je způsoben více osobami nebo jím pachatel vystaví dítě nebezpečí těžké újmy na zdraví, vážného poškození tělesného a duševního vývoje nebo smrti, popř. způsobí-li smrt (§ 176b STGB).

Za zmínku stojí trestný čin pohlavní zneužívání osob svěřených do péče podle § 174 STGB (Sexueller Missbrauch von Schutzbefohlenen), jež byl často zmiňován v souvislosti s poměrně nedávno medializovanou trestnou činností pachatelů v autoritativním postavení vůči obětem mladším 16. nebo 18. let v církvích, nadacích a jiných vzdělávacích institucích.⁸⁴ Konceptně se podobá trestnému činu sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 TZ. Zvláštním ustanovením § 182 STGB o pohlavním zneužívání mladistvých (Sexueller Missbrauch von Jugendlichen), je poskytována ochrana obětem mladších 18 let před nechtěnou sexuální aktivitou. Lze tak hovořit o obsáhlé a podrobné právní úpravě, která se snaží pamatovat na všechny situace, což podporuje celkovou transparentnost a právní jistotu zákona.

3.4 Soulož mezi příbuznými

Trestný čin soulož mezi příbuznými podle § 188 TZ poukazuje na společností nepřijatelné sexuální styky, ke kterým dochází v rámci rodiny. Objektem tohoto trestného činu je morální zásada nedovolující pohlavní styky mezi nejbližšími příbuznými. Důvodem jsou podle některých zastánců trestnosti incestu zkušenosti, že potomstvo vzniklé z příbuzenského vztahu je náchylné na degenerativní změny a dědičné choroby.

Objektivní stránku tohoto činu tvoří jednání spočívající ve vykonání soulože s příbuzným v pokolení přímém nebo se sourozencem. Kriminalizováno je tak pouze spojení pohlavních orgánů muže a ženy, nikoliv pohlavní styky provedené způsobem

⁸⁴ Zneužívání dětí v katolické církvi: Papež Benedikt XVI. potrestal na 400 kněží během dvou let [online]. Hospodářské noviny, 17. 1. 2014 [citováno dne 29. 1. 2016]. Dostupný z <<http://zahranicni.ihned.cz/evropa-slovensko/c1-61576360-zneuzivani-deti-v-katolicke-cirkvi-benedikt-potrestal-na-400-knez>>.

srovnatelným se souloží. V návaznosti na to lze uzavřít, že zákonodárce v tomto směru nepamatoval na incest homosexuální, který trestný není, ačkoliv jak bylo poukázáno, ustanovení ctí mravní zásadu nedovolující pohlavní styky v rodině.⁸⁵

Příbuzenský vztah je dán počtem zrození, jímž v přímé řadě pochází jedna osoba od druhé, přičemž nezáleží na stupni příbuzenství.⁸⁶ Sourozenci se rozumí bratři a sestry, přičemž nezáleží na počtu společných rodičů. Pachateli tohoto trestného činu tak mohou být i sourozenci, kteří mají jednoho společného rodiče a v zásadě jsou trestně odpovědní oba souložící, není-li trestní odpovědnost např. z důvodu nedostatku věku vyloučena. Otázkou je, zda mezi takový příbuzenský vztah patří i poměr vzniklý adoptí (osvojením). Pokud je primárním zájmem ochrana před degenerací potomstva, tak jistě ne. V tomto směru lze uzavřít, že takovému závěru nasvědčuje samotná skutková podstata, omezující se pouze na vykonání soulože, tj. na spojení pohlavních orgánů muže a ženy, které představuje určité riziko oplodnění.

Jedná se o úmyslný trestný čin, kdy subjektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v úmyslu pachatele vykonat soulož právě s příbuzným v pokolení přímém či sourozencem. Úmysl pachatele se tak musí vztahovat i k příbuzenskému vztahu.

Co se týče vztahu k jiným ustanovením, není vyloučen jednočinný souběh trestného činu soulože mezi příbuznými podle § 188 s trestnými činy ohrožování výchovy dítěte podle § 201 TZ a trestným činem svádění k pohlavnímu styku podle § 202 TZ. Jestliže pachatel sexuálně zneužije souloží svého příbuzného v pokolení přímém či sourozence, který nedovršil patnáctého roku, půjde zpravidla o jednočinný souběh s trestným činem pohlavního zneužití podle § 187 TZ.⁸⁷ Stejně tak je možný jednočinný souběh s trestným činem znásilnění podle § 185 TZ, obzvláště v případech, kdy se jej pachatel dopustí opakovaně, brutálním způsobem, navíc vůči své vlastní nezletilé dceři. O faktickou konzumpci jde tehdy, je-li jeden z trestných činů relativně malého významu ve srovnání s hlavním trestným činem, nebo je vedlejším, nevýznamným produktem

⁸⁵ VIZINGER, R. *Svoboda pohlavního života a role trestního práva*. Trestní právo, 2007, č. 6, s. 19.

⁸⁶ Srov. § 773 NOZ.

⁸⁷ Viz např. Usnesení NSČR ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 550/2012.

hlavního trestného činu. Vztah faktické konzumpce se tak vytváří případ od případu a je nahodilý.⁸⁸

Jak bylo již předesláno, většina trestných činů v sexuální oblasti je spáchána pachateli, kteří mají užší vztah k oběti a nebývá výjimkou v tomto směru vztah příbuzenský, respektive incestní. Soulož mezi příbuznými je trestným činem s vysokou mírou latence, což je dáno i tím, že ke spáchání tohoto činu dochází přímo v rodině pachatele a oběti. Z psychologických statistik a praxe sexuologa P. Weisse vyplývá, že incestní vztahy jsou zaznamenány nejčastěji na vesnicích či odlehlých samotách. Zneužívají-li rodiče své nezletilé děti, nejedná se ve většině případů o pedofily, nýbrž k takovému zneužívání dochází především na základě snazší dostupnosti uspokojení sexuálního pudu. Incest v tomto směru není sexuální úchylnou, nýbrž vyústění patologických rodinných vztahů, vyznačujících se zejména osobnostní poruchou despotického a nezdrženlivého rodiče. Až v 80% případů mají na svědomí incest otcové, kteří se jej dopouští na svých dcerách.

Policejní statistiky potvrzují zmiňovanou latenci, kdy roční počet zjištěných trestných činů soulož mezi příbuznými v letech 2011-2015, lze spočítat na prstech na ruce. To je dáno především tím, že oběti o takovém jednání mlčí, stydí se. Někteří se domnívají, že je takové chování paradoxně přirozené a mají potřebu vyhovovat pachatelům incestní soulože. Co se týče vývoje počtu těchto trestných činů, lze uzavřít, že tento nedoznal větších změn a pohybuje se v neměnné konstantě. Vyšší počet stíhaných či vyšetřovaných pachatelů, než-li zjištěných trestných činů, je dán kupříkladu tím, že trestně odpovědní jsou oba souložící, tedy i „oběť“ takového činu, jakož i např. zmiňovanou opožděnou objasněností.

⁸⁸ Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 2. 2013, sp. zn. 2 To 113/2012.

Tabulka 6 Vývoj počtu zjištěných trestných činů soulož mezi příbuznými a jejich stíhaných pachatelů v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy	6	7	10	6	7
Z toho stíháno/vyšetřováno	8	4	8	8	7

3.5 Kuplířství

S prostitucí je spojeno široké spektrum trestných činů. Mezi ně lze mimo jiné zařadit trestný čin kuplířství podle § 189 TZ a také trestný čin prostituce ohrožující mravní vývoj dětí podle § 190 TZ, které jsou součástí hlavy III. TZ. Obecně český zákonodárce zvolil aboliční přístup k dané problematice. To znamená, že samotná prostituce není regulována, ani stíhána. Kriminalizovány jsou ale jevy prostituci provázející.⁸⁹ Tyto jevy jsou často doprovázeny po formální stránce organizováním trestné činnosti, aniž by došlo k naplnění všech znaků organizované zločinecké skupiny. Při organizování dochází k dělbě úkolů mezi tzv. tupaře, dopravce a pasáka. Nepřímo z prostituce kořistí např. majitelé propůjčených bytů, hotelových pokojů, dohazovači a osoby falšující cestovní doklady prostitutek. Charakteristickým znakem je také využívání naivity a touhy po snadném výdělku. Mezi významné úlohy pasáků u klasického způsobu kuplířství patří vyjednávání ceny a inkasování peněz, osobní ochrana prostitutky a dohled nad výkonem služeb.⁹⁰ Pojem prostituce je formován konstantní judikaturou jako jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby za úplatu.⁹¹

⁸⁹ NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 325.

⁹⁰ TRÁVNÍČKOVÁ, I. Organizování prostituce – očima policejních expertů. *Trestní právo*, 1996, č. 2, s. 15.

⁹¹ Viz Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 8. 1994, sp. zn. 4 To 518/1994, Usnesení NSČR ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1045/2014, srov. také *Návrh zákona o regulaci prostituce z roku 2005* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006 [cit. 25. 10. 2015]. Dostupný z <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2005/navrh.pdf>>.

Trestný čin kuplířství podle § 189 TZ je provedením Mezinárodní úmluvy o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a vykořisťování prostitute jiného, uzavřené 2. 12. 1949, s přistoupením Československa ke dni 14. 3. 1958 a představuje do jisté míry zájem na ochraně občanského soužití. Objektem tohoto trestného činu je totiž nejen svobodné rozhodování člověka v sexuální oblasti, ale i ochrana mravnosti. Subjektem může být jak fyzická, tak i právnická osoba.⁹²

Objektivní stránku tohoto trestného činu představují dva druhy jednání. První způsob jednání záleží v přiměnění, zjednání, najmutí, zlákáání nebo svedení k provozování prostitute, a je podobný návodu ve smyslu ustanovení § 24 odst. 1 písm. b) TZ, jako jedné z forem trestné součinnosti v užším slova smyslu, s tím že jsou zde obsaženy i určité formy donucení, kdy postačí i pouhá dohoda. Druhý způsob jednání spočívá v kořistění z prostitute provozované jiným a je obdobou podílnictví.⁹³

Pachatel přiměje jiného k provozování prostitute využívaje svého vlivu neagresivním jednáním, které nemusí být založeno na použití násilí či použití pohrůžky násilí, nýbrž postačí přemlouvání jiného k takové činnosti, žádosti apod.⁹⁴ Zjednáním je, byť konkludentní, uzavření dohody či smlouvy za účelem provozování prostitute. Najmutím se rozumí opět jakákoliv i konkludentní dohoda o tom, že najímaná osoba bude pro toho, s kým takovou smlouvu uzavírá či pro někoho jiného provádět sexuální služby. Požadavek prostitute však nemusí být ve smlouvě výslovně vyjádřen. Zlákáání pachatel provádí v případě, že si snaží jiného získat, aby dobrovolně prostituoval, lákavými nabídkami, sliby, vysokými finančními výhodami. Svedení je úmyslné jednání, kterým pachatel vzbudí u jiné individuálně určené osoby rozhodnutí prostituci provozovat. Jedná se o různé způsoby přemlouvání, ale i schvalování prostitute před jinou osobou, pokud má vzbudit u oběti dané rozhodnutí nebo nepřímé svedení pomocí „živého nástroje.“⁹⁵

⁹² § 7 TOPO.

⁹³ Usnesení NSČR ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 4 Tdo 245/2009.

⁹⁴ Usnesení NSČR ze dne 1. 4. 2014, sp. zn. 11 Tdo 434/2014 a přim. také srov. Usnesení NSČR ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 5 Tdo 160/2012.

⁹⁵ BLÁHA, R. *Trestněprávní aspekty prostitute v České republice*. 1. vyd. Praha: LexisNexis, 2008, s. 51-53.

Kořistěním z prostituce se rozumějí různé způsoby získávání majetkového prospěchu z prostituce provozované jiným za podmínky, že pachatel využívá vědomě svého vztahu k osobě provozující prostituci a hmotně z něho těží. Přitom se nemusí nutně jednat jen o osobu, která prostitutce za úplatu obstarává zákazníky či poskytuje ochranu, ale třeba o řidiče, který ji vědomě vozí za zákazníky, popřípadě o osobu, která jí za úplatu poskytuje nebo zprostředkovává ubytování za účelem provozování prostituce. K naplnění znaku kořistění postačí opakované přijímání úplaty za umožnění provozování prostituce.⁹⁶

Hrozbou vyšších trestních sazeb a možností uložení trestu propadnutí majetku reaguje zákonodárce na závažnost spáchání takového činu v úmyslu získat pro sebe či jiného značný prospěch, jako člen organizované skupiny nebo způsobí-li takovým činem pachatel těžkou újmu na zdraví či dokonce smrt. Značným prospěchem se podle výkladového pravidla pro určení škody ve smyslu § 138 odst. 1, 2 TZ rozumí prospěch nejméně ve výši 500.000,- Kč, kdy k takovému následku musí zároveň směřovat i úmysl pachatele. Při určení výše takového prospěchu je nutno vycházet z tzv. čistého prospěchu (výtěžku) z trestné činnosti po odpočtu vynaložených nákladů, přičemž vyžádání posudku znalce z příslušného oboru (účetnictví, ekonomika) se bude jevit o to nezbytnější, oč méně skutečností k určení výše takového prospěchu lze zjistit dalšími důkazy, např. výsledkem svědků.⁹⁷ Ve vztahu k okolnosti, kdy pachatel spáchá takový čin jako člen organizované skupiny, je třeba taktéž úmyslného zavinění, když takový závěr přímo plyne z daného ustanovení, neboť pachatel musí jasně vědět, že se jedná o organizovanou skupinu. Předpokladem pro naplnění takového kvalifikovaného znaku je nejméně tříčlenné sdružení trestně odpovědných osob, jejichž vzájemná součinnost na realizování trestné činnosti vykazuje takovou míru plánovitosti jejího průběhu a tomu odpovídající koordinaci úloh jednotlivých účastníků, že tyto okolnosti zvyšují pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu a tím i jeho škodlivost pro společnost. Typická je přitom plánovitost a promyšlenost rozdělení úkolů mezi jednotlivé členy, kdy ze strany těchto členů dochází k dílčím jednáním, která sama o sobě z hlediska své povahy a příčinného významu pro způsobení následku, nejsou tak

⁹⁶ Usnesení NSČR ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1045/2014.

⁹⁷ Usnesení NSČR ze dne 17. 10. 2001, sp. zn. 3 Tz 207/2001, srov. přim. také Usnesení NSČR ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 8 Tdo 546/2012.

závažná. Rozdělení úkolů mezi více členů je předpokladem toho, aby ve spojení všech dílčích činností jednotlivých členů bylo zamýšleného cíle dosaženo snáze a spolehlivěji. Není však vyžadováno, aby šlo o soustavnou trestnou činnost. Tímto způsobem může být proveden pouze jeden akt trestné činnosti.⁹⁸

V případě způsobení těžké újmy oběti, není rozhodující úmyslné nebo nedbalostní zavinění pachatele, neboť vzhledem k tomu, že ustanovení o trestném činu kuplířství je v poměru speciality k trestnému činu těžké ublížení na zdraví podle § 145 TZ, je vyloučen i jednočinný souběh těchto trestných činů. Oproti tomu následek v podobě smrti může pachatel způsobit pouze nedbalostně, neboť v případě úmyslu se jedná o trestný čin vraždy podle § 140 TZ a jednočinný souběh těchto trestných činů je v tomto případě vyloučen. Stejně tak trestný čin obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. d) TZ je k trestnému činu kuplířství podle § 189 TZ speciálním a jednočinný souběh je u těchto trestných činů zpravidla vyloučený. Naopak v případě trestného činu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 TZ je jednočinný souběh možný.⁹⁹

Ve vztahu k dětské prostituci dochází k trestněprávní regulaci poptávky po dětském sexu, a to zejména prostřednictvím trestného činu svádění k pohlavnímu styku podle § 202 TZ. Skutková podstata tohoto trestného činu postihuje zákazníky dětských prostitutek a prostitutů mladších 18. let, může být však i jednáním, kterým kuplíř svádí dítě k prostituci se slibem vysoké částky za uskutečnění forem uvedených v § 202 odst. 1 TZ, aby ho nalákal k činnosti, kterou může přijít snadno k „velkým penězům.“¹⁰⁰ Zájem o dětskou prostituci vzrostl z důvodu obavy z rozšířeného výskytu a v důsledku mylné představy, že právě u dětí je menší pravděpodobnost nákazy virem HIV. Se sexuálním turismem cizinců se potýká i Česká republika, kde mezi nejrizikovější oblasti patří okolí Prahy, Severní a Západní Čechy.¹⁰¹ Trestný čin svádění k pohlavnímu styku podle § 202 TZ je součástí hlavy IV. TZ, obsahující trestné činy proti rodině a dětem, tudíž objektem tohoto trestného činu je především zájem na řádné výchově dětí a s tím i

⁹⁸ Usnesení NSČR ze dne 23. 10. 2013, sp. zn. 6 Tdo 367/2013.

⁹⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1873-1874.

¹⁰⁰ Ibidem.

¹⁰¹ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 42.

související eliminaci škodlivých vlivů, mezi které bezesporu prostitute patří. S ohledem na žádané jednání, které je charakteristické požadavkem sexuální aktivity, lze uvažovat i o objektu svobody rozhodování v sexuálních vztazích a to i přesto, že tento trestný čin nepožaduje faktický sexuální kontakt s dítětem. Předmětem útoků takových pachatelů nezřídka bývají pro pachatele snadno dosažitelné oběti s existenčními potížemi, tzn. například na útěku, z výchovných ústavů či oběti pocházející z dysfunkčních rodin s finančními problémy, které zpravidla nevidí jiné východisko než prostituovat. O dobrovolnosti takové činnosti lze proto důvodně pochybovat. Příznačnější by tak bylo zařazení takového trestného činu spíše mezi trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, zařazené do hlavy III. TZ.

Policejní statistiky svědčí opět o latenci této trestné činnosti, jejíž rozkrytí je náročné a leckdy i nemožné, neboť všechny zainteresované strany – prostitutka, zákazník i kuplíř, z takového jednání profitují. Lze tak snadno dojít k závěru, že v takovém případě se nikdo nemusí cítit poškozen. Vyšší počet stíhaných osob, než-li počet zjištěných trestných činů svědčí o tom, že v případě trestného činu kuplířství se lze nezřídka setkat s organizovaným zločinem. Rozkrytí takové organizované skupiny logicky předpokládá nejen delší prověřování a vyšetřování, ale i často se vyskytující formu trestné součinnosti ve formě spolupachatelství. Není proto výjimkou, že v rámci jednoho zjištěného zločinu kuplířství podle § 189 odst. 1, 2 písm. b) TZ, policie zahájí trestní stíhání proti několika spolupachatelům. Vyloučena však není s ohledem na složitost věci ani dodatečná objasněnost případu, kdy se v dalších letech již takový případ neevduje jako „zjištěný trestný čin.“

Tabulka 7 Vývoj počtu zjištěných trestných činů kuplířství a jejich stíhaných pachatelů v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy	44	42	52	57	50
Z toho stíháno/vyšetřováno	61	46	44	72	63

K vzestupu statistických údajů státního zastupitelství, ale i koneckonců policie, se vyjádřilo Krajské státní zastupitelství v Ostravě, které poukázalo na to, že na nárůst počtu stíhaných a obžalovaných pachatelů v roce 2014 měla vliv realizace akce „Anděl“ v rámci působnosti Okresního státního zastupitelství v Ostravě, zaměřená na provozovatele podniků s poskytováním sexuálních služeb za úplatu. Akce se dotkla v konečném důsledku 10 podniků, přičemž z hlediska zajišťování výnosů pocházejících z trestné činnosti byla co do počtu a objemu zajištěných hodnot nejúspěšnější ze všech věcí, v nichž bylo v roce 2014 prováděno finanční šetření.¹⁰²

3.6 Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Trestný čin prostituce ohrožující mravní vývoj dětí byl zaveden rekodifikací trestního práva v roce 2009. Objektem tohoto ohrožovacího trestného činu je zájem na ochraně dětí před nevhodnými projevy uspokojování sexuálních potřeb v podobě prostituce.¹⁰³ Trestní postih je zaměřen na místa, která jsou vyhrazena nebo určena pro pobyt nebo návštěvu dětí, která jsou charakteristická právě zvýšeným výskytem dětí a mohlo by proto snadno dojít k ohrožení mravního vývoje dětí a ke zkreslení představ dětí o sexuálním životě. V takovém případě by v konečném důsledku totiž mohli děti považovat prostituci za zcela normální, společenský jev, ačkoliv ve skutečnosti je samotná prostituce nabízená na veřejném prostranství v rozporu s dobrými mravy a narušuje veřejný pořádek.¹⁰⁴ Dítětem se v kontextu výkladového ustanovení § 126 TZ rozumí osoba mladší 18. let.

Objektivní stránka je charakterizována dvěma skutkovými podstatami. První záležitostí v provozování prostituce v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt dětí, načež druhá spočívá v organizování, střežení nebo jiným způsobem zajišťování provozu prostituce

¹⁰² Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2014 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika [citováno dne 17. 10. 2015]. Dostupná z <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>>.

¹⁰³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 614.

¹⁰⁴ srov. nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 69/2004.

v uvedených zájmových místech. Pojem prostituce byl vysvětlen v předchozí podkapitole.

Co se týče pojmu blízkosti takových míst, je třeba vzít v potaz prostor, kde se děti v souvislosti s činností školy popř. obdobného zařízení obvykle zdržují, tedy např. okolí školy, vyhrazené žákům k pohybu o přestávkách. Podmínku blízkosti naplňuje taková vzdálenost, při které lze z uvedených míst provozování prostituce pozorovat. Otázkou bude vždy také míra zasažení objektu, chráněného tímto trestným činem a výjimkou jistě nebude ani možnost uplatnění zásady subsidiarity trestní represe podle § 12 odst. 2 TZ,¹⁰⁵ neboť ojedinělý kontakt s prostitutí dle mého názoru nepředstavuje jednání natolik škodlivé, aby muselo být postihováno trestním právem, a postačí proto uplatnění jiného předpisu.¹⁰⁶ Škola a školské zařízení jsou definovány v ustanovení § 7 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů. Jiným obdobným zařízením je např. zařízení sociálně-právní ochrany dětí ve smyslu § 39 a násl. zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, zařízení odborného poradenství pro péči o děti, zařízení sociálně výchovné činnosti, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, výchovné rekreační tábory, zařízení pro výkon pěstounské péče.

Pokud jde o vývojová stadia tohoto trestného činu, popsáno v § 190 odst. 1 TZ, příprava k takovému jednání nepřichází v úvahu a pokus pouze ve výjimečných případech, neboť samotné provozování prostituce spočívá v nabídce sexuálních služeb. Prakticky proto připadá v úvahu jednání pachatele ve skutkovém omylu, kdy se např. bude domnívat, že provozuje prostituci v blízkosti střední školy, ve skutečnosti se však jedná o vyšší odbornou školu, kterou navštěvují osoby starší 18. let. U jednání popsáno v § 190 odst. 1 TZ nejsou vyloučeny ani jiné formy účastenství. Obzvláště v případě pomoci k tomuto trestnému činu vyvstává otázka kriminalizace zákazníků prostituující osoby.¹⁰⁷ Dle mého názoru je trestní postih zákazníků, pokud dojde

¹⁰⁵ GRIVNA, T. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 72.

¹⁰⁶ Srov. § 46 odst. 2 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, kterým lze postihovat porušení zákazu provozovat prostituci na veřejných místech vymezených obecně závaznou vyhláškou.

¹⁰⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1877-1879.

samozřejmě k naplnění všech znaků této skutkové podstaty, zcela v pořádku, neboť svým jednáním takový trestný čin pachatele usnadňují či umožňují. Prioritní je přitom ochrana mravního vývoje dítěte před takovým nežádoucím jevem alespoň v zájmových místech, kde je výskyt dětí nejpravděpodobnější.

Druhá skutková podstata demonstrativně vyjmenovává způsoby zajišťování prostituce – organizování a střežení. Organizování provozování prostituce je obdobně jako organizátorství podle § 24 TZ, zosnování či řízení prostituce a představuje přísnější postih. V důsledku toho se nevyžaduje akcesorita účastenství a trestný bude tudíž i pokus o takové organizování, ačkoliv je jinak pouhou formou přípravného jednání (srov. § 20 odst. 1 TZ), která by nebyla jinak trestná s ohledem na hrozící trestní sazbu, kdy se nejedná o zvlášť závažný zločin (srov. § 14 odst. 3 TZ). Účastenství ve formě organizátorství je samostatným deliktem.¹⁰⁸ Střežením pachatel zabezpečuje nerušený výkon prostituce tím, že např. hlídá dané místo, konkurenci, dohlíží na placení ze strany zákazníků nebo upozorňuje na pohyb policie. Jiný způsob zajišťování prostituce představuje např. shánění zákazníků.¹⁰⁹

Subjektem první základní skutkové podstaty může být pouze prostituující muž či žena. Oproti tomu subjektem druhé skutkové podstaty může být v podstatě kdokoliv, kdo v zájmové oblasti prostituci organizuje, střeží nebo jinak zajišťuje. Trestnímu postihu se tak nevyhnou ani pasáci, pokud svým jednáním naplní znaky této druhé skutkové podstaty. Pokud jde o subjektivní stránku, postačí v obou případech eventuální úmysl.

Mezi okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby patří spáchání činu uvedeného v odst. 1 nebo 2 nejméně na dvou takových místech, anebo opětovně. Rozdílnost takových dvou míst musí být z hlediska geografického, nikoliv druhového. K naplnění tohoto znaku přitom postačí, pokud pachatel spáchá takový čin na dvou místech postupně, může se přitom jednat o dvě školy stejného typu, např. dvě mateřské školy. Znak „opětovně“ se zakládá na tom, že pachatel opakuje trestnou činnost, aniž by za takový čin byl již pravomocně odsouzen. Půjde především o vícečinný souběh trestných

¹⁰⁸ Ibidem.

¹⁰⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 616.

činů a nezáleží přitom, zda byl pachatel v minulosti za takový čin pravomocně odsouzen či potrestán, i tehdy, jestliže se na něj hledí, jako by nebyl odsouzen. Ve vztahu ke způsobení následku tohoto trestného činu za okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby postačuje nedbalostní forma zavinění, která však z logiky věci bude zpravidla vyloučena.

K jednočinnému souběhu bude docházet v případě trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí podle § 190 odst. 2 TZ a trestného činu kuplířství podle § 189 TZ, neboť tato ustanovení chrání odlišné objekty.

Policejní statistiky nevykazují samostatně trestný čin prostituce ohrožující mravní vývoj dětí podle § 190 TZ. Spolu s ostatními mravnostními trestnými činy je proto zařazen mezi „ostatní.“ Jedním z důvodů je jistě ojedinělý výskyt tohoto trestného činu, což dokládá i následující tabulka.

Tabulka 8 Vývoj počtu zjištěných trestných činů prostituce ohrožující mravní vývoj dětí v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy	-	7	1	1	3

110

Nelze ani odhlédnout od četných kritických postojů odborné veřejnosti, kdy trestní represe se v případě tohoto trestného činu jeví jako příliš razantní.¹¹¹ Potřeba kriminalizace uváděného jednání je diskutabilní. Podle mého názoru se jedná sice o nežádoucí jev, avšak ne natolik společensky závadný, aby muselo být přistupováno k uplatnění trestního práva. Vhodnější by bylo jednání postihovat prostředky správního práva. Nadto považuji za nutné uvést, že v nejzazších případech, kdy by jednání

¹¹⁰ Informace byly poskytnuty kpt. PhDr. Jaroslavem Dvořákem, ke stavu ke dni 31. 10. 2015.

¹¹¹ Např. GŘIVNA, T. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. In JELÍNEK, J. (ed). *O novém trestním zákoníku* - sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnícké dny, květen 2009, trestněprávní sekce. Praha: Leges, 2009. s. 94.

související s prostitucí bylo hrubě neslušné a vzbuzovalo by obzvláště neuctivý postoj k zásadám občanského soužití, lze přistoupit k právní kvalifikaci takového počínání jako trestného činu výtržnictví podle § 358 TZ, popř. trestného činu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 TZ.

Samotné obce mají nástroj k tomu, aby prostituci plošně na svém území zakázaly, a to na základě zmocnění k vydání obecně závazné vyhlášky podle § 10 písm. a) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů. Přístupy obcí k této možnosti jsou různé, neboť zdaleka ne všechny se potýkají s problematickou prostitucí. Dalším nedostatkem je odlišný přístup praxe a teorie k vymezení pojmu „blízkost“ zájmových míst, nehledě na to, že děti se s prostitucí mohou snadno setkat i na jiných místech, kde se vyskytují, např. na nádraží. Mám za to, že stávající problematická úprava by nemohla být vyřešena ani návratem k reglementačnímu přístupu, který prostituci legalizuje, avšak podřizuje ji státnímu dozoru a kontrole.¹¹² Snahy o takovou regulaci zde již byly, kdy návrh zákona na legalizaci prostituce byl v Poslanecké sněmovně již dvakrát projednáván. Jsem přesvědčena o tom, že taková úprava by nahrávala spíše těm, kteří na prostituci profitují, tedy kuplířům, klientům, orgánům veřejné správy, přičemž však nepomýšlí na to, že je v určitém smyslu třeba „chránit“ i prostituující osoby, namísto toho takové osoby zavazuje k řadě „nesplnitelných“ povinností. Kromě toho i z historického hlediska by přijetí takového zákona představovalo krok nazpět a bylo by v rozporu se západoevropskými přístupy k danému problému.

3.7 Šíření pornografie

V reakci na mezinárodní smlouvy proti rozšiřování „necudných publikací“,¹¹³ bylo zařazeno do předchozího trestního zákona trestněprávní ustanovení o šíření pornografie s názvem ohrožení mravnosti, které bylo s určitými změnami převzato do dnešního trestního zákoníku jako trestný čin šíření pornografie podle § 191 TZ. Toto ustanovení vychází dále z čl. 17 odst. 4 Listiny a lze jej označit za restrikcí uplatněnou na základě

¹¹² NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 325-326.

¹¹³ Mezinárodní úmluva o tom, kterak potíratí rozšiřování necudných publikací č. 184/1922 Sb., ze dne 4. 5. 1910, Mezinárodní úmluva o potlačování obchodu s necudnými publikacemi a jich rozšiřování, č. 96/1927 Sb., ze dne 12. 9. 1923 a protokol jí doplňující ze dne 4. 5. 1949, Lake Sukces. Více BLÁHA, R. *Trestněprávní aspekty prostituce v České republice*. 1. vyd. Praha: LexisNexis, 2008, s. 65.

ústavního zákona zasahující do práva svobody projevu a práva na svobodný přístup k informacím.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně před zvláštním druhem obtěžování v oblasti mravnostní a také zájem na ochraně mravního rozvoje a výchovy dětí před negativním působením pornografie.¹¹⁴ Pojem pornografického díla zákon nedefinuje. Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku uvádí, že posuzování tohoto pojmu v praxi nečiní problémy. Je pravdou, že právní teorie i konstantní judikatura se shoduje v názoru, že pornografické dílo zvláště intenzivním a vtíravým způsobem zasahuje a podněcuje sexuální pud, překračuje podle převládajících názorů ve společnosti uznávané hranice sexuální slušnosti, uráží neakceptovatelným způsobem cit pro sexuální slušnost, vyvolává pocit studu.¹¹⁵

Nicméně Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 19. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 606/03, definoval pornografické dílo obšírněji, kdy jím rozumí jakoukoliv věc, pokud uráží, způsobem, který lze stěží akceptovat, cit pro sexuální slušnost. *„Pornografické dílo může u normální osoby vyvolávat sexuální vzrušení, vedle toho však může tuto osobu sexuálně znechucovat či odpuzovat. Test pornografické povahy díla, který by měl být aplikován obecným soudem, spočívá na posouzení, zda celkový dojem díla způsobuje morální pohoršení osobě s běžným cítěním.“* Zobrazení nahého lidského těla v přiměřených situacích jako např. při koupání, k reklamním účelům není pornografickým dílem, i když by mohlo vzbuzovat sexuální vzrušení. Povaha je totiž závislá na kontextu, kdy rozhodující je obsah celého díla nikoliv pouze určitá část, výseč nebo kapitola. A contrario tedy např. zobrazení oblečeného dítěte v nepřírozené poloze s vyzývavým pohledem může být v kontextu dalšího jinak závadného materiálu posouzeno jako pornografické dílo.

Z hlediska trestního postihu § 191 TZ lze pornografii rozlišovat na tzv. prostou, dětskou (zobrazující děti) a zvrácenou (deviantní, někdy označovanou jako „tvrdou“). Trestní zákoník demonstrativně stanoví formy pornografického díla. Vyjmenovává tak díla

¹¹⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 616.

¹¹⁵ NOVOTNÝ, O.; VOKOUN, R. a kol. *Trestní právo hmotné II: Zvláštní část*. Praha: ASPI, 2007, s. 275.

písemná, fotografická, filmová, počítačová a elektronická. Pornografické dílo si lze snadno představit v listinné podobě jako rukopis, strojopis či fotokopii, v elektronické podobě jako např. zvuk zachycený na CD, mp3 nebo obraz ve filmu, DVD nebo plastika či socha.¹¹⁶

Objektivní stránka tohoto trestného činu záleží ve způsobech nakládání s pornografickým dílem, uvedených v § 191 odst. 1 TZ a § 191 odst. 2 TZ. Tato ustanovení obsahují dvě základní skutkové podstaty. Skutková podstata v § 191 odst. 1 TZ postihuje způsoby šíření pornografického díla, v němž se projevuje násilí či neúcta k člověku, nebo které popisuje, zobrazuje či jinak znázorňuje pohlavní styk se zvířetem (tzv. deviantní, tvrdá pornografie). Násilí nesmí být předstírané a musí mít souvislost se sexuálními aktivitami. Neúcta pramení ze zobrazování člověka, které jej ponižuje. Jedná se např. o sexuální praktiku tzv. bondage, která se vyznačuje svazováním, jež vyvolává bolest při pohybech či z nepřírodných poloh, za účelem sexuálního vzrušení nebo tzv. saliromanii, což je sexuální uspokojování znečišťováním osob výkaly, močí a jinými substancemi.¹¹⁷ Pohlavním stykem se zvířetem se rozumí jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na zvířeti. Zejména se jedná o případy tzv. sodomie, tedy spojení pohlavních orgánů člověka a zvířete nebo tzv. zoofilie, tj. dotyk a hlazení zvířete vedoucí k sexuálnímu uspokojení. Trestný je nejen popis a zobrazení takového jednání, ale i jiné znázornění pohlavního styku se zvířetem.¹¹⁸ Způsoby šíření spočívají v jednání pachatele, kdy popsanou fotografickou, filmovou, počítačovou, elektronickou nebo jinou pornografií vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupnou, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá či jinak jinému opatří. Výrobou je jakékoliv zhotovení této pornografie, byť pro vlastní potřebu. Uvedení do oběhu je důsledkem jednání pachatele, kterým se dílo dostává k širšímu okruhu osob. Činit veřejně přístupným znamená, že je umožněno komukoliv seznámit se s pornografickým dílem. Samotné držení takové pornografie však trestné není.

¹¹⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 617.

¹¹⁷ *Slovník sexuálních úchylek* [online]. MUDr. Zbyněk Mlčoch, 14. 7. 2008 [cit. 15. 11. 2015]. Dostupný z <<http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/texty/zdravi/slovník-sexualnich-uchylek-deviaci-sexuologicky-gynekologicky-a-psychiatricky-slovník>>.

¹¹⁸ Usnesení NSČR ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 7 Tdo 497/2015.

Skutková podstata § 191 odst. 2 TZ postihuje jednání spočívající v tom, že pachatel písemné, fotografické, filmové, počítačové, elektronické či jiné pornografické dílo nabízí, přenechává nebo zpřístupňuje dítěti, anebo na místě, které je dětem přístupné, vystavuje nebo jinak zpřístupňuje. Jde o trestní postih tzv. prosté pornografie v případech, kdy je zpřístupněna osobám mladším 18 let. Demonstrativní výčet forem pornografických děl oproti jiným ustanovením obsahuje výslovně formu písemnou. Z pohledu hodnocení jednání pachatele je přitom nerozhodné, zda byla pachatelova oběť pohlavně dotčena a zkušená či nikoliv.¹¹⁹ Rozdíl mezi zpřístupněním takového díla dítěti podle písm. a) tohoto ustanovení a vystavováním či jiným zpřístupněním na místě, které je dětem přístupné podle písm. b) tohoto ustanovení, záleží z hlediska jazykového výkladu v tom, že zpřístupnění postačí toliko jednomu dítěti, kdežto vystavení na místě, kde se běžně děti, ale nejen oni, mohou vyskytovat, se musí vztahovat k více, nežli jednomu dítěti, neboť zákonodárce zvolil pro tento případ množné číslo. Zároveň se nejedná o místa, kam mají děti vstup zakázán, např. sexshopy. Pokud by však pachatel úmyslně umožnil dítěti přístup do takového místa, připadala by v úvahu jeho trestní odpovědnost podle písm. a) tohoto ustanovení.¹²⁰

Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv, neboť zákon nevyžaduje žádnou zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení. Nemůže jím být však právnická osoba.¹²¹ Stran subjektivní stránky je vyžadováno úmyslné zavinění. V případě ustanovení § 191 odst. 2 TZ musí úmysl pachatele zahrnovat i věk osoby mladší 18 let, vůči které se tohoto trestného činu dopustil.¹²²

Ke kvalifikačním okolnostem podmiňující použití vyšší trestní sazby náleží, spáchá-li pachatel trestný čin šíření pornografie podle § 191 odst. 1 či 2 TZ jako člen organizované skupiny, nebo tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo v úmyslu získat pro sebe nebo jiného značný prospěch (srov. § 191 odst. 3 TZ). Ještě přísnější postih poté hrozí pachateli, spáchá-li takový trestný čin jako člen organizované skupiny působící ve

¹¹⁹ Usnesení NSČR ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 4 Tdo 886/2012.

¹²⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1886.

¹²¹ § 7 TOPO.

¹²² VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2011, s. 671.

více státech nebo v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu (srov. § 191 odst. 4 TZ). Zákon předpokládá úmyslné zavinění pachatele ke všem vyjmenovaným okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby. Některé kvalifikační znaky byly již vysvětleny v souvislosti s jinými trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

Zbývá se zaměřit na spáchání takového činu tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, což představuje výslovné zakotvení veřejného spáchání takového činu ve smyslu § 117 písm. a) TZ, jehož základním rysem je masová účinnost. Projev je tak adresován blíže neurčenému a neomezenému okruhu adresátů, kteří mají možnost se s ním seznámit tím, že ho např. shlédnou, vyslechnou, přečtou apod. Jiný obdobně účinný způsob tak musí představovat všechny výslovně neuvedené způsoby srovnatelné z hlediska své účinnosti s těmi, co jsou výslovně v ustanovení uvedeny. Stejně tak i např. materiální podmínka spáchání tohoto činu veřejně přístupnou počítačovou sítí bude naplněna způsobem, který činí projev dostupný širšímu okruhu osob. Musí jít tedy o obdobně účinný způsob, nikoliv pouze prostředek.¹²³ Zmateně může do jisté míry působit např. výrobení a uvedení do oběhu filmového díla charakteru tzv. zvrácené pornografie v kontextu spáchání takového činu filmem. I v tomto případě bude jedním z rozhodujících faktorů vyšší počet adresátů. Pokud tato podmínka splněna nebude, nepůjde o kvalifikační znak podmiňující použití vyšší trestní sazby dle § 191 odst. 3 písm. b) TZ.¹²⁴

Pachatel působí ve smyslu § 191 odst. 4 písm. a) TZ jako člen organizované skupiny ve více státech, pokud je takové působení dáno nejméně ve dvou státech, případně včetně České republiky.¹²⁵ Získá-li pachatel úmyslně pro sebe nebo jiného prospěch velkého rozsahu, rozumí se jím podle výkladového pravidla pro určení výše škody dle § 138 odst. 1, odst. 2 TZ, prospěch ve výši nejméně 5.000.000,- Kč a představuje vůbec nejvyšší hranici, kterou trestní zákoník rozlišuje.

¹²³ Usnesení NSČR ze dne 15. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 809/2011, Usnesení NSČR ze dne 26. 7. 2012, sp. zn. 5 Tdo 641/2012.

¹²⁴ Usnesení NSČR ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 7 Tdo 687/2011.

¹²⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1888-1889.

Co se týče vztahu trestného činu šíření pornografie podle § 191 TZ k jiným ustanovením, souběh bude připadat v případě trestného činu ohrožování mravní výchovy dítěte podle § 201 TZ nebo s trestným činem neoprávněného podnikání podle § 251 TZ. Speciálním deliktem je zneužití dítěte k výrobě pornografie v § 193 TZ, přičemž další nebo jiné nakládání s takovým pornografickým dílem lze kriminalizovat v souběhu s trestným činem výroby a jiné nakládání s dětskou pornografií podle § 192 TZ.¹²⁶

Policejní statistika vykazuje ve sledovaném období spíše sestupnou tendenci, která se v posledních letech stabilizovala. Kriminalitě nahrává rozvoj technologií, zejména internetu, který pachatelům umožňuje anonymitu, čímž vzrůstá jejich odvaha a klesá zároveň možnost jejich ustanovení. Nezřídka se lze setkat s případy, kdy se totiž pachatel vydává za někoho zcela jiného.

Tabulka 9 Vývoj počtu zjištěných trestných činů šíření pornografie a jejich stíhaných pachatelů v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy	77	35	51	52	56
Z toho stíháno/vyšetřováno	30	18	27	24	19

Z poznatků státních zastupitelství k dané problematice lze uvést názor Městského státního zastupitelství v Praze, že většina pachatelů u tzv. přechovávání pornografických materiálů jsou osoby bez pedofilního zaměření či jiné sexuální úchyvky. S přechováváním materiálů s touto tematikou či jejich následnou distribucí většinou nesouvisí žádná další trestná činnost, a to ani zaměřená vůči nezletilým. Nebylo zjištěno, že by některý z pachatelů sám takové materiály vyhotovoval nebo jinak pořizoval. Jedná se do jisté míry o internetový fenomén, kdy anonymita a snadná dostupnost materiálů s pedofilní či obdobnou tematikou na pornografických webech

¹²⁶ Ibidem.

vede k jejich stahování a další distribuci s vědomím anonymity i mezi jinak bezúhonnými občany.¹²⁷

3.8 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií

Kriminalizace dětské pornografie je úzce spojena s mezinárodními závazky, které vyplývají jednak z mezinárodních smluv, ale i z legislativy EU. Jedná se o pojem v mezinárodním kontextu hojně užívaný, přičemž společným jmenovatelem je ochrana dětí před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním. Zachycují jej například Opční protokol k Úmluvě OSN o právech dítěte proti prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii ze dne 25. 5. 2000,¹²⁸ Úmluva o počítačové kriminalitě ze dne 23. 11. 2001¹²⁹ a Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním ze dne 25. 10. 2007.¹³⁰ Z unijních předpisů lze odkázat zejména na rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV ze dne 22. 12. 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii,¹³¹ ale především také na směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU, o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, ze dne 13. 12. 2011, která zmiňované rámcové rozhodnutí nahradila. Dětskou pornografií se například podle čl. 2 posledního zmiňovaného dokumentu rozumí jakýkoli materiál zobrazující dítě osobu se vzhledem dítěte, která se účastní skutečného či předstíraného jednoznačně sexuálního jednání, jakékoliv zobrazení pohlavních orgánů dítěte nebo osoby se vzhledem dítěte prvotně k sexuálním účelům, či realistické obrázky dítěte, které se účastní jednoznačně sexuálního jednání, nebo realistické obrázky pohlavních orgánů dítěte k prvotně sexuální účelům.

Trestní zákoník definuje dětskou pornografií jako pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě či osobu, která se jeví být dítětem. Bližší vymezení tak

¹²⁷ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2011 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika [citováno dne 22. 11. 2015]. Dostupná z <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>>.

¹²⁸ čl. 2 písm. c) zmiňovaného.

¹²⁹ čl. 9 odst. 2 zmiňované.

¹³⁰ čl. 20 odst. 2 zmiňované.

¹³¹ čl. 1 písm. b) zmiňovaného. Viz VOLEVECKÝ, P. Kybernetická trestná činnost v mezinárodních dokumentech a v dokumentech ES/EU. *Trestní právo*, 2012, č. 7-8, s. 26-38.

zákonodárce přenechal odborné literatuře a rozhodovací praxi soudů. Co se týče pornografie dětské, aby mohlo být nějaké dílo zobrazující dítě podle trestního zákoníku považováno za pornografické, je třeba, aby kumulativně splňovalo dvě základní charakteristiky, musí jednak u normálního jedince vyvolávat aktualizaci sexuálního pudu a také překračovat uznávané morální normy příslušné společnosti, tedy u většiny jejích členů vzbuzovat stud. Např. snímky obnažených dětí v polohách vyzývavě předvádějících pohlavní orgány za účelem sexuálního uspokojení, dále pak snímky dětí zachycující polohy skutečného či předstíraného sexuálního styku s nimi, popř. i jiné obdobné sexuálně dráždivé snímky dětí. Pornografický charakter díla ale nelze bez dalšího dovozovat jen z toho, že je zpřístupňováno takovými prostředky, které vyhledávají osoby trpící sexuální deviací.¹³²

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně některých morálních hodnot spočívajících v odsuzování dětské pornografie. Jako sekundární objekt je nejčastěji uváděna ochrana dětí před jejich zneužíváním pro pornografické účely.¹³³

Objektivní stránka tohoto trestného činu sestává ze tří základních skutkových podstat. První skutková podstata, obsažená v § 192 odst. 1 TZ, spočívá v přechovávání fotografického, filmového, počítačového, elektronického nebo jiného pornografického díla, které zobrazuje dítě nebo osobu, jenž se jeví být dítětem. Přechováváním jsou jakékoliv způsoby držení dětské pornografie bez ohledu na délku přechovávání, přičemž postačí, že pachatel ji má ve své moci (v e-mailu, doma, na pracovišti apod.). Samotné prohlížení stránek tedy trestné není, pokud si je pachatel neukládá na nosič informací. Určitou nejistotu ve výkladu by mohl činit pojem osoby, jenž se jeví být dítětem. Transpozicí unijních předpisů nebyly zcela přesně převzaty a rozlišeny dvě kategorie. V mezinárodním kontextu lze hovořit o osobách starších 18. let, které mají vzhled dítěte, ale také o realisticky znázorněné neexistující děti. Bude se tedy jednat o osoby, které se jeví mladší 18. let a je u nich předstírán nižší věk, ať už je to v důsledku maskování či líčení. Důležitou skutečností je v neposlední řadě i ta, že vzhled takové

¹³² Např. Usnesení NSČR ze dne 28. 12. 2004, sp. zn. 7 Tdo 1077/2004 a Usnesení NSČR ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1002/2012.

¹³³ Např. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 620.

osoby by jistě zmátl většinu pozorovatelů, kteří by si ji velice snadno mohli splést s dítětem. O realisticky znázorněné neexistující děti půjde v případě vyobrazení za pomoci např. počítače (realistická virtuální pornografie).¹³⁴ K otázce kriminalizace virtuální dětské pornografie jsou zaujímány různé postoje. Sexuologové upozorňují na možnost ukojení pohlavního pudu pedofilů na úrovni masturbačních fantazií a tím i snížení rizika realizace škodlivých představ. Někteří však poukazují naopak na to, že by tím mohlo dojít spíše ke stimulaci. Osobně se s ohledem na chráněný objekt tohoto trestného činu domnívám, že by virtuální dětská pornografie měla být kriminalizována, vyplývá to koneckonců i z demonstrativního výčtu podob pornografického díla. Samotná pedofilie není vždy potenciaálně nebezpečná. Opravdu praví pedofilové žijí v dětském světě, mají mimořádnou schopnost vcítit se do dítěte a rozumí dětským potřebám. Nejčastěji jsou nejlepšími učiteli a vychovateli. Svou deviaci projektují právě tímto způsobem a nemají již potřebu se jakkoliv na dětech sexuálně ukájet. Připouštím proto myšlenku, že v určitých případech by se tímto způsobem mohlo terapeuticky na pedofily působit. Akceptovala bych terapeutickou léčbu pod vedením odborníka, který by virtuální dětskou pornografii doporučoval na lékařský předpis.

Objektivní stránku druhé skutkové podstaty podle § 192 odst. 2 TZ tvoří jednání pachatele, kterým prostřednictvím informační nebo komunikační technologie získá přístup k dětské pornografii. Důvodová zpráva se blíže k tomuto ustanovení nevyjadřuje, pouze odkazuje na čl. 5 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV.¹³⁵ Přepisem zmiňovaného článku došlo ke splnění požadavků, vyplývajících z členství ČR v EU. Cílem je dle důvodů přijetí této směrnice postihovat úmyslné vstupy pachatelů na webové stránky s dětskou pornografií. Na úmysl lze přitom usuzovat zejména s ohledem na opakovanost vstupů či ze vstupů za úplatu. Výklad pojmu informační nebo komunikační technologie je ponechán judikatuře.

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ *Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb., ze dne 20. 11. 2013*[online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2013[cit. 25. 10. 2015].

Dostupné na z <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=45&CT1=0>>.

S ohledem na výše uvedené je především třeba kriminalizovat jakékoliv smyslové vnímání dětské pornografie prostřednictvím informačních a komunikačních technologií.

Třetí skutková podstata tohoto trestného činu, zachycená v § 192 odst. 3 TZ, postihuje případy, kdy pachatel pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupnou, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá či jinak jinému opatří nebo z takového pornografického díla kořistí. Kořistění je jakékoliv získávání majetkového prospěchu z díla. Dopustí se ho například pachatel, co za úplatu pronajme prostor pro výrobu takového díla, zhotoví reklamní předměty nebo umístí úplatně na svých stránkách odkaz na webové stránky s takovým dílem.¹³⁶

Subjektem tohoto trestného činu může být kdokoliv. Nevyžaduje se žádná zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení pachatele. Může jím být i právnická osoba.¹³⁷ Trestní odpovědnost dle mého názoru nebude dána v případě, kdy například děti ve věku 16 let vyhotoví záznam, zachycující ukájení sexuálních potřeb, splňující všechny znaky dětské pornografie. Po formální stránce sice tímto jednáním naplní znaky skutkové podstaty dle § 192 odst. 1, 3 TZ a je pravdou, že objektem je obecně spíše ochrana určitých společenských hodnot a přesvědčení, nicméně vždy by měl převažovat zájem na ochranu dětí před jejich zneužíváním.¹³⁸ Nelze proto postihovat ty, k jejichž ochraně ustanovení slouží. V tomto případě mám navíc pochybnosti o naplnění materiální stránky trestného činu, neboť společenská škodlivost je nepatrná. Přicházelo by proto v úvahu popřípadě uplatnění zásady subsidiarity trestní represe podle § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Jiná situace však nastává v případě šíření takového díla. Z praxe lze uvést příklad 16. leté mladistvé, která natočila na mobilní telefon pohlavní aktivity se stejně starými kamarády a toto video následně šířila přes sociální síť Facebook. Ve vztahu ke všem skutkovým podstatám je pak vyžadováno úmyslné zavinění.

Kvalifikační okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou stejné jako u trestného činu šíření pornografie podle § 191 TZ. Spornou otázkou se stal pojem

¹³⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1895.

¹³⁷ § 7 TOPO.

¹³⁸ BARTOŇ, M. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 299.

veřejně přístupné počítačové sítě ve vztahu k e-mailu. Zabýval se jí i Nejvyšší soud, převážně v souvislosti s problematikou trestného činu šíření pornografie podle § 191 TZ. Shledal konkrétně za prokázané, že počítačovou sítí pachatel přeposílal do e-mailových schránek digitální fotografie s tematikou dětské pornografie. Skutkový stav přitom spočíval v tom, že pachatel nejprve založil na doméně e-mailovou schránku, kam ukládal a jejím prostřednictvím přeposílal na další e-mailové adresy zmiňované digitální fotografie s tematikou dětské pornografie, k přeposílání využíval i jiných e-mailových schránek, ve kterých ponechal závadový materiál a neustanoveným osobám umožnil jeho prohlížení a stahování.¹³⁹ Následovala řada rozhodnutí s nejednoznačnými závěry, kdy Nejvyšší soud například i odkazoval na nedostatečné zvážení právních otázek soudu nižšího stupně a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu projednání a rozhodnutí.¹⁴⁰ Poté se vyjádřil podrobně k pojmu veřejně přístupné počítačové sítě v případě, kdy pachatel využil webový portál XChat k tomu, aby si vyměňoval e-mailové zprávy s tematikou dětské pornografie s dalšími neznámými osobami. Tyto zprávy navíc ponechával na svých stránkách, kde k nim mohly mít přístup i osoby, kterým nebyly určeny. Tím činil podle Nejvyššího soudu tyto zprávy přístupné veřejnosti blíže neurčenému počtu osob, přičemž přístup do virtuálního prostoru, v němž probíhala komunikace se zájemci o dětskou pornografii, získal výlučně prostřednictvím internetu, tedy veřejně přístupné počítačové sítě.¹⁴¹ Naopak znak veřejně přístupné počítačové sítě nebyl dle Nejvyššího soudu naplněn v případě, kdy pachatel „využil k šíření pornografických děl e-mailových zpráv zasílaných prostřednictvím sítě internet, z povahy těchto zpráv vyplývá, že k jejich obsahu si mohou legálně zjednat přístup pouze odesílatel a příjemce, popřípadě snad omezený okruh osob činných pro poskytovatele připojení, resp. že k pornografickým dílům měli přístup toliko konkrétní adresáti e-mailových zpráv, nikoli široký, předem nevymezený okruh osob, jak by tomu bylo v případě, že byl skutek spáchán např. televizí, filmem nebo vystavením takového pornografického díla na veřejně přístupných stránkách internetu. Obviněný tak využil k šíření pornografických děl veřejně přístupnou počítačovou sít' ovšem způsobem nikoli veřejně přístupným.“ Dále bylo poukázáno na možnost spáchání

¹³⁹ Usnesení NSČR ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 6 Tdo 1135/2010.

¹⁴⁰ Usnesení NSČR ze dne 12. 1. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1467/2010, dále např. i Usnesení NSČR ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 8 Tdo 407/2011 a Usnesení NSČR ze dne 28. 7. 2011, sp. zn. 6 Tdo 903/2011.

¹⁴¹ Usnesení NSČR ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 4 Tz 79/2010.

takového činu jiným obdobně účinným způsobem.¹⁴² Nejednotnost rozhodovací praxe vedla k zaujetí stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu, které dospělo k závěru, že rozesílání pornografických materiálů prostřednictvím e-mailových schránek nenaplnuje znak veřejně přístupné počítačové sítě ve smyslu § 191 odst. 3 písm. b) TZ a § 192 odst. 3 písm. b) TZ. V případech, kdy je takové dílo rozesíláno na větší počet e-mailových adres, je naplněn znak „jiným obdobně účinným způsobem.“¹⁴³ Nálezem Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2013, sp. zn. I. ÚS 1428/13, se tento vyjádřil k problematice sociálních sítí, kdy zdůraznil, že soudy by se měly více zabývat otázkou povahy, účelu a možností, které sociální sítě nabízejí, zejména nastavením, funkcemi, úrovní soukromí uživatelských profilů apod. Domnívám se, že v návaznosti na poslední zmiňované rozhodnutí a také na dech beroucí rozvoj informačních a komunikačních technologií lze předpokládat i další vývoj rozhodovací praxe.

Následující tabulka s vývojem počtu registrovaných trestných činů výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 TZ vypovídá o mírně vzestupné tendenci, jež je opět dle mého názoru stejně jako u trestného činu šíření pornografie podle § 191 TZ úzce spjata s internetovým prostředím.

Tabulka 10 Vývoj počtu zjištěných trestných činů výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy	193	178	247	242	229

144

Státní zastupitelství mají k dětské pornografii rozdílné poznatky. Uvádí jak případy organizovaného jednání s přeshraničním přesahem, tak i jednání hodnocené jako

¹⁴² Usnesení NSČR ze dne 4. 5. 2011, sp. zn. 3 Tdo 414/2011, obdobně také Usnesení NSČR ze dne 1. 6. 2011, sp. zn. 3 Tdo 669/2011 a podobný závěr také Usnesení NSČR ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 7 Tdo 687/2011, zcela opačně např. Usnesení NSČR ze dne 21. 8. 2013, sp. zn. 5 Tdo 641/2012.

¹⁴³ Stanovisko trestního kolegia NSČR ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 300/2012.

¹⁴⁴ Informace byly poskytnuty kpt. PhDr. Jaroslavem Dvořákem, ke stavu ke dni 31. 10. 2015.

internetový fenomén bez aktivního podílu těch, co dětskou pornografií šíří či přechovávají. Kupříkladu Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích uvádí případ trestního stíhání pachatele a mladistvé, kteří měli ve spojení s organizovanou skupinou působící na území ČR a Polska najmout děti mladší 15. let k výrobě pornografie. Pod záminkou akcí příznivců naturismu s vědomím, že záběry obnažených dětí, zaměřující se na eroticky významná místa, budou zpracovány na území Polska a pak předány do třetí země k rukám osoby tyto akce financující. Tato osoba publikovala a zveřejňovala upravené snímky na zpoplatněných internetových stránkách. Oproti tomu Okresní státní zastupitelství v České Lípě zaregistrovalo trestnou činnost spočívající v tom, že pachatel vyhledával na sociálních sítích dívky podle jejich profilů, oslovoval je se vzkazy s erotickou nabídkou, požadoval, aby mu zasílaly své intimní fotky pod příslibem věcné či finanční odměny za nahé snímky. Děti s ním komunikovali i ve velmi pozdní noční době bez vědomí rodičů. Jednání bylo kvalifikováno podle § 192 odst. 2 TZ, § 193 odst. 1 TZ, § 187 odst. 1 TZ a § 202 odst. 1, 2 písm. a), c) TZ, přičemž se jej dopustil nejméně vůči 118 dívkám ve věku od 8 do 15 let.¹⁴⁵

3.9 Zneužití dítěte k výrobě pornografie

Zneužití dítěte k výrobě pornografie představuje komerční sexuální zneužívání dětí par excellence. Nelze je v žádném případě omlouvat výše naznačenou možností terapeutického prospěchu, neboť jde o jednání, namířené proti osobám mladším 18. let, jež je společností naprosto nepřijatelné a proti všem morálním zásadám.

Objektem tohoto trestného činu je logicky zájem na ochraně dětí před sexuálním zneužíváním, mravní rozvoj a mravní výchova dětí, spojená zejména se zdravým vývojem dětí a jejich představách o pohlavním životě.

Objektivní stránka je popsána jednáním pachatele, kterým přiměje, zjedná, najme, zláká, svede nebo zneužije k výrobě pornografického díla či kořistí z účasti dítěte na takovém díle. Z povahy věci je zřejmé, že se bude jednat o výrobu v užším smyslu, tedy

¹⁴⁵ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2011 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika [citováno dne 29. 11. 2015]. Dostupná z <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>>.

původní, kdy lze předpokládat účast dítěte jako herce či modela v takovém pornografickém díle. Nebude se tedy jednat o případy tzv. odvozené, kdy se původní dílo různými způsoby rozšiřuje mezi širší okruh konzumentů.¹⁴⁶ Kořistěním je jakékoliv získávání majetkového prospěchu z účasti dítěte. Bude jím zpravidla situace, kdy např. rodič nebo osoba, která má povinnost pečovat o dítě, poskytne k těmto účelům za úplatu dítě nebo i jiná osoba, jenž např. propůjčí k tomuto účelu prostory.¹⁴⁷

Již z výše uvedeného je patrné, že osoba pachatele nemusí být nadána žádnou zvláštní vlastností, způsobilostí ani postavením. Může jím být proto kterákoliv fyzická nebo právnická osoba.¹⁴⁸ Předpokládá se úmyslné zavinění ve vztahu ke všem skutkovým podstatám.

Kvalifikační okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby se opět shodují s většinou kvalifikačních okolností dvou předchozích popsaných trestných činů - šíření pornografie podle § 191 TZ a výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 TZ. Patří mezi ně spáchání takového činu jako člen organizované skupiny nebo v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch. Přísnější postih hrozí pachateli, který se dopustí takového činu jako člen organizované skupiny působící ve více státech nebo v úmyslu získat pro sebe či jiného prospěch velkého rozsahu.

Ochrana dětí před komerčními útoky namířenými proti jejich sexuální integritě je posílena kriminalizací jednání, spočívající v neoznámení či nepřekažení trestného činu zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 TZ.¹⁴⁹ Pokud pachatel nutí děti k účasti na pornografických dílech, lze hovořit o souběhu trestného činu zneužití dítěte k výrobě pornografie s trestným činem znásilnění podle § 185 TZ nebo trestným činem sexuálního nátlaku podle § 186 TZ. Vyloučen však není ani případ souběhu s trestným činem pohlavní zneužití podle § 187 TZ či trestným činem svádění k pohlavnímu styku

¹⁴⁶ KROULÍK, P. § 191 Šíření pornografie. In: NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní zákoník 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010, s. 351.

¹⁴⁷ Srov. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část. 4. vydání*. Praha: Leges, 2014, s. 622 nebo také KUČTA, J. a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné, zvláštní část. 1. vyd.* Praha: C.H.Beck, 2009, s. 98.

¹⁴⁸ § 7 TOPO.

¹⁴⁹ § 367 odst. 1 TZ a § 368 odst. 1 TZ.

podle § 202 TZ.¹⁵⁰ Jednočinný souběh není možný v případě trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 odst. 2 TZ s trestným činem zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 TZ, půjde-li o kořistění.¹⁵¹ Prioritně se užije ustanovení § 193 TZ, které je přísnější.

Ze statických údajů Policie ČR je zřejmá kolísavá tendence registrovaných trestných činů zneužití dítěte k výrobě pornografie, když oproti roku 2011 se celkový nápad těchto činů snížil na více než polovinu, aby následně v roce 2014 opět vzrostl zhruba o polovinu. Zároveň se jedná o trestný čin, který se zpravidla nevyskytuje samostatně. Velmi častý je souběh s dalšími výše uváděnými trestnými činy.

Tabulka 11 Vývoj počtu zjištěných trestných činů zneužití dítěte k výrobě pornografie v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy	65	25	22	52	53

¹⁵²

Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 5 k této problematice uvádělo, že zásadní je v tomto směru komunikace na sociálních sítích, seznamkách, Skype apod. Nezletilí jsou svolní k výměně pornografických materiálů v rámci zmiňovaného internetového prostředí, reagují na oslovování pachatelů s požadavkem údajů, fotografií popř. i schůzek. Odhalování takové trestné činnosti mnohdy i znesnadňuje tvrzení plnoletosti nezletilými, jakož i dobrovolné či úplatné poskytnutí fotografií. Zarážející je narůst takto nebezpečného chování i ze strany dětí z jinak bezproblémového rodinného prostředí.¹⁵³

¹⁵⁰ Usnesení NS ČR ze dne 19. 9. 2012, sp. zn. 7 Tdo1068/2012, Usnesení NS ČR ze dne 17. 6. 2015, sp. zn. 4 Tdo 630/2015.

¹⁵¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 621.

¹⁵² Informace byly poskytnuty kpt. PhDr. Jaroslavem Dvořákem, ke stavu ke dni 31. 10. 2015.

¹⁵³ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2012 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika [citováno dne 5. 12. 2015]. Dostupná z <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>>.

Vzhledem k očekávanému nárůstu kriminality související s internetovým prostředím a tzv. kyberšikanou dochází k informovanosti ze strany Policie ČR ve spolupráci většinou s místní městskou či obecní policií. Tyto složky poskytují svými přednáškami dětem především 2. stupně základních škol fundamentální povědomí o nebezpečí a úskalí internetového prostředí, jakož i o kriminalizaci některých jednání s kyber prostorem souvisejících. Za velmi pozitivní a přínosnou je třeba hodnotit i prevenci Policie ČR, spočívající v potírání tzv. kyberkriminality prostřednictvím možnosti hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet, které lze učinit přímo na webových stránkách Policie ČR. Takové hlášení má ve své podstatě charakter trestního oznámení. Oznamovatel musí popsat zjištěné závadové jednání, vložit například adresu URL, na které se závadový obsah nachází a kontakt na svou osobu.¹⁵⁴

3.10 Účast na pornografickém představení a navazování nedovolených kontaktů s dítětem

Trestný čin účast na pornografickém představení podle § 193a TZ a trestný čin navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b TZ jsou reakcí na závazky ČR, vyplývající z jejího členství v EU. Jedná se o transpozici směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU, o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, ze dne 13. 12. 2011. Čl. 4 odst. 4 zavazuje ke kriminalizaci úmyslné účasti na pornografickém představení, ve kterém účinkuje dítě. Pornografické představení vykládá čl. 2 písm. e) této směrnice jako živé vystoupení určené publiku, a to i prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Čl. 6 odst. 1 zmiňované směrnice zavazuje k trestnímu postihu jednání, kdy pachatel navrhne prostřednictvím informačních nebo telekomunikačních technologií setkání nezletilému dítěti, s cílem spáchat trestný čin pohlavní zneužití nebo další obdobné činy.

Objekt těchto trestných činů je dán zejména ochranou dětí před sexuálním zneužíváním, v případě trestného činu účasti na pornografickém představení podle § 193a TZ pro

¹⁵⁴ Viz Formulář hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet [online]. Policie ČR [citováno dne 5. 12. 2015]. Dostupný z <<http://aplikace.policie.cz/hotline/>>.

pornografické účely. Ustanovení o trestném činu navazování nedovolených kontaktů s dítětem je důsledkem zájmu na zdravém mravním vývoji a především mravní výchově dětí ve snaze zabránit možným předčasným zásahům do sexuální integrity dětí a jejich zkresleným představám o sexuálním životě. Cílem je mimo jiné i omezit poptávku po dětských pornografických představeních.

Objektivní stránku trestného činu účasti na pornografickém představení podle § 193a TZ tvoří jednání pachatele, který se účastní pornografického představení nebo jiného obdobného vystoupení, ve kterém účinkuje dítě. Tato skutková podstata předpokládá skutečné či předstírané zapojení dítěte do sexuálních aktivit nebo obnažování částí těla dítěte k vyvolání sexuálního vzrušení. V souladu s výkladem směrnice lze uvést případy vystoupení v night klubech, ale i striptýz nebo představení vysílaná prostřednictvím webkamery nebo jiného videokonferenčního zařízení. Pojem pornografického představení zákonodárce ponechal na aplikační praxi a odborné literatuře. Zcela neurčitý a možná i nadbytečný je pojem jiné obdobné vystoupení. Jazykovým výkladem je možno spekulovat o tom, že půjde o pornografická představení zejména v případech plánovaných a promyšlených profesionálně hraných sexuálních scénách, kdežto jiným obdobným vystoupením bude chybět právě řízený průběh. Mohlo by se tak jednat o různé formy „domácích“ videí prostřednictvím zmiňovaných webových kamer apod.

Objektivní stránka trestného činu navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b TZ je dána návrhem setkání dítěti mladšímu 15. let v úmyslu spáchat trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 TZ, trestný čin výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 TZ, trestný čin zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 TZ, trestný čin svádění k pohlavnímu styku podle § 202 odst. 2 TZ nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin. Vzhledem k tomu, že touto skutkovou podstatou je postihováno jednání, jež by mohlo být posuzováno jako příprava či pokus vyjmenovaných trestných činů, lze dospět k závěru, že takový trestný čin má charakter tzv. předčasně dokonatého trestného činu.

Pachatelem těchto trestných činů může být kterákoliv fyzická, ale i právnická osoba bez požadavku na zvláštní vlastnost, způsobilost či postavení.¹⁵⁵ Stran subjektivní stránky je vyžadováno úmyslné zavinění. Úmysl musí zahrnovat i pachatelovo vědomí o věku dítěte nebo dítěte mladšího 15. let. Již za této situace lze u trestného činu navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b TZ předpokládat, že v praxi bude pro orgán činný v trestním řízení nesnadné takové vylákání dítěte ke spáchání jednoho z uvedených sexuálně motivovaných trestných činů prokázat.

Vzhledem k novosti obou trestných činů je jejich registrovaný počet nízký. Svědčí o tom i níže uvedená tabulka týkající se trestného činu navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b TZ.

Tabulka 12 Vývoj počtu zjištěných trestných činů navazování nedovolených kontaktů s dítětem v letech 2011-2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Zjištěné tr. činy	-	-	-	2	9

156

Lze shrnout, že v obou případech se jedná o závažná jednání pachatele, namířená vůči dětem. Městské státní zastupitelství v Praze zaznamenalo již v roce 2011 na území hlavního města Prahy vzrůstající počet případů tzv. groomingu. Lze tím označit jednání pachatele spočívající ve vábení dětí, respektive páchání mravnostní trestné činnosti za využití moderních informačních a komunikačních technologií (např. nejčastěji internet, sociální sítě, mobilní telefony apod.). Pachatel kvalifikovaným způsobem využívá naivitu dítěte, jakož i jeho bezstarostné chování v prostředí internetu. V mnohých zaznamenaných případech se jednání pachatelů pohybovala na hraně zákona, avšak bylo možné je kvalifikovat maximálně podle § 186 TZ, o sexuálním nátlaku. Pachatelé se totiž mnohdy záměrně vyhýbali otevřené sexuální nabídce. Spíše nezletilé oběti

¹⁵⁵ § 7 TOPO.

¹⁵⁶ Informace byly poskytnuty kpt. PhDr. Jaroslavem Dvořákem, ke stavu ke dni 31. 10. 2015.

manipulovali a naléhali k uskutečnění schůzky.¹⁵⁷ Trestněprávní regulace takového jednání vycházela tedy nejen z dikce citované směrnice, ale i z požadavků praxe, jež se v řadě případů potýkala s jednáním, které nebylo možné podřadit pod žádnou ze stávajících skutkových podstat trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

¹⁵⁷ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2012 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika [citováno dne 11. 12. 2015]. Dostupná z <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>>.

4. Osoba pachatele sexuálních trestných činů

Popis osobnosti pachatele a okolností, za kterých trestnou činností se sexuálním podtextem páchá a dalších faktorů, majících vliv na nežádoucí chování, je z kriminologického hlediska klíčový nejen pro vysvětlení takového jednání pachatele, ale především pro eliminaci další recidivy a zvýšení účinnosti prevence proti sexuální kriminalitě.

Osoba pachatele je předmětem zkoumání řady pomocných disciplín. V popředí lze seznat kriminologii, sociologii, forenzní, kriminální a soudní psychologii, bez kterých by se empirické výzkumy, zabývající se touto problematikou neobešly. R. Svatoš vymezuje z hlediska motivace a charakteristiky pachatele mravnostních trestných činů na tři základní skupiny - socializované pachatele, nesocializované pachatele a pachatele motivované potřebou sexuálního uspokojení. Socializovaní pachatelé představují skupinu, pro kterou je typický vstřícný a přátelský vztah. Naopak nesocializovaní pachatelé přistupují k oběti buď podvodným způsobem, kdy oběť kontaktují s nabídkou pomoci, nebo bleskovým způsobem, typicky bezprostředním útokem po předchozí verbální komunikaci, či překvapivým způsobem, charakterizovaným útokem pachatele v okamžiku, kdy je oběť bezbranná. Pachatelé, pro které je motivem potřeba ukojení pohlavního pudu, mohou páchat takovou trestnou činnost mimo jiné i ze msty, demonstrace moci apod.¹⁵⁸

Pro úspěšné zacházení a další práci s pachateli násilné sexuální kriminality je dále nezbytné nesměšovat pojmy sexuálních deviantů a sexuálních delikventů, mezi nimiž ve skutečnosti není žádný přímý vztah. Sexuální delikvence se vyznačuje především tím, že pachatel poruší sociálně-právní normy sexuálního chování. Proto se i osoba sexuálně neparafilní může chovat tímto způsobem. Rozlišit lze jednak sexuální delikventy v pravém slova smyslu, ale i ty, kteří se sexuálně motivovaných trestných činů dopouští v důsledku jiné patologie, například poruchy osobnosti s rysy emoční nestability.¹⁵⁹

¹⁵⁸ SVATOŠ, R. Mravnostní kriminalita – její pachatelé a oběti. *Kriminalistika*, 2012, č. 4, s. 269.

¹⁵⁹ BLATNÍKOVÁ, Š.; ZEMAN, P. Pachatelé sexuálních trestných činů a zacházení s nimi – současné problémy z pohledu výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 4, s. 95-96.

Sexuální deviant je osoba trpící poruchou sexuální preference (tzv. deviací či jinak řečeno parafilí). Jedná se o charakteristiku nezvratitelnou a trvalou, jenž nelze léčit. Neexistuje ani žádná terapie, která by dokázala příslušnou sexuální orientaci změnit. Lze pouze usměrňovat sexuální chování případných parafilních sexuálních delikventů. Pokud je totiž na tyto osoby terapeuticky působeno tak, že jsou motivovány ke spolupráci při léčbě, snižuje se významným způsobem riziko spáchání sexuálního trestného činu či recidivy. Nejpoužívanější dělení parafilí je na deviace v aktivitě a v objektu. Deviace v aktivitě se vyznačují poruchou způsobu dosahování sexuálního vzrušení a uspokojení. Příkladem lze uvést voyeurismus, exhibicionismus, agresivní sadismus, sadomasochismus, frotérství, tušerství, patologickou sexuální agresivitu apod. Za deviace v objektu lze označovat kvalitativní poruchy sexuální motivace s neadekvátním zaměřením erotické touhy, tedy orientace sexuální apetence. Mezi takové deviace patří např. pedofilie, fetišismus, transvestitismus. Dostupné studie poukazují na to, že podíl deviantů mezi pachateli sexuálních trestných činů je menšinový. Naopak přibývá vyšší podíl osob s disociální poruchou osobnosti nebo psychopatů.¹⁶⁰

Snaha sesumírovat poznatky o pachatelích a zařadit je podle typizovaných znaků do určitých skupin vedla k vytvoření řady typologií pachatele. Např. L. Čírtková obecně z hlediska psychopatického rozlišuje 5 základních typů osobností pachatele – socializovaný typ, neurotický typ, psychopatický typ, mentálně nedostačivý typ a psychotický typ. Dále popisuje psychologické aspekty u vybraných deliktů. Lze uvést například základní dělení pachatelů sexuálního zneužívání na situační pachatele a preferenční pedofily, které má význam při vyšetřování jednotlivých případů. Situační pachatelé jsou ze sexuologického pohledu normální, netrpí žádnou deviací, často vedou spořádaný heterosexuální život, avšak v důsledku vnějších vlivů sklouzávají k pedofilním kontaktům, mnohdy v samotné rodině. Důvodem jsou pocity mužské méněcennosti, problémy v zaměstnání, rodině a sexuálním životě (abusus alkoholu, rozvod, špatná pracovní disciplína). Preferenční pedofilové jsou sexuálně zaměřeni

¹⁶⁰ BLATNÍKOVÁ, Š.; FARIDOVÁ, P.; ZEMAN, P. *Násilná sexuální kriminalita: téma pro experty i veřejnost*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 128-133.

výhradně na děti. O dospělé nejeví ani sexuální ani většinou emocionální zájem. Práví pedofilové obvykle mají oblíbený typ dětských obětí, oslovuje je i dětská pornografie.

Co se týče diagnostických okruhů, se kterými se lze neznáma setkat při znaleckém posuzování pachatelů-pedofilů, lze uvést pedofilii heterosexuální, homosexuální, hebefilii, efebofilii, diagnózu zmiňovaných čtyř s rysy kombinace s jinou sexuální deviací (např. sadismem, patologickou sexuální agresivitou apod.), nedelegantní pachatele incestních deliktů. Hebefilií se rozumí preference sexuálních dospívajících objektů ženského pohlaví. Efebofilie se zase vyznačuje preferencí sexuálních dospívajících objektů mužského pohlaví. Uvedená typologie se vztahuje pouze na muže. Ženy pachatelky autorka z hlediska jevových a popisných charakteristik forenzní psychologie rozděluje na milenky, spolupachatelky a pachatelky se zátěží. Pro milenky je typické zneužívání prepubertálních nebo pubertálních dětí na základě jimi definovaného mileneckého vztahu, kdežto spolupachatelky se k sexuálnímu zneužívání uchylují pod nátlakem muže, zpravidla partnera a výjimkou nebývá ani to, že jsou sami tímto mužem týrané. Pachatelky se zátěží představují skupinu žen, které v dětství byly samy oběti vážného sexuálního zneužívání a dopouští se ho především na svých i velmi malých dětech.¹⁶¹

Typickým obecně uznávaným kriminogenním faktorem při páchaní sexuálních trestných činů je nadužívání návykových látek a jejich závislost. Za nejrizikovější a vůbec nejčastější je považována konzumace alkoholu, který pachatel požívá k odstranění zábran. Účinek alkoholu je úzce spojen s vyvoláním agresivity u pachatele.¹⁶² České i zahraniční studie dochází k závěrům, ze kterých je například patrný vliv alkoholu u nadpolovičního podílu pachatelů znásilnění. Neméně významnou roli hraje i sociální kontext (oslavy, večírky, návštěvy), jakož i věk oběti. K přemožení dospělé oběti pachatel předpokládá vynaložení většího úsilí a je proto pochopitelné, že si tím spíše „dá na kuráž.“ U nenásilné sexuální kriminality je takový podíl nižší.

¹⁶¹ ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 68, 185-190 a TROJAN, O. *Ambulantní léčba klientů s problémem z okruhu pedofilního chování*. In: WEISS, P. a kol. Sexuální zneužívání dětí. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 230-231.

¹⁶² BRICHČÍN, S.; SPILKOVÁ, J. Alkohol a jeho vztah k sexuální kriminalitě. *Kriminalistika*, 2002, č. 2, s. 119-127.

5. Viktimizace a obět' sexuálních trestných činů

Osoba oběti, vztah mezi obětí a pachatelem, proces viktimizace, role oběti v procesním odhalování, vyšetřování a soudním projednávání věci, jakož i pomoc oběti a ochrana společnosti před viktimizací jsou předmětem viktimologie. Jedná se o nauku o oběti, charakteristickou interdisciplinárností, neboť jak vidno shromažďuje poznatky především kriminologické, ale i sociologické, psychologické a psychiatrické.

Náchylnost jedince nebo skupiny stát se obětí trestného činu se nazývá viktimnost. Mezi základní viktimogenní faktory lze z psychologického hlediska uvést sociální faktory (profese, sociální vrstva, příslušnost k minoritám, pozice v rodině apod.), osobnostní faktory (psychické vlastnosti, např. typická pro znásilnění je lehkomyšlnost, dobrodružnost a nekritická důvěřivost oběti) a behaviorální faktory (rizikové chování, provokace a vyhledávání viktimogenních lokalit). Podstatnou roli hraje také věk a pohlaví oběti. Díky svému způsobu života se častěji stávají obětmi sexuálních trestných činů mladé ženy a děti. Obecně lze zvýšenou viktimnost pozorovat u alkoholiků a narkomanů, asociálních osob nebo osob úzce navázaných na kriminálně závadné osoby, prostitutky, pasáky apod.¹⁶³ V literatuře se objevují i četné typologie obětí. K nejznámějším patří dělení E. A. Fattaha na oběti zúčastňující, nezúčastňující, provokující, latentní, nepravé. V případě sexuálních trestných činů se nejčastěji objevují latentní oběti, charakteristické přítomností všech viktimogenních faktorů. Role obětí jsou skryté a jejich újmy často nejsou známy tím, že trestná činnost mnohdy ani nevyjde najevo. Předpokladem jsou obtížně kontrolovatelné jevy jako např. sexuální násilí páchané v rodinách, typicky sexuální zneužívání dětí, narážející na emocionální bariéry a společenské předsudky.¹⁶⁴

Proces, v němž se z jedince, u kterého je dána určitá míra pravděpodobnosti být obětí trestného činu, stane skutečně obětí, se nazývá viktimizace. Zpravidla odborná literatura rozlišuje dvě fáze viktimizace – primární a sekundární. Primární fáze zahrnuje újmu

¹⁶³ NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2008, s. 153-154.

¹⁶⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 68, 114-115.

způsobenou pachatelem, která vznikla bezprostředně a přímo jako důsledek trestného činu. Jedná se o tzv. primární rány v podobě fyzické újmy (např. ublížení na zdraví), finanční újmy (např. náklady na léčení) a emocionální újmy (nespavost, úzkost).

Emocionální újmy spočívají v subjektivním prožívání a úzce souvisí s osobnostním založením jedince. Lze hovořit především o psychických obtížích různého druhu. U sexuálního zneužívání se u dětských obětí projevují traumatické, zraňující sexualizace ve vztahu k nápadnostem na rovní sexuálního chování. Nezřídka proto dochází k vyhýbání se sexuálním kontaktům nebo naopak k předčasné sexuální vyzrállosti, promiskuitě, prostituci, ale i agresivním sexuálním projevům či dysfunkcím. Všechny tyto projevy se odvíjí od pocitů zrady, které dítě vnitřně prožívá, obzvláště bylo-li zneužito blízkým člověkem, kterému důvěřovalo a očekávalo, že jej bude ochraňovat. Lze pozorovat nezdravou přítulnost dítěte a odkázanost na druhých, v dospělosti poté lhostejnost k nejbližšímu okolí a manipulování druhými. Bezmocnost odporovat dospělému je často provázena psychosomatickými potížemi (poruchy příjmu potravy, spánku), depresí a dissociativními poruchami. Problémem je také stigmatizace spojená s výčitkami dítěte, že takové sexuální aktivity strpělo, považuje se samo za zkažené. Podobně jsou shrnovány i následky znásilnění (rape trauma), spojené s depresemi, sociální fobií a kompulzivní poruchou. Soubor spolehlivých a pro sexuální trestné činy specifických příznaků neexistuje. V případě znaleckého zkoumání oběti se proto objevuje pojem širší – posttraumatická stresová porucha. Její vznik je obecně popisován jako zpožděná nebo protahovaná odezva na otrěsné katastrofické zážitky.¹⁶⁵

Sekundární viktimizace se vyznačuje důsledkem reakcí formálních instancí sociální kontroly nebo neformálního sociálního okolí jako např. druhotné psychické poškozování oběti v návaznosti na reakce okolí či traumatizující projednávání před soudem. Zdrojem může být i necitlivé a netaktní zacházení, popř. nevhodná komunikace i jednání orgánů činných v trestním řízení. Pro sekundární viktimizaci jsou typické i sekundární rány, které jsou tvořeny trojicí pocitů – nespravedlnosti, nedůstojnosti a izolace. L. Čírtková dále rozebírá viktimizaci terciální, charakterizovanou jako stav, kdy se jedinec není schopen vyrovnat s traumatickou

¹⁶⁵ Ibidem, s. 180-192.

událostí, ačkoliv objektivně došlo k nápravě i odškodnění. Dochází k zásadní psychické změně, nalomení životní cesty. Projevem navenek je např. neschopnost navázat na pracovní kariéru.

Nakonec nelze opomenout ani riziko reviktimizace. Opakovaná viktimizace je totiž u sexuálních deliktů zásadním problémem i nejlepším prediktorem, přičemž hrozí zejména v době těsně po činu (u osob - dřívějších obětí) a v době po odstranění následku (u konkrétních objektů). Situace je ztížena mimo jiné i tím, že samozřejmě s každou další viktimizací klesá důvěra v orgán činný v trestním řízení, jakož i ochota takový čin oznámit. Roste naopak riziko vzniku závažných psychických obtíží.

6. Některá procesní specifika sexuálních trestných činů, zejména v oblasti dokazování

Sexuální trestné činy se vyznačují, jak již bylo zmiňováno výše, svou latencí. Sexuální kriminalita je málo oznamovaným a kontrolovatelným jevem. Oběti se za sexuální aktivity a to, že se jim vůbec propůjčili, stydí, obávají se z reakce okolí i přístupu orgánů činných v trestním řízení. Prověřování a vyšetřování takových trestných činů patří k těm nejsložitějším, neboť se týká intimní sféry jedince. Komplikace přináší i např. blízký či příbuzenský vztah pachatele a oběti. Od orgánů činných v trestním řízení by byl na místě zvláště citlivý a profesionální přístup. Oběti často prvotně přichází do kontaktu s policisty. Ne všichni příslušníci jsou ale důkladně pro zacházení s oběťmi sexuálních trestných činů proškoleni. O specializování lze hovořit u služby kriminální policie a vyšetřování. Příslušníkům obvodních oddělení v řadě případů chybí v rámci užší specializace znalosti a praxe, což je mimo jiné způsobeno i odchodem zkušených policistů ze služby anebo na vyšší pozice.

6.1 Prověřování podnětů a prvotní úkony

Nejčastějším podnětem pro postup policejního orgánu spočívajícího v zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 tr. řádu je trestní oznámení oběti nebo osob, kterým se oběť svěřila, popř. jiných svědků. Vyloučeny však nejsou ani podněty od institucí jako jsou zdravotnická zařízení a školy, zejména v případech sexuálního zneužívání dětí. Trestní oznámení lze učinit písemně nebo ústně do protokolu. Mnohem častěji dochází i k podání trestního oznámení prostřednictvím elektronických prostředků.

Policie ČR reagovala na zvýšenou užitelnost počítačů a jiných elektronických prostředků, jak bylo zmiňováno již v předchozích kapitolách, zavedením možnosti hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet, které lze učinit přímo na webových stránkách Policie ČR.¹⁶⁶ Tato aplikace slouží k oznamování tzv. „kyberkriminality,“ tedy trestných činů páchaných prostřednictvím internetu. Vztahuje se proto typicky

¹⁶⁶ Viz Formulář hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet [online]. Policie ČR [citováno dne 5. 12. 2015]. Dostupný z <<http://aplikace.policie.cz/hotline/>>.

např. na případy šíření pornografie na internetu. Oznamovatel musí kromě popisu protiprávního jednání vložit odkaz na stránku se závadovým obsahem a dále své kontaktní údaje. Stránky tedy slouží výlučně k potírání kyberkriminality, nikoliv k oznamování jiné trestné činnosti. K tomu je však třeba poznamenat, že v případech, kdy by oznamovatel využil těchto stránek k oznámení jiné závažné trestné činnosti a na podkladě skutečností uváděných oznamovatelem by policejní orgán dospěl k závěru o důvodném podezření ze spáchání trestného činu, byl by povinen zacházet s takovým oznámením jako s podnětem a učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností trestného činu a ustanovení jeho pachatele.

U sexuálních trestných činů často přichází trestní oznámení podat oběť osobně. Zpravidla tak činí u policejního orgánu nebo státního zastupitelství, jenž jsou povinni vždy oznámení přijmout. Za vůbec nejvhodnější se jeví trestnou činnost tohoto charakteru vylíčit přímo na kterémkoliv státním zastupitelství, neboť zde působí vždy specialista na násilnou trestnou činnost většinou úžeji zaměřený i na sexuální trestné činy. Proškolený státní zástupce dokáže již v tomto okamžiku vyhodnotit charakter i závažnost takového podání oběti. Zjistí-li důvodné porušení zákona, přijme v rámci své příslušnosti případná opatření ke zjednání nápravy. Takovým opatřením se rozumí zejména zaslání trestního oznámení policejnímu orgánu k dalšímu šetření s případným výčtem úkonů, které považuje státní zástupce za nezbytné. Oznamovatel má podle § 158 odst. 2 tr. řádu právo být o učiněných opatřeních vyrozuměn do 1 měsíce od oznámení, pokud o to požádá.

Bohužel zejména u znásilnění se nezdá stává, že oběť nebo osoba, které se oběť svěří, oznámí trestný čin po delší době od jeho spáchání, což podstatně ztěžuje důkazní situaci. Zajištění stop totiž nepřipadá již v úvahu, neboť by byly neupotřebitelné, ustanovení svědků je složité či dokonce žádní nejsou a dochází tak k situaci, kdy proti sobě stojí tvrzení oběti proti tvrzení osoby podezřelé.

Situace, kdy k oznámení dochází při zásahu policie na místě samém, jsou u sexuálních trestných činů téměř vyloučené. Přítomnost policejního orgánu na místě činu lze očekávat při ohledání, prohlídce těla, jenž mají význam spíše bezprostředně po spáchání

trestného činu nebo provedení domovních či nebytových prohlídek, které např. u trestných činů souvisejících s pornografií směřují k zajištění závadových materiálů a tím tedy k získání klíčového důkazu pro trestní řízení.

6.2 Ohledání

Místo činu sexuálních trestných činů lze očekávat jak ve volném terénu, tak i v bytech, domech a neobývaných prostorách (kůlny, garáže, sklepy). Při ohledání je obzvlášť třeba dbát na požadavek rychlosti a včasnosti provedení úkonů, neboť stopy v materiálním prostředí podléhají změnám. Proto lze hovořit o neodkladném a neopakovatelném úkonu. Policejní orgán věnuje pozornost zejména stopám pobytu oběti a pachatele, stopám po zápase (stopy obuvi, vytlačené stopy těla, zválený travnatý porost, zbytky oděvů, nedopalky apod.), ale i místu, kde např. pachatel na oběť čekal. V uzavřených prostorách nelze opomenout stopy zajišťované na předmětech, kde došlo k pohlavnímu styku (prostěradlo, matrace), stopy po zápase (umístění nábytku, rozházené věci), jakož i použité nádoby a lahve.¹⁶⁷

Policejní orgán popíše místo ohledání a událost, v souvislosti s níž bylo provedeno, do protokolu o ohledání s odkazem na obecné zásady protokolace uvedené v § 55 TŘ a provede zpravidla i fotodokumentaci místa činu, která usnadňuje dalším orgánům činným v trestním řízení představu o situaci na místě činu v době ohledání a následné hodnocení důkazů. Významnou roli hraje například při ověření věrohodnosti výpovědí některých svědků.

Neopakovatelnost ohledání místa činu je uznávanou zásadou, neboť jak již bylo naznačeno, dochází postupem času k zániku stop a změně struktury ohledávaného předmětu. I přesto se v praxi objevují případy, kdy je ohledání prováděno znovu. Svědčí to však pouze o nedůslednosti, do jisté míry možná i nezkušenosti a nezodpovědném přístupu policejního orgánu. Každým opakováním takového úkonu totiž hrozí rozdílnost výsledků, která snižuje důkazní hodnotu ohledání.

¹⁶⁷ MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK J. *Kriminalistika*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 315-325, 471.

6.3 Prohlídka těla

Pro sexuální trestné činy mají z materiálních stop obrovský význam biologické stopy a stopy působení, které lze získat právě prohlídkou těla oběti nebo pachatele. Typicky se jedná o sperma pachatele, získávané výtěrem pochvy oběti nebo krev, vlasy a tkáň pachatele, nalézané za nehty oběti. Metodou analýzy DNA je možno biologický materiál lidského původu individuálně identifikovat a ustanovit tak snadno pachatele. Stopy působení lze pozorovat jako např. stopy násilí na těle oběti v podobě hematomů. Slouží především pro určení intenzity útoku pachatele a intenzity obrany oběti. Velmi cenná je proto fotodokumentace stop násilí na oběti, a to i opětovně. Hematomy totiž mění charakter i barevnost. Barevné fotografie mohou být zdařilým podkladem pro znalecký posudek, ale i jedním ze zásadních důkazů, předkládaných soudu. Právě na základě těchto stop lze snadno vyvrátit obhajobu pachatele, že oběť nekladla odpor.

K prohlídce těla je u sexuálních trestných činů vhodné přibrat lékaře. Klíčové jsou, jak bylo zmíněno výše, stopy dokazující soulož nebo jiné jednání. Kromě toho mohou být nalezeny i jiné stopy z místa činu jako tráva, zemina a specifické nečistoty. Na oděvu oběti či pachatele lze odhalit např. stopy krve, spermatu nebo vaginálního sekretu. Krev může pocházet z poškození pohlavních orgánů, jakožto následku deflorace či perverzního ukájení nebo jiného zranění.

Prohlídka těla má svou jedinečnou hodnotu zejména tehdy, pokud je prováděna bezprostředně po činu. Nezřídka se stává, že je zmařena často nelogickým jednáním oběti, která např. místo, aby incident oznámila Policii ČR, jde domů, kde si dá „panáka“ a umyje se. Tím zničí všechny upotřebitelné biologické stopy a tím i přímé důkazy. V reakci na to je pak i pro samotnou oběť těžké trestný čin oznámit s vědomím, že nemá jiného důkazu.

V praxi není ojedinělé, že podezřelá osoba odmítne odběr biologického materiálu (vlasů, bukalních stěrů), který není spojen se zásahem do tělesné integrity této osoby. Na takovéto případy pamatuje zákonodárce v ustanovení § 114 odst. 4 TŘ, podle kterého je policejní orgán oprávněn, nejde-li o odběr krve nebo jiný obdobný úkon

spojený se zásahem do tělesné integrity, překonat po předchozí marné výzvě odpor podezřelého. K tomuto postupu však policejní orgán potřebuje předchozí souhlas státního zástupce a zároveň způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu. Předchozím souhlasem státního zástupce je zajištěno, aby k překonání odporu podezřelého bylo přístupováno jen ve zcela odůvodněných případech, v nichž je dáno důvodné podezření ze spáchání trestného činu. Státní zástupce v takových případech vydá předchozí souhlas na podkladě písemné žádosti policejního orgánu, podložené spisem. Ve výjimečných případech může státní zástupce předchozí souhlas udělit bez písemné žádosti po předchozí konzultaci věci s policejním orgánem. Souhlas pak vydává prostřednictvím telekomunikačních prostředků. V praxi jde o případy naléhavé povahy, kdy se např. osoba podezřelá nachází v režimu zadržení podle § 76 TR.¹⁶⁸

6.4 Výslech zvlášť zranitelné oběti

Při prověřování skutečností, zda byl spáchán některý ze sexuálních trestných činů, je nezbytné, aby policejní orgán postupoval rychle, ale přitom kvalifikovaně a aktivně. Svým postupem by měl předcházet sekundární viktimizaci oběti, ke které dochází nejen nesprávným přístupem orgánů činných v trestním řízení, ale především také reakcí zejména nejbližšího okolí oběti. V praxi jsou velice časté případy, kdy oběť po určitém časovém odstupu odmítá vůči pachateli vypovídat. Tím mnohdy dojde ke ztrátě důkazů, pokud je zvolen špatný důkazní prostředek např. výslech po způsobu ustanovení § 158 odst. 3 písm. a), odst. 6 TR.

V první řadě je proto důležité si uvědomit, kdo je výslechu podrobován. Za zvlášť zranitelnou oběť je považováno za splnění podmínek uvedených v § 2 odst. 2 nebo 3 ZOTČ¹⁶⁹ dítě, hendikepovaná osoba, oběť trestného činu obchodování s lidmi podle § 168 TZ a oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, jestliže je v

¹⁶⁸ Mimo úřední hodiny příslušného státního zastupitelství plní úkoly, k nimž je státní zastupitelství podle zákona příslušné a které nesnesou odkladu, státní zástupce vykonávající pracovní pohotovost. Viz § 20 ZOSZ.

¹⁶⁹ Zvlášť zranitelná oběť musí být dále fyzickou osobou, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo se za ní považuje i příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel, registrovaný partner nebo druh, jeli osobou blízkou, byla-li trestným činem způsobena smrt oběti.

konkrétním případě současně zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.¹⁷⁰

Zvláště zranitelné oběti jsou charakteristické svou bezbranností, která spočívá v závislosti na pachateli, snaží se většinou jednání pachatele utajit, neboť se cítí provinile. Dostávají se pro ně do bezvýchodné situace, obzvláště v případech náklonnosti blízkých. Děti mají často strach z reakce okolí, proto se snaží vytěšňovat otřesné zážitky a potlačit prožité trauma. Bojí se, že za to když promluví, budou trestáni. S tím korespondují četná opožděná oznámení i zmiňovaná odvolání obvinění. Oběť se nesporadicky sama obviňuje např. tím, že se měla bránit, jedná v důsledku toho nelogicky, neboť je zásahem do intimní sféry otřesena, o to více v případě, kdy má na násilnou osobu vazby a v jistém směru jí důvěřovala natolik, že takové jednání neočekávala. Zranitelnost takových osob tkví ve zvýšené náchylnosti ke stresu samotnou účastí v trestním řízení, u dětí může vést i k citové deprivaci. Právě proto je důležitá i erudovanost a komunikace policejního orgánu s takovou obětí. Výslech by měla v přípravném řízení provádět vždy osoba k tomu vyškolená a to zpravidla tak, aby nemusel být později opakován. Pakliže vyvstane přeci jenom nutnost výslech opakovat, měla by ho provádět stejná osoba vyslyšajícího jako v předchozím případě.¹⁷¹ Policejní orgán by měl šetřit osobnost oběti a přistupovat k ní při výslechu obzvláště citlivě.¹⁷² To znamená, že by se měl chovat slušně a korektně, nesoudit oběť, nezlehčovat celou věc, natož jí rozmlouvat samotné podání. Nevyplácí se v těchto věcech ani ukončovat komunikaci v případě, když oběť začne jiným tématem, naopak se od policejního orgánu očekává větší respekt vůči oběti, neboť za svůj stav se často stydí, obzvláště jedná-li se o muže jako oběť sexuálního trestného činu nebo sexuální zneužívání v rodině. Vyvarovat by se měl také policejní orgán úsudku příbuzného oběti,

¹⁷⁰ § 2 odst. 4 ZOTČ.

¹⁷¹ § 20 ZOTČ.

¹⁷² § 101 odst. 2 TR, § 18 ZOTČ a § 20 ZOTČ.

pokud je obviněným nebo podezřelým.¹⁷³ Je zároveň nanejvýš žádoucí, aby byl výslech oběti proveden osobou stejného pohlaví, neboť je přirozenější, že oběť se takové osobě snáze svěří, zejména pokud jde o věci intimní povahy.¹⁷⁴

Právě proto je třeba apelovat na policejní orgán, aby v případech, kdy není možno zahájit trestní stíhání, zvolil provedení výslechu zvláště zranitelné oběti jako neodkladného nebo neopakovatelného úkonu¹⁷⁵ po způsobu ustanovení § 158 odst. 9 TŘ za podmínek § 158a TŘ. Jedná se totiž o procesní formu výslechu, kterou je možno později použít jako důkaz v řízení před soudem – přečtením protokolu o tomto úkonu nebo přehráním obrazového a zvukového záznamu, pořízeného o jejich výslechu prostřednictvím videokonferenčního zařízení podle § 211 odst. 1, 2 písm. a), 3 písm. b), c) TŘ, pakliže by ovšem nebyl výslech oběti proveden znovu podle § 164 odst. 4 TŘ, v takovém případě lze totiž protokoly o výslechu pouze předestřít podle § 212 TŘ.

Vzhledem k tomu, že „obviněný“ nemůže sám ani prostřednictvím obhájce před zahájením trestního stíhání uplatňovat právo obhajoby spočívající v možnosti účastnit se výslechu a klást oběti otázky, je zákonný průběh takového úkonu garantován nestranným a nezávislým soudcem. Ten odpovídá za zákonnost provedení úkonu a za tímto účelem může do průběhu úkonu zasahovat. Jedná se tedy o zásahy formálně procesního charakteru směřující např. do poučení svědka, způsobu provádění výslechu, způsobu kladení otázek s důrazem na zákaz kapiózních a sugestivních otázek apod. Je proto nepřijatelné, aby soudce do výslechu zasahoval jiným způsobem, třeba tím, že by kladl vyslychané osobě otázky a nahrazoval by tím činnost policejního orgánu nebo státního zástupce. Soudci zároveň nepřísluší zkoumat závěr státního zástupce o tom, zda má výslech povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu. Přítomnost soudce je zajišťována formou tzv. dosažitelnosti, na návrh státního zástupce vykonávajícího dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, podávaný podle § 26 TŘ k okresnímu soudu, v jehož obvodu je tento státní zástupce činný. Účast státního

¹⁷³ JIRÁSKOVÁ, K. *Mravnostní kriminalita: Výslech zvláště zranitelných obětí včetně specifík při výslechu dětí* [seminář]. Praha: Justiční akademie, 10. 11. 2015.

¹⁷⁴ Viz § 19 ZOTČ.

¹⁷⁵ Podle § 160 odst. 4 TŘ se neodkladným úkonem rozumí takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání, neopakovatelný úkon je pak takový úkon, který nebude možno před soudem provést.

zástupce ze zákona povinná není, nicméně je nanejvýš žádoucí, neboť jí lze eliminovat chyby policejního orgánu, které by mohly mít fatální důsledky až do podoby zmaření celého úkonu.¹⁷⁶

Náležitostí neodkladného či neopakovatelného úkonu je kromě účasti soudce, také povinnost v protokolu uvést konkrétně důvody, pro které byl úkon považován za neodkladný či neopakovatelný, přičemž se nelze omezit pouze na formální dikci ustanovení § 160 odst. 4 TŘ. Neodkladný úkon lze odůvodnit předpokladem, že další prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání bude trvat delší dobu, nebyla-li zjištěna osoba, u níž je dostatečně odůvodněn závěr, že trestný čin spáchala, hrozí-li ztráta důkazní hodnoty výpovědi nebo by mohl být na takovou osobu pro její výpověď vyvíjen nátlak anebo hrozí z jiného důvodu, že bude ovlivněna její výpověď.¹⁷⁷ Neopakovatelný úkon lze spatřovat ve výslechu osoby mladší 18 let o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj,¹⁷⁸ dále například vážně nemocné osoby v nebezpečí smrti, osoby trpící rozvíjející se demencí a osoby vysokého věku nebo v případě odjezdu cizince do domovského státu. S ohledem na kontradiktornost trestního procesu není však možné, aby byl neopakovatelný úkon proveden před sdělením obvinění, je-li osoba, která má být obviněna známa a takovému sdělení nic nebrání.

Existence nezbytných výjimek z kontradiktornosti, omezujících právo obhajoby, musí být vyvážena postupem orgánů činných v trestním řízení, obzvlášť v případech, kdy je možné odsouzení založeno na jediné usvědčující výpovědi oběti - svědka. Pokud neměl obviněný příležitost vyslyšet nebo dát vyslyšet takového svědka v žádném stádiu trestního řízení,¹⁷⁹ nebyla mu dána adekvátní a náležitá příležitost, aby zpochybnil

¹⁷⁶ Státní zástupce může na rozdíl od soudce do výslechu zasahovat, je dokonce s odkazem na § 174 odst. 1 písm. c) TŘ oprávněn osobně provést jednotlivý úkon i celé vyšetřování.

¹⁷⁷ § 158 odst. 9 TŘ.

¹⁷⁸ § 102 TŘ.

¹⁷⁹ Např. Rozsudek ESLP – Breukhoven proti ČR, stížnost č. 44438/06 z 21. 7. 2011 hovoří o tom, že odsouzení pro trestný čin obchodování s lidmi bylo založeno pouze na výpovědích svědkyň, které nebyly přítomné v hlavním líčení a které stěžovatel neměl možnost vyslechnout v žádný okamžik řízení, přičemž toto procesní pochybení nemůže být odůvodněno závažností trestného činu sexuálního vykořisťování. Viz MOLEK, P. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 397.

výpověď svědka proti sobě, jedná se o postup orgánů činných v trestním řízení znemožňující kontradiktorní postup ve vztahu k tomuto svědkovi, který je nejen v rozporu se základními zásadami trestního řízení, ale i proti pravidlům spravedlivého procesu.¹⁸⁰ Existence překážek bránících opakovanému výslechu svědka musí být nepochybná. Použitelnost důkazu v řízení před soudem s odkazem na ustanovení § 211 odst. 2 písm. b) TŘ je proto úzce vázána na splnění podmínek § 158a TŘ, potažmo § 160 odst. 4 TŘ.¹⁸¹ Při posuzování a hodnocení charakteru takového úkonu v řízení před soudem proto záleží na přesvědčivosti důvodů, proč byl úkon proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný.

V tomto směru jsem toho názoru, že při výslechu oběti sexuálního trestného činu je zároveň vhodné využít ustanovení § 55a TŘ, které umožňuje zachytit výpověď na obrazový a zvukový záznam. Policejní orgán pro tyto účely disponuje speciální místností (většinou zrcadlovou místností) s audiovizuální nahrávací technikou, umožňující následný doslovný přepis záznamu. Díky tomuto záznamu, který se posléze připojí na příslušném nosiči k trestnímu spisu, má zejména soud jedinečnou příležitost shlédnout, jak oběť vypadala v okamžiku výslechu, jak se chovala a reagovala na položené otázky. Na záznamu mohou být v neposlední řadě patrné stopy násilí, jakož i psychické rozpoložení oběti. Přímým pozorováním oběti prostřednictvím záznamu, pořízeného v době výslechu, lze dle mého názoru velmi dobře hodnotit i věrohodnost oběti v kontextu podané výpovědi. Sexuální trestné činy jsou svou povahou zvláštní s ohledem na nezbytnou ochranu zájmů poškozeného svědka a jeho práv na soukromí.

K této otázce se v souvislosti s čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), vyjádřil i Evropský soud pro lidská práva, který dospěl k závěru, že se striktně nevyžaduje, aby poškozenému svědku položil otázky přímo obviněný nebo jeho obhájce, ale postačí, když má obhajoba možnost vyjádřit se k takovým důkazům, byť prostřednictvím orgánu činného v trestním řízení, a zpochybňovat věrohodnost svědka. Jednotlivé kauzy se posuzují in concreto podle okolností daného případu, nelze proto předjímat, které řízení shledá Evropský soud pro

¹⁸⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 1. 2006, sp. zn. II. ÚS 29/2006, nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. IV. ÚS 569/2011.

¹⁸¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 12. 2007, sp. zn. I. ÚS 375/2006.

lidská práva jako spravedlivé a které nikoliv. V souladu s ustanovením čl. 6 Úmluvy například shledal výslech nezletilého pohlavně zneužitého poškozeného, který byl zachycen na audiovizuální záznam, jež byl následně přečten včetně odpovědí na otázky zformulované obhajobou.¹⁸²

6.4.1 Výslech dítěte

Výsledky statistických údajů bohužel poukazují na skutečnost, že děti jsou nejčastěji vyslýchány právě v důsledku sexuálního zneužívání.¹⁸³ Mezi faktory ovlivňující výpověď dítěte patří samotný věk, který by se měl odrazit i v přístupu policejního orgánu. Při takovém úkonu vůči dítěti by měl mít policejní orgán na paměti, že např. dítě předškolního věku se ještě dobře neorientuje v čase, je nejisté a úzkostné, proto uniká často od tématu, bojí se zavrhnutí a tak raději zapírá, může mu například přitížit i otázka kdo s ním přišel, pakliže jde o osobu, proti které vypovídá. Důležité je i porozumění dítěte otázkám policejního orgánu s důrazem na kladení jednoduchých, srozumitelných otázek a přizpůsobení se dětskému slovníku, zejména co se týče vyjasnění intimních partií těla. Dítě je dále ovlivňováno prostředím, ve kterém se pohybuje a žije, touží být obklopující společností přijato, proto má tendence vypovídat tak, jak si tato společnost žádá. Situace je o to složitější, když je mezi dítětem a osobou, proti které vypovídá, citová vazba. To vše představuje hrozbu zkreslení výpovědi, proto je postup policejního orgánu při vedení výslechu klíčový a i příslušníci služby kriminální policie a vyšetřování jsou za tímto účelem neustále školeni.

Děti patří do kategorie zvláště zranitelných obětí, jenž je vůbec nejohroženější co do vzniku sekundární újmy. Samotné opakované vyslýchání dítěte by proto mohlo vést k prohlubování traumatizace.¹⁸⁴ Ochrana před vznikem takové újmy je poskytována mimo jiné několika specialitami výslechu. Jak již bylo předestřeno výše, výslech se většinou koná ve speciálních tzv. zrcadlových místnostech s audiovizuální technikou, které umožňují, aby byl s dítětem v přímém kontaktu pouze policejní orgán.

¹⁸² NEJEDLÝ, J. Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Praha: Universitas Carolina. *Faculta Iuridica*, 2013, s. 119-121.

¹⁸³ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, Praha: Eurounion, 1998, s. 208.

¹⁸⁴ Viz § 102 odst. 2 TR.

K hladkému průběhu výslechu dále přispívá oddělená čekárna pro poškozené oběti a obžalované, možnost utajení totožnosti svědka a v neposlední řadě také speciální výslechová pravidla.

Je-li to ku správnému provedení výslechu, může být fakultativně k takovému výslechu přibrán i rodič dítěte, není-li mezi ním a dítětem střet zájmů s ohledem na zainteresovanost na výsledku řízení.¹⁸⁵ Rodiče však nemají žádný právní nárok účastnit se takového úkonu. Ostatní osoby mohou úkon pozorovat za sklem a vnímat za pomocí živého spojení uzavřeným televizním okruhem.¹⁸⁶ Kvalitní záznamová technika umožňuje takový živý přenos nahrávat, přičemž takto pořízený audio a video záznam může být snadno použit jako důkaz v dalších fázích trestního řízení. Na průběh výslechu má vliv samozřejmě i prostředí, ve kterém se výslech koná. K tomu přispívá vybavenost a útulnost místnosti, např. hračky, obrazy, teplé odstíny, ale i čistota, teplota a osvětlení, tak aby byl u oběti navozen pocit bezpečí a jistoty. V návaznosti na to byl Ministerstvem vnitra, Odboru prevence kriminality ve spolupráci s Policejním Prezidiem ČR přijat Program zřizování speciálních výslechových místností pro dětské oběti, čímž došlo ke zlepšování celkové atmosféry prostředí. V roce 2013 bylo vybudováno celkem 44 speciálních výslechových místností.¹⁸⁷

Obligatorní náležitostí výslechu dítěte je s odkazem na § 102 TŘ přibrání OSPOD nebo jiné osoby, mající zkušenost s výchovou mládeže, jestliže se budou zjišťovat okolnosti, které mohou nepříznivě ovlivnit její duševní a mravní vývoj. Jinými osobami se rozumí zejména pedagog, dětský psycholog nebo psychiatr. V praxi je běžně tolerováno, že osoba takto přibraná (psycholog, psychiatr) může být zároveň znalcem ve věci. Přítomnost přibraných osob má přispět zejména ke správnému vedení výslechu a šetrnému zacházení s dítětem. Mají právo navrhnout, aby byl výslech odložen, přerušen

¹⁸⁵ Usnesení NS ČR ze dne 24. 3. 1970, sp. zn. 7 Tsz 84/69.

¹⁸⁶ Při neodkladném nebo neopakovatelném úkonu se jedná v praxi nejčastěji s odkazem na § 158 odst. 9 TŘ, § 158a TŘ a § 102 TŘ o soudce, státního zástupce, orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) nebo jinou osobu mající zkušenost s výchovou mládeže, respektive pedagoga, popřípadě znalce nebo tlumočnicka, vypovídá-li nezletilá osoba v jiném než českém jazyce, v řízení před soudem lze očekávat na místo soudce obhájce.

¹⁸⁷ *Síť speciálních výslechových místností v roce 2013*[online]. Ministerstvo vnitra ČR [citováno dne 9. 1. 2016]. Dostupný z <<http://www.mvcr.cz/clanek/sit-specialnich-vyslechovych-mistnosti-v-roce-2013.aspx>>.

nebo ukončen s ohledem na psychický stav dítěte, přičemž orgán činný v trestním řízení takovému návrhu vyhoví, nehrozí-li nebezpečí z prodlení. Podle potřeby se k otázce správnosti a úplnosti zápisu a způsobu provádění výslechu i způsobu výpovědi vyslychané osoby, osoba přibraná vyslechne jako svědek.¹⁸⁸ V praxi se potřebnost takového výslechu však příliš nevyskytuje.

Pro snadnější navázání kontaktu policejního orgánu s dítětem je na úvod vhodné k uklidnění a ocenění dítěte zvolit pro dítě „bezpečné“ téma, například „zájmy, hračky.“ Co se týče procesních formalit je žádoucí dítě poučit přiměřeně vzhledem k věku, ujasnit si předně, co je pravda a co lež. Vzhledem k tomu, že předškolní a školní děti disponují menší slovní zásobou tak, že neumí vše vyjádřit, neobejde se často výslech bez pomůcek. Těmi jsou v případech sexuálního zneužívání například demonstrační loutky „Jája a Pája,“ jež slouží ke znázornění sexuálních praktik bez nebezpečí další traumatizace. Díky snadné manipulaci s loutkou lze tímto projektivním způsobem odstranit možné bloky, které vznikly jako následky sexuálního trestného činu, aniž by docházelo u dítěte k dalšímu stresu. Hra s loutkami je totiž dětem vlastní. Posloužit mohou loutky však i u výslechu hendikepovaných nebo dospělých k odstranění ostychu o průběhu události hovořit.¹⁸⁹

Zákon v § 102 odst. 3 TŘ dále ukládá klást otázky osobě mladší 18. let prostřednictvím orgánu činného v trestním řízení. Toto ustanovení chrání dětské svědky před nepřipustnými kacízními a sugestivními otázkami, a dále zejména před nevhodnými otázkami ze strany obžaloby i obhajoby v řízení před soudem s ohledem na aktuální psychický, zdravotní a mentální stav svědka. V praxi soudce posoudí přípustnost jednotlivých otázek obžaloby či obhajoby, popřípadě je přeformuluje a umožní svědkovi na ně odpovědět.

¹⁸⁸ § 102 TŘ.

¹⁸⁹ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 54.

6.5 Vyšetřovací verze a typické následné úkony

Sexuální trestné činy připouští vyšetřovací situace trojího typu. V prvním případě zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, avšak pachatel takového činu není znám. Veškeré úsilí počátečních úkonů je proto věnováno získání informací, popisu, pohybu a způsobu života pachatele. Zjištění totožnosti pachatele předpokládá úzkou spolupráci útvarů policie a využití policejních databází. Nezřídka se v těchto případech přistupuje v rámci prověřování k rekognici, jakožto k neodkladnému nebo neopakovatelnému úkonu podle § 104b TRŘ za použití § 158a TRŘ. Potenciální pachatel bývá policejním orgánem natipován podle obsahu výpovědi poškozené oběti, respektive v rámci ní učiněného popisu pachatele. V případech, kdy je dáno podezření, že pachatel je příslušníkem určité etnické menšiny, je pro účely rekognice *in natura* mnohdy obtížné zajistit okruh poznávaných osob tak, aby bylo náležitě respektováno ustanovení § 104b odst. 3 věty první *in fine* TRŘ. Pakliže je podezřelá osoba pro orgány činné v trestním řízení, ať už z jakéhokoliv důvodu nedosažitelná, jde zejména o případy osob tzv. na pohybu a bez stálého bydliště, tak s ohledem na neodkladnost úkonu nezbyvá, než-li namísto rekognice *in natura* provést fotorekognici. Před započítím rekognice je také třeba v mezích možností poškozenou oběť uklidnit a připravit na setkání s pachatelem, byť toto je realizováno prostřednictvím jednocestného zrcadla popř. videotechniky. Buď jak buď, pro oběť je znovusetkání s pachatelem traumatizující a psychicky náročné.

Dalším případem je ideální situace, kdy dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a zároveň je možno učinit závěr o tom, že jej spáchala určitá ztotožněná osoba. V tomto okamžiku je zpravidla možné zahájit trestní stíhání vůči konkrétnímu pachateli. Počáteční úkony tak plynule přecházejí v úkony následné.¹⁹⁰

Poslední verze je založena na tom, že zjištěné skutečnosti vzbuzují pochybnost o tom, že oznámený trestný čin se stal, přičemž je zpravidla známa totožnost konkrétního pachatele. Veškeré prověřování se proto soustřeďuje na důkazy a skutečnosti podporující i vyvracející dané oznámení zejména s důrazem na detailizaci výpovědí.

¹⁹⁰ MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK J. *Kriminalistika*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 466.

K ověření věrohodnosti sdělených informací lze doporučit i další prověřovací úkony, kterými je například prověrka na místě, vyšetřovací pokus nebo znalecký posudek z oboru zdravotnictví odvětví psychologie.¹⁹¹ V praxi se lze totiž nečistě setkat s tzv. falešnými oběťmi. Jejich rozpoznání je velice obtížné, neboť medializací závažných sexuálních trestných činů vzrůstá také informovanost a tím i připravenost obětí. Motivů falešných obvinění je celá řada. Nejčastějšími jsou materiální profit, snaha „zviditelnit se,“ zášť vůči pachateli, snaha vyhnout se odpovědnosti za vlastní selhání, potvrzení sebeúcty, sekundární zisk ze sebeinvalidizace či psychická porucha (př. kverulace).¹⁹²

Falešného obvinění se dopustila například vdaná žena, která se přes seznamku za účelem sexu seznámila s „pachatelem,“ opakovaně s ním prováděla zcela dobrovolně sexuální praktiky, přičemž v okamžiku, kdy se o této nevěře dozvěděl manžel, se snažila podáním trestního oznámení ve své podstatě „vyvinít“ z vlastního selhání a zachránit své manželství. Policejní orgán proto s odkazem na § 159a odst. 1 TŘ věc odložil. Dalším příkladem z praxe jsou případy vykonstruovaných znásilnění. Jelikož policejní orgán v rámci opatřených důkazů disponuje v podstatě toliko výpovědí údajné oběti stojící tvář v tvář zcela protichůdné výpovědi údajného pachatele, je nutné věnovat maximální pozornost obsahu těchto výpovědí. Současně musí orgány činné v trestním řízení reagovat na případnou genezi, nelogičnost a nekonzistentnost jednotlivých výpovědí téže osoby učiněných v různých stádiích trestního řízení. Právě geneze a nekonzistentnost v jednotlivých po sobě jdoucích výpovědích, jenž není zapříčiněna kupříkladu ztrátou či oslabením paměťové stopy a nesouvisí tedy se schopností reprodukovat prožité skutečnosti, bývá typickým ukazatelem snahy o falešné obvinění, které však lze nečistě vysledovat přímo i z obsahu samotné výpovědi. V takovýchto případech jsou po vyhodnocení obsahu výpovědi poškozené oběti zpravidla zahajovány úkony trestního řízení po způsobu ustanovení § 158 odst. 3 TŘ pro podezření ze spáchání přečinu křivého obvinění podle § 345 TZ.

¹⁹¹ Ibidem.

¹⁹² NETÍK, K. *Práva poškozených a obětí v trestním řízení: Oběť z pohledu znalce* [seminář]. Praha: Justiční akademie, 2015.

7. Ochrana a některá práva oběti poskytovaná trestním řádem

Oběť trestného činu je nejen potřebným nositelem důkazu, ale také stranou trestního řízení – poškozeným, splňuje-li všechna zákonem požadovaná kritéria. Nad to je třeba uvést, že pojem poškozeného je výlučně procesní, kdežto oběť je pojmem mnohostranným, neboť s ním operuje nejen zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestné činnosti, ale je také předmětem zkoumání viktimologie, kriminologie, kriminalistiky a dalších disciplín. Pojem oběti a poškozeného se z hlediska práv a ochrany poskytované trestním řádem částečně překrývají, neboť oběti náleží některá práva jako poškozenému v trestním řízení.¹⁹³ Poškozený je sice stranou zcela samostatnou a nezávislou na ostatních stranách trestního řízení, nicméně zájmy poškozeného a státního zástupce mohou být do jisté míry totožné, proto je z pozice státního zástupce důležité mít komplexní povědomí o právech a ochraně poskytované poškozenému trestním řádem, obzvláště je-li zároveň obětí trestného činu. Následující výčet práv není úplný, nicméně podstatný z hlediska práce státního zástupce.

Významnou roli sehrává poškozený v rámci adhezního řízení, uplatňuje-li nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení. Obligatorní náležitostí takového podání je označení, z jakého důvodu a v jaké výši se poškozený svého nároku domáhá.¹⁹⁴ Takový nárok lze učinit ústně do protokolu nebo písemně, nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování¹⁹⁵ nebo při prvním jednání o dohodě o vině a trestu.¹⁹⁶ Soud zpravidla poškozeného poučí při doručení opisu obžaloby o možnosti takový návrh podat.¹⁹⁷ Připojí-li se poškozený se svým nárokem na náhradu škody

¹⁹³ Podle § 43 odst. 1 TŘ se poškozeným rozumí ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. Poškozeným může být na rozdíl od oběti i právnická osoba. Není jí ale osoba, která se cítí být poškozena morálně nebo jinak, pokud takové příkoří není způsobeno zaviněním pachatele nebo chybí-li kauzální nexus mezi vznikem újmy a trestným činem ani osoba, na kterou pro účely narovnání pouze přešel nárok na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení (§ 310a TŘ). Více JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 268-270.

¹⁹⁴ § 43 odst. 3 TŘ; všechny tyto tři nároky může oběť s odkazem na zvláštní zákonné opodstatnění každého nároku uplatňovat, přičemž rozhodovat lze o všech těchto nárocích vedle sebe, tj. oddělitelnými výroky, viz Rozsudek NSČR ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013.

¹⁹⁵ § 206 odst. 2 TŘ.

¹⁹⁶ § 175a odst. 2 TŘ.

¹⁹⁷ § 196 odst. 1 TŘ.

řádně a včas, může i v průběhu řízení svůj nárok rozšířit a důkazně doložit.¹⁹⁸ Soud je vázán návrhem poškozeného, jakož i osobou vůči které je nárok na náhradu škody uplatňován. Je vyloučeno podat návrh podle § 43 odst. 3 TŘ v případě, že o takovém nároku bylo rozhodnuto již v občanskoprávním či jiném řízení.¹⁹⁹ Zato je u násilných sexuálních trestných činů běžné uplatňování regresních náhrad, jako je např. náhrada nákladů vynaložených na léčebnou a jinou zdravotnickou péči, požadovaná příslušnou zdravotní pojišťovnou.

Kromě práva na náhradu škody má poškozený také právo na náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatnění tohoto nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce. Jedná se o návrhové oprávnění poškozeného,²⁰⁰ které je vázáno na pravomocné odsouzení obviněného a také prekluzivní lhůtu 1 roku k uplatnění takového nároku u soudu I. stupně. Nebrání-li tomu povaha věci a okolnosti případu, zejména spoluzavinění poškozeného, lze odsouzeného zavázat k náhradě nákladů, souvisejících s účastí poškozeného v trestním řízení i tehdy, když nebyl ani zčásti poškozenému přiznán nárok na náhradu škody.²⁰¹

Platný český trestní řád dále poskytuje poškozenému katalog práv, umožňujících aktivní účast v trestním řízení. Jedná se zejména o právo jednat před orgány činnými v trestním řízení ve svém mateřském jazyce (§ 2 odst. 14 TŘ), právo podat trestní oznámení a žádat vyrozumění o provedených úkonech (§ 59 TŘ a § 158 TŘ), žádat o přezkum postupu policejního orgánu (§ 157a TŘ), právo uzavřít dohodu o náhradě škody jako náležitost § 307 TŘ, právo udělit souhlas k rozhodnutí o schválení narovnání (§ 309 TŘ), právo účastnit se hlavního líčení a právo na informace (např. § 2 odst. 15 TŘ, § 46 TŘ, § 65 TŘ, § 160 odst. 2 TŘ, § 228 odst. 4 TŘ a § 331 odst. 1 TŘ). Poškozený, jenž se připojil k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody, má také právo v přiměřené

¹⁹⁸ R 7/2014

¹⁹⁹ Ve vztahu k tomu nutno podotknout, že adhezní řízení ve své podstatě supluje občanskoprávní řízení, v němž by byl jinak nárok na náhradu škody uplatňován, proto je důležité jednak náležité odůvodnění takového výroku o náhradě škody, přičemž nelze odhlédnout od ustálené civilní judikatury, a to včetně tzv. moderačního práva soudu, jímž má být zabráněno nepřiměřeným tvrdostem ve vztahu ke škůdci (obviněnému). Více nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2954/11.

²⁰⁰ I bez návrhu lze o vzniklých nákladech rozhodovat v případě ustanovení zmocněnce poškozenému soudem, kdy je odsouzený zavázán takovou povinností vůči státu.

²⁰¹ § 154 TŘ.

lhůtě prostudovat vyšetřovací spis a činit návrhy na doplnění vyšetřování, na což musí být upozorněn 3 dny předem. Tuto lhůtu lze zkrátit pouze se souhlasem poškozeného. Nepovažuje-li policejní orgán navrhované doplnění vyšetřování za nutné, odmítne jej a poškozeného o tom vyrozumí. V případě, že poškozený tohoto práva nevyužije, učiní o tom policejní orgán záznam do spisu a pokračuje postupem tak, jako by k seznámení došlo.²⁰² Zásadním právem poškozeného je také podávat opravné prostředky (kromě odporu proti trestnímu příkazu s odkazem na § 314g odst. 1 TŘ),²⁰³ návrhy a podněty. Právo poškozeného podat odvolání proti rozsudku je však podle § 246 odst. 1 písm. d) TŘ limitováno, neboť jej poškozený může podat pouze co do výroku o náhradě škody.²⁰⁴ Dále má poškozený právo podat stížnost do usnesení soudu či státního zástupce o uložení či zrušení předběžného opatření zákazu styku s určitými osobami (§ 88d TŘ) nebo zákazu vstupu do obydlí (§ 88e TŘ), usnesení policejního orgánu nebo státního zástupce o odložení věci (§ 159a odst. 1 - 5 TŘ), usnesení státního zástupce o postoupení věci (§ 171 odst. 1 TŘ), usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání (§ 172 odst. 1, 2 TŘ), usnesení státního zástupce či soudu o podmíněném zastavení trestního stíhání (§ 307 TŘ), usnesení státního zástupce či soudu o ponechání podmíněného zastavení trestního stíhání v platnosti za současného prodloužení zkušební doby až o 1 rok (§ 308 TŘ), usnesení státního zástupce či soudu o osvědčení obviněného ve zkušební době podmíněného zastavení trestního stíhání (§ 308 TŘ), usnesení státního zástupce či soudu o schválení narovnání (§ 309 TŘ) a usnesení státního zástupce o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání (§ 179g TŘ).

Význam má pro poškozené také informativní ustanovení § 103a TŘ, umožňující poškozenému, jakožto svědkovi, kterému hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, žádat informace např. o propuštění obviněného z vazby, odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody, výkonu ochranného

²⁰² § 166 TŘ.

²⁰³ Ačkoliv je poškozený osobou, které se v trestním příkazu popsany skutek bezprostředně dotýká, nemůže zmiňovaný odpor podat, není dokonce ani o vydání trestního příkazu informován. Lze tak hovořit o jednom z případů nerovnosti postavení poškozeného vůči obviněnému v trestním řízení, což je zároveň dle mého názoru nedostatek současné právní úpravy.

²⁰⁴ Viz § 228 TŘ a § 229 TŘ. Stejně omezení platí i v případě schválení dohody o vině a trestu, neodpovídá-li jí předem odsouhlasenému rozsahu a způsobu této náhrady škody. Poškozenému však právo odvolání nepřísluší, jestliže poškozený s návrhem dohody souhlasil a ta byla v takové podobě schválena soudem (§ 241 odst. 1 TŘ).

léčení nebo zabezpečovací detence, popř. o jeho útěku apod. Je-li důvodná obava, že svědkovi, jenž o takovou informaci nepožádal, hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, orgán činný v trestním řízení, Probační a mediační služba věznice, ústav (v případě zabezpečovací detence) nebo zdravotnické zařízení (v případě ochranného léčení v ústavní formě) informuje neprodleně o takové skutečnosti policejní orgán, který vede nebo vedl trestní řízení v dané trestní věci, k přijmutí potřebných opatření k zajištění bezpečí svědka včetně jeho vyrozumění o propuštění nebo uprchnutí.²⁰⁵

Určité nerovné postavení poškozeného ve vztahu k obviněnému lze vysledovat v případě práva na odmítnutí výpovědi. Zatímco obviněný má právo kdykoli výpověď odmítnout, poškozenému, jakožto svědkovi, trestní řád využití takového práva umožňuje pouze z důvodů uvedených v ustanovení § 100 TŘ. Poškozený tak nemá jinak možnost, jak se vyhnout traumatizaci, pramenící z oživování si otřesných zážitků, významným způsobem zasahujících do jeho intimní sféry, v průběhu výpovědi. Pokud totiž odepře výpověď z jiného, nežli zákonem aprobovaného důvodu, vystavuje se postihu v podobě uložení pořádkové pokuty podle § 66 TŘ. Při podání výpovědi má každý podle § 158 odst. 5 TŘ právo na právní pomoc advokáta, tudíž se toto právo vztahuje i na poškozeného. Poškozený má zároveň právo dát se zastupovat zmocněncem, kterým může být v podstatě každá svéprávná osoba nebo i osoba právnická. Výběr zmocněnce poškozeného je zúžen v případě hlavního líčení a veřejného zasedání, kdy jím nemůže být osoba, jež je k němu předvolána zároveň jako svědek, znalec nebo tlumočník.²⁰⁶ Zmocněnec poškozeného má podle § 51 TŘ právo činit za poškozeného návrhy, podávat za něj žádosti a opravné prostředky. Je také oprávněn zúčastnit se všech úkonů, kterých se může účastnit poškozený. S tím souvisí i právo být vyrozuměn o všech těchto úkonech včetně druhu úkonu, doby konání a místa, oznámí-li zmocněnec policejnímu orgánu, že se jich chce skutečně účastnit, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění zajistit, popř. je přítomnost vyloučena

²⁰⁵ Trestní řád v ustanovení § 103a odst. 3 dále odkazuje na přiměřené užití zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, pro postup při podání takové žádosti, jakož i její vyřízení.

²⁰⁶ § 50 TŘ. O jistém „zúžení“ výběru zmocněnce lze dále hovořit v kontextu § 44 odst. 2 TŘ, o společném zmocněnci, kterého si při větším počtu poškozených v souvislosti s ohrožením rychlého průběhu trestního stíhání sami zvolí na základě oznámení soudu nebo státního zástupce o tom, že je tato práva třeba takto uplatňovat, jestliže je však poškozených více než 6 a nepanuje mezi nimi shoda, určí společného zmocněnce soud.

s ohledem na možné zmaření úkonu trestního řízení. Ustanovení § 51 TŘ dopadá na úkony od okamžiku zahájení trestního stíhání, které jsou jednak klíčové z hlediska uplatnění práv poškozeného a jednak mohou být použity jako důkaz v řízení před soudem. Zmocněnci dále přísluší právo klást otázky vyslychaným osobám a vznášet námitky proti způsobu provádění úkonu. Orgány činné v trestním řízení musí v případech, kdy má poškozený zmocněnce, pamatovat také na ustanovení § 62 odst. 2 TŘ, které ukládá doručovat písemnosti pouze tomuto zmocněnci, pokud zákon nestanoví jinak nebo má poškozený něco osobně vykonat.

Specifikem ohledně práv poškozeného je dispoziční právo poškozeného dát souhlas s trestním stíháním obviněného, který je ve vztahu k poškozenému osobou blízkou ve smyslu ustanovení § 100 odst. 2 TŘ, vůči níž by byl poškozený jako svědek oprávněn odepřít výpověď. Policejní orgán nemůže při absenci takového souhlasu provádět běžné vyšetřovací úkony trestního řízení. Jedná se o výjimku ze zásady legality a oficiality, neboť takový souhlas poškozeného je v zákonem uvedených případech, respektive u taxativně vymezených trestných činů v § 163 TŘ, podmínkou pro zahájení trestního stíhání. Z trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti lze jmenovat sexuální nátlak podle § 186 odst. 1, odst. 2 TZ a také znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 2 TZ, u něhož je dána zároveň „zprísňující“ podmínka vztahu poškozeného vůči obviněnému, který je nebo byl v době spáchání trestného činu manželem, partnerem nebo druhem. Pokud bylo ve věci poškozeno více osob, postačí souhlas jednoho z nich. Souhlas musí poškozený dát výslovně ústně do protokolu nebo písemně ve lhůtě maximálně do 30 dnů od výzvy orgánu činného v trestním řízení. Po marném uplynutí takové lhůty nelze již takový souhlas udělit. Na druhou stranu však trestní řád připouští možné zpětvzetí dříve uděleného souhlasu poškozeným a to až do doby než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě.²⁰⁷ Jednou odepřený souhlas však nelze znovu udělit. V praxi se tak nezdá stávat, že poškozený vezme souhlas s trestním stíháním zpět až ve fázi již zmiňovaného odvolacího řízení, nedosti na tom v jeho samotném závěru. Veškerá dosavadní práce orgánů činných v trestním řízení (policejní orgán, státní zástupce a nalézací soud) pak za takovéto situace přijde vniveč. Určitou záchranou je pak sbíhající

²⁰⁷ Tím se trestní stíhání stane s odkazem na § 11 odst. 1 písm. i) TŘ nepřipustným a musí být zastaveno. Pokračovat lze jen na základě prohlášení poškozeného podle § 11 odst. 3 TŘ, že na projednání věci trvá. Soud však nemůže s odkazem na § 227 TŘ rozhodovat o trestu.

se trestná činnost, kdy vytykávané jednání naplňuje znaky vícero trestných činů, z nichž minimálně jeden trestný čin nepodléhá režimu ustanovení § 163 TŘ. Kupříkladu pokud nastane případ jednočinného souběhu trestných činů, z nichž jeden je vyjmenován v ustanovení § 163 TŘ a druhý nikoliv, typicky např. trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 2 TZ a trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 TZ, orgán činný v trestním řízení upozorní obviněného na to, že skutek bude v důsledku odepření souhlasu poškozeného posuzován pouze jako trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 TZ. Zastavení trestního stíhání pro jeden z těchto skutků by totiž mohlo vytvořit překážku věci rozhodnuté (rei iudicatae).

Pro poškozeného, který je zároveň obětí trestného činu, je důležité zajištění ochrany a bezpečnosti. Sekundární viktimizaci může zapříčinit i nešetrná medializace, která představuje určitou stigmatizaci poškozeného v očích veřejnosti, obzvláště jedná-li se např. o případy sexuálního zneužívání v rodině. Podle § 8b odst. 2 TŘ proto platí zvýšená ochrana v podobě zákazu zveřejňování informací, umožňujících ztotožnění poškozeného, je-li osobou mladší 18 let nebo vůči němuž byl spáchán mimo jiné i některý z trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.²⁰⁸ Hrozí-li poškozenému v postavení svědka v souvislosti s jeho svědectvím újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jeho základních práv a ochranu takového poškozeného nelze zajistit jiným způsobem, učiní orgán činný v trestním řízení opatření k utajení podoby a totožnosti svědka.²⁰⁹

V kontextu takových opatření je třeba zvažovat i postup podle § 200 odst. 1 TŘ, umožňující vyloučení veřejnosti při hlavním líčení, jestliže by veřejné projednání věci mohlo ohrozit utajované informace chráněné zvláštním zákonem, mravnost nebo nerušený průběh jednání, anebo bezpečnost či jiný důležitý zájem svědků. Veřejnost může být vyloučena jak po celé hlavní líčení, tak pouze pro jeho část. Vzhledem k citlivosti otázek týkajících se intimní sféry poškozeného bych se přikláběla k užití takového opatření zejména v případech dětských obětí, neboť právě u nich je dle mého názoru míra traumatizace nejvyšší. Při opakovaném zneužívání a oživování zážitků

²⁰⁸ Výjimky z tohoto pravidla uvádí zákonodárce v § 8d TŘ. Ve stručnosti je zájmu poškozeného nadřazen veřejný zájem a dále ochrany nepožívá poškozený, udělil-li ke zveřejnění takových informací souhlas.

²⁰⁹ Viz podrobně § 55 odst. 2 TŘ, ale také § 183a odst. 4 TŘ a § 209 TŘ.

s tím spojených navíc není vyloučen v nejzávažnějších případech přechod od posttraumatické stresové poruchy k samotné změně struktury osobnosti. Poškozený má dále v postavení svědka za splnění podmínek uvedených v § 209 TŘ, právo vypovídat v nepřítomnosti obviněného. Obviněný však musí být obeznámen s takovou výpovědí poškozeného, aby se k ní měl možnost vyjádřit, popř. klást prostřednictvím předsedy senátu otázky, aniž by se s poškozeným setkal. Určitou ochranu představuje také omezení údajů uváděných do protokolu o provedeném úkonu trestního řízení. Dané údaje se do protokolu neuvádějí na žádost poškozeného (a dalších uváděných osob), nejsou-li potřebné pro dosažení účelu trestního řízení.²¹⁰ Nelze odhlédnout také od výjimky z konfrontace, která je vyloučena právě v případě poškozeného mladšího 18 let a obviněného u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.²¹¹

Nebezpečí ze strany obviněného lze eliminovat i ochranou poskytovanou formou předběžných opatření, vydaných soudem nebo státním zástupcem podle trestního řádu (§ 88b a násl. TŘ), která slouží k prozatímní úpravě poměrů mezi obviněným a poškozeným. Jedná se o další zajišťovací institut nahrazující vazbu, proto i důvody pro vydání předběžného opatření jsou shodné s důvody vazby předstížené.²¹² Předpokladem je samozřejmě i souvislost vybraného druhu předběžného opatření se skutkovými okolnostmi případu. U sexuálních trestných činů připadá v úvahu zejména předběžné opatření zákazu styku s určitými osobami, popř. zákaz vstupu do obydlí, týká-li se např. domácího násilí závažným způsobem zasahujících i do intimní oblasti. Z pozice státního zástupce je významné předběžné opatření zákazu styku s určitými osobami, neboť zákon mu dává možnost v přípravném řízení o uložení takového předběžného opatření rozhodovat.²¹³ Zákaz styku spočívá v přerušení kontaktu s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky, nejen ve formě fyzického styku, ale i

²¹⁰ Viz § 55 odst. 1 písm. c) TŘ, srov. s § 16 ZOTČ. Obdobná ochrana platí i pro nahlížení do spisů, viz § 65 odst. 6 TŘ.

²¹¹ § 104a odst. 5 TŘ.

²¹² Lze je vydat za splnění podmínek § 88b TŘ, tedy že

- 1) je zde důvodná obava z možného opakování nebo dokonání stíhané trestné činnosti, dále že
- 2) stíhaný skutek byl spáchán, lze jej kvalifikovat jako některý z trestných činů, spáchal jej právě obviněný,
- 3) účelu předběžného opatření nelze dosáhnout jinak (zásada subsidiarity) a
- 4) jeho uložení vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozené fyzické osoby nebo osob jemu blízkých či ochrana zájmů společnosti (související zásada proporcionality s ohledem na povahu a závažnost trestného činu).

²¹³ § 88m odst. 2, 4, 5 TŘ.

formou např. písemnou, elektronickou. Je-li uloženo předběžné opatření zákazu styku obviněného rodiče s dítětem, je třeba neprodleně vyrozumět OSPOD. Totéž platí i v případě povolení setkání obviněného rodiče s dítětem, aby se OSPOD mohl takového setkání účastnit.²¹⁴ Povolení je možné pouze výjimečně a uskutečňuje se za přítomnosti orgánu činného v trestním řízení nebo na základě jeho pověření za přítomnosti probačního úředníka. Vyvolá-li obviněný v průběhu povoleného setkání v poškozeném obavu z možného opakování, dokonání stíhaného trestného činu nebo se pokusí ovlivnit jeho výpověď, setkání se neprodleně ukončí. Předběžné opatření trvá, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž řízení končí. Pokud se stane výkon předběžného opatření nemožným nebo jej nelze na obviněném spravedlivě požadovat, popřípadě není nezbytně nutné v rozsahu, v jakém bylo uloženo, rozhodne podle povahy o jeho změně nebo zrušení v přípravném řízení státní zástupce nebo na návrh státního zástupce soudce nebo v řízení před soudem předseda senátu. Důsledkem neplnění uloženého předběžného opatření může být uložení pořádkové pokuty, uložení jiného druhu předběžného opatření nebo vzetí obviněného do vazby za podmínek stanovených trestním řádem. V určitých případech lze jednání v podobě nerespektování předběžného opatření kriminalizovat za pomoci skutkové podstaty trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 TZ.²¹⁵ Ve vztahu k předběžnému opatření zákazu styku s určitými osobami slovy zákona pak skutkovou podstatu přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 2 TZ naplní ten, kdo se dopustí závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil rozhodnutí o předběžném opatření soudu. Toto ustanovení směřovalo zejména na případy předběžných opatření vydaných v občanskoprávním řízení, proto nereflektuje 88. novelu trestního řádu, která zavedla mimo jiné i možnost státního zástupce rozhodovat o předběžných opatřeních v trestním řízení, jenž jsou spojena s menším zásahem do osobní svobody obviněného. Ačkoliv účinky předběžných opatření v trestním řízení jsou stejné bez ohledu na to, který příslušný orgán je vydal, úmysl zákonodárce zůstal prozatím nezměněn. Postihovat lze tedy pouze nerespektování předběžných opatření zákazu styku s určitými osobami, vydaných

²¹⁴ § 88m odst. 5 TŘ.

²¹⁵ JELÍNEK, J. *Předběžná opatření v trestním řízení* [online]. Bulletin advokacie, 17. 6. 2013 [citováno dne 20. 1. 2016]. Dostupný z <<http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni>>.

soudem, nikoliv státním zástupcem. Lze proto dle mého názoru hovořit o nedůslednosti právní úpravy.

Neopomenutelným právem poškozeného je v kterémkoliv stádiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život. Takové prohlášení lze učinit ústně, ale i písemně. Mělo by především popisovat újmu způsobenou poškozenému, popř. dobu a způsob léčení, psychické obtíže, změny v chování, důsledky v rodinném i pracovním životě apod. V řízení před soudem má písemné prohlášení charakter listinného důkazu.²¹⁶ Nic však nebrání takovému „znovu“ prohlášení před soudem i v ústní formě v průběhu hlavního líčení. Předseda senátu je povinen umožnit ústní prohlášení nejpozději v závěrečné řeči.²¹⁷ To ale neznamená, že závěrečná řeč je nejzazším okamžikem k využití tohoto oprávnění, neboť to má poškozený k dispozici po celé trestní řízení, včetně řízení opravného.²¹⁸

²¹⁶ § 43 odst. 4 TŘ a § 213 TŘ.

²¹⁷ § 212a TŘ.

²¹⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Zákon o obětech trestných činů: Komentář s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 108.

8. Ochrana oběti poskytovaná zákonem o obětech trestných činů

Zákon o obětech trestných činů významně přispěl ke zlepšení postavení obětí v trestním řízení, zejména co se týče citlivého přístupu orgánů činných v trestním řízení a respektování důstojnosti oběti. V popředí si dále kladl za cíl odstranit nedostatky implementace rámcového rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. 3. 2001, o postavení obětí v trestním řízení a zlepšit tak harmonizaci národních předpisů s předpisy EU.²¹⁹ Zákon o obětech trestných činů upravuje jednak práva oběti jakožto subjektu zvláštní péče ze strany státu, jednak poskytování peněžité pomoci obětem ze strany státu a stanoví právní rámec pro spolupráci mezi státem a nevládními organizacemi, které poskytují pomoc obětem.²²⁰

V praxi není časový prostor o všech těchto právech oběti informovat ústně, nicméně je jí dáno poučení v písemné podobě, přičemž má tak možnost seznámit se se všemi důležitými právy. Nelze opomenout ani obrovský význam z hlediska psychologického, neboť oběť se s přibývajícím výčtem všech jejích práv cítí chráněna a má o to větší zájem na tom, aby v rámci trestního řízení spolupracovala, což samozřejmě u sexuálních trestných činů výrazně přispívá ke snížení jejich latence. Samozřejmě záleží na konkrétních potřebách a charakteristice každé konkrétní oběti, jakož i na erudovanosti policejního orgánu.²²¹ K vytvoření určité důvěry oběti vůči policejnímu orgánu a pro zlepšení spolupráce s obětí by bylo vhodné poskytnout oběti poučení o informacích, které by korelovaly s aktuálními potřebami oběti, tzn. i dobou, kdy je oběť potřebuje a zároveň způsobem, který neprohlubuje další traumatizaci s přihlédnutím ke konkrétnímu trestnému činu. Jinými slovy, pokud by policejní orgán dospěl k závěru, že oběť svým právům nerozumí, nebo je ve stavu, kdy není schopna všechny informace vstřebat, měl by jí vyjít vstříc, podat pomocnou ruku a řádně jí informovat jak o

²¹⁹ K tomu nutno poznamenat, že i tak lze pozorovat např. rozpor se směrnicí Evropského Parlamentu a Rady 2012/29/EU z 25. 10. 2012, jež navazuje na zmiňované Rámcové rozhodnutí, v podobě absence samotného odkazu na směrnici přímo v textu zákona.

²²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

²²¹ KALIBOVÁ K.; HOUŽVOVÁ, M. První praktické zkušenosti s aplikací zákona o obětech trestných činů. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, s. 9-16.

některých jejích právech dle aktuální potřeby, tak o tom, co bude následovat, aby měla možnost se připravit na případnou další fázi trestního řízení.

Obětí se podle dikce zákona o obětech trestných činů rozumí nejen fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil, ale i v případech způsobení smrti oběti trestným činem osoba příbuzná v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou.²²² Ve vztahu k pojmu poškozený je tedy užší ve smyslu toho, že obětí nemůže být právnická osoba a širší ve smyslu toho, že jí naopak může být osoba pozůstalá po přímé oběti trestného činu. Je tomu právě proto, že ochrana poskytovaná zákonem o obětech trestných činů je zaměřována toliko na eliminaci druhotné újmy, tj. újmy vzniklé v rámci tzv. sekundární viktimizace, založené zejména na psychickém poškozování oběti,²²³ které u „umělé“ právnické osoby, jenž nemůže být zdrojem jakéhokoliv citu, z logiky věci nepřipadá v úvahu.²²⁴ Při posuzování toho, kdo je obětí trestného činu, platí zásada presumpce postavení oběti, nevyjde-li najevo něco jiného, a s tím související princip zákazu zneužití postavení oběti. Na status oběti nemá vliv ani skutečnost, že pachatel trestného činu nebyl zjištěn nebo odsouzen.²²⁵ Vyšší záruku poskytuje zákon tzv. zvláště zranitelným obětem, o nichž bylo pojednáváno již v podkapitole 6.4 v souvislosti se zvláštnostmi a požadavky výslechu takových obětí.

Předně mají oběti trestných činů právo na poskytnutí odborné pomoci. Tou zákon o obětech trestných činů rozumí nejen pomoc právní dle zákona o advokacii, ale i psychologické a sociální poradenství dle zákona o sociálních službách a poskytování právních informací nebo restorativní programy dle zákona o obětech trestných činů. Odborná pomoc je poskytována po dobu, po kterou trvá její účel, a to jak před

²²² § 2 odst. 2, 3 ZOTČ.

²²³ Zákon o obětech trestných činů definuje druhotnou újmu v § 2 odst. 5 jako „újmu, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.“

²²⁴ JELÍNEK, J. Poškozený, jeho procesní práva a ochrana po novele trestního řádu provedené zákonem o obětech trestných činů. *Kriminalistika*, 2013, č. 3, s. 164.

²²⁵ § 3 ZOTČ, podrobněji viz JELÍNEK, J. a kol. *Zákon o obětech trestných činů: Komentář s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 35.

zahájením trestního řízení, tak i v jeho průběhu a i po jeho skončení, subjekty za tímto účelem zapsanými v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů.²²⁶ Zvlášť zranitelné oběti mají právo na takovou pomoc navíc bez zbytečného odkladu a bezplatně, pokud o to požádají. To však nebrání subjektům v poskytnutí bezplatné pomoci i jiné než zvlášť zranitelné oběti.²²⁷ Stejně tak jako trestní řád, i zákon o obětech trestných činů zachycuje právo oběti na informace, které jsou konkretizovány v ustanovení § 7 - § 13 ZOTČ. Informace poskytuje nejen orgán činný v trestním řízení, ale i další subjekty. Některé informace se poskytují bez dalšího, jiné pouze na žádost oběti (např. informace o stavu trestního řízení). V této souvislosti je pamatováno i na osoby, které neovládají český jazyk. Informace se jim poskytnou v jazyce, o kterém prohlásí, že mu rozumí nebo v úředním jazyce státu, jehož jsou občany. Oběť má také podle § 14 ZOTČ právo na komplexní ochranu před hrozícím nebezpečím. Ta je upravena zejména v dalších předpisech, a proto má ustanovení spíše systematický charakter s tím, že odkazuje na širší úpravu. Jako příklad lze uvést krátkodobou ochranu dle § 50 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR ve znění pozdějších předpisů, a institut vykázaní násilné osoby ze společného obydlí podle § 44 - § 47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR ve znění pozdějších předpisů, zvláštní ochranu poskytovanou zákonem č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením nebo i ochranu osob ohrožených domácím násilím poskytovanou formou předběžných opatření podle § 400 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Stejně tak i realizace práva na ochranu soukromí vychází z ustanovení trestního řádu, na která v § 15 ZOTČ odkazuje. Ochrana je doplněna § 16 ZOTČ, podle něž je možno na žádost oběti, zmocněnce, zákonného zástupce, opatrovníka nebo důvěrníka vést osobní údaje tak, aby se s nimi mohly seznamovat orgány činné v trestním řízení, policisté a úředníci Probační a mediační služby, činní v dané věci. Nejvýznamnější z hlediska zacházení s obětí je katalog práv upravený v díle 5 zákona o obětech trestných činů na ochranu před druhotnou újmou. O právech týkajících se zvláštního postupu při výslechu bylo pojednáno již v podkapitole 6.4. Některá pravidla byla využívána policejním

²²⁶ Tento veřejný registr vede Ministerstvo Spravedlnosti ČR, dostupný je i elektronicky na internetových stránkách viz Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů [online]. Ministerstvo vnitra ČR [citováno dne 23. 1. 2016]. Dostupný z <<https://otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf>>.

²²⁷ § 5 ZOTČ.

orgánem již před nabytím účinnosti tohoto zákona, nicméně oběť neměla možnost se jich dovolat a záleželo tak povětšinou na zkušenostech a kvalitách vyslychajícího.

Spolu s účinností zákona o obětech trestných činů bylo zavedeno zároveň i do trestního řádu právo oběti na doprovod důvěrníka,²²⁸ jakožto osoby poskytující oběti pomoc a podporu, zejména psychického charakteru a přispívající tak ke zmírnění traumatu oběti. Doprovod je možný při všech úkonech trestního řízení včetně podání vysvětlení. Osobu důvěrníka si volí oběť sama a může jím být jakákoliv plně svéprávná fyzická osoba. Tato osoba může být i totožná s osobou zmocněnce, nemůže jím být ale osoba v postavení obviněného, obhájce, svědka, znalce nebo tlumočníka. Není-li osoba důvěrníka zároveň zmocněncem, nemůže do průběhu úkonu žádným způsobem zasahovat. Její výsadou je ale např. právo zůstat při hlavním líčení, u něhož byla jinak vyloučena veřejnost.²²⁹ Ochrana oběti je dále realizována prostřednictvím opatření bránících bezprostřednímu vizuálnímu kontaktu oběti s podezřelým nebo obviněným při úkonech, kterých se oběť účastní. Oběť může žádat taková opatření v kterékoliv fázi trestního řízení, i před zahájením trestního stíhání. Nevylučuje-li to povaha prováděného úkonu, musí příslušný orgán takové žádosti zvlášť zranitelné oběti vyhovět. Není-li to možné, zajistí se zabránění kontaktu před a po skončení prováděného úkonu. Pamatovat musí policejní orgán zejména také na umožnění uplatnění práva na obhajobu (např. audiovizuální záznam). V praxi je právo na zabránění kontaktu využíváno zejména, jak již bylo zmiňováno, u podkapitol zabývajících se výslechem zvlášť zranitelné oběti, realizací oddělených čekáren pro poškozené, svědky a jejich doprovod. V přípravném řízení to obvykle nebývá problém, neboť úkony, resp. výslechy policejní orgán provádí většinou postupně. Problém nastává zejména v řízení před soudem. Speciálními prostory disponují oba Vrchní soudy a Krajský soud v Brně. Tento institut v tomto stádiu není příliš využíván, důvodem je zřejmě neinformovanost obětí a chybějící iniciativa ze strany soudu. Využití takového opatření se neobejde buď bez aktivity samotné oběti, znalce, který

²²⁸ § 21 ZOTČ a § 50 odst. 1 TŘ.

²²⁹ § 201 odst. 2 TŘ.

prováděl vyšetření duševního stavu nebo doporučení státního zástupce dozorujícího přípravné řízení.²³⁰

Posledním výsadním právem oběti je právo na peněžitou pomoc. Ustanovení zákona o obětech trestných činů vychází s některými změnami z úpravy zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů, který byl nahrazen právě zákonem o obětech trestných činů. Peněžitá pomoc je poskytována na žádost oběti ministerstvem spravedlnosti většinou do 3 měsíců od podání žádosti, eventuálně lze tuto lhůtu prodloužit o 30 dnů při nařízení ústního jednání či místního šetření, případně u zvlášť složitých případů a dále také při provedení dožadání, zpracování znaleckého posudku atd.²³¹ Možnost podání žádosti je omezena jednak dvouletou subjektivní lhůtou ode dne, kdy se oběť o újmu způsobenou trestným činem dozvěděla a jednak pětiletou objektivní lhůtou od spáchání trestného činu.²³² Ve vztahu k zákonu č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů, byla rozšířena osobní působnost zákona o obětech trestných činů.²³³ Právo na peněžitou pomoc má podle § 23, § 24 a násl. ZOTČ oběť, které bylo v důsledku trestného činu ublíženo na zdraví, způsobena těžká újma na zdraví,²³⁴ osoba pozůstalá po oběti, která zemřela v důsledku trestného činu, ve vztahu rodiče, manžela, registrovaného partnera, dítěte, sourozence zemřelého, pokud žila v době smrti s obětí ve společné domácnosti nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu.²³⁵ Nově má právo na peněžitou pomoc také oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, jakož i dítě, které je obětí trestného činu týrání svěřené osoby podle § 198 TZ, jimž vznikla nemajetková újma. Zmíněné kategorie obětí figurují i při určení výše paušálních částek peněžité pomoci.²³⁶ S ohledem na rekodifikaci občanského práva a zrušení tzv. „náhradové vyhlášky“ (vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení

²³⁰ DURDÍK, T. *Využití institutů posilujících ochranu poškozených při jednání u soudu*. In: JELÍNEK, J.; GRIVNA, T. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 55-56.

²³¹ Viz § 30 odst. 3 ZOTČ.

²³² V řízení o žádosti nelze podat řádný opravný prostředek, rozhodnutí ministerstva nelze ani přezkoumat v přezkumném řízení. V úvahu připadá pouze podání žaloby podle s.ř.s.

²³³ § 23 odst. 2 písm. a) ZOTČ.

²³⁴ Srov. s definicí ublížení na zdraví a těžké újmy na zdraví v ustanovení § 122 TZ.

²³⁵ Pod osobu, které zemřelý poskytoval výživu lze snadno zařadit i druhu zemřelé osoby, žijícího ve společné domácnosti. Viz DURDÍK, T.; KADLEC, J. *Práva poškozených a obětí v trestním řízení* [seminář]. Praha: Justiční akademie, 2015.

²³⁶ Viz § 28 ZOTČ.

společenského uplatnění), není již podmínkou pro získání peněžité pomoci výše bodového ohodnocení za bolest. Zrušena byla také povinnost oběti vrátit státu poskytnutou peněžitou pomoc v případě, kdy byla oběti poskytnuta náhrada škody (ze strany pachatele trestného činu). Nárok oběti na náhradu škody nebo nemajetkové újmy vůči pachateli trestného činu přechází poskytnutím peněžité pomoci na stát.²³⁷ Podmínkou pro poskytnutí peněžité pomoci je rozhodnutí, jímž je pachatel uznán vinným (tj. odsuzující rozsudek nebo trestní příkaz) nebo zproštění obžaloby pro nepřičetnost, nebo nelze-li trestní stíhání zahájit z důvodu neznámého pachatele, popř. brání-li trestnímu stíhání jiná zákonná překážka, či nebyl doposud vyhlášen rozsudek, popř. nenabyl právní moci, nicméně podle výsledků šetření orgánů činných v trestním řízení nejsou důvodné pochybnosti o tom, že se trestný čin, kterým byla oběti způsobena újma, skutečně stal.²³⁸

²³⁷ Stát může nárok vymáhat v adhezním nebo občanskoprávním řízení.

²³⁸ § 26 ZOTČ.

Závěr

Závěrem je třeba uvést, že každá vyspělá společnost má eminentní zájem na ochraně jedinců před samotnými zásahy do sexuální sféry a neméně i na jejich prevenci. Závažnost takových jednání se přitom odráží i v potřebnosti trestněprávní regulace, neboť se jedná o nejzávažnější jednání proti lidské důstojnosti, obzvláště mají-li násilný charakter. Jejich důsledky bývají mnohdy pro oběti fatální, proto je vůbec nejúčinnější ochrana poskytována právě prostředky trestního práva.

V rámci ohlédnutí do minulosti lze konstatovat, že tato oblast byla upravována v závislosti na potřebách společnosti s důrazem na náboženské, právní a morální přesvědčení. Dodnes lze pozorovat například ve srovnání s úpravou v zákonu o zločinech, přečinech a přestupcích určitá podobenství s dnešním trestním zákoníkem. Ke shodě lze dojít i v chápání a rozlišování intenzity sexuálních aktivit při komparaci s aktuální judikaturou. V zásadě je proto tato judikatura platná dodnes. Povědomí o trestných činech proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v historickém kontextu je důležité pro určitý náhled z hlediska aplikačního, ale i interpretačního a legislativního.

Jedním z negativních vlivů na sexuální život jedince je podle mého názoru promiskuita, způsobená ztrátou tradičních hodnot u dospělých jedinců a nedůsledná výchova dětí. Děti v poměrně útlém věku snadno podléhají technologiím různého druhu, jako jsou např. tablety, i-phony, notebooky apod., prostřednictvím kterých komunikují. Bohužel nebývají výjimkou kontakty se sexuálním podtextem, které mohou zapříčinit i předčasné sexuální styky, jež jsou v rámci zachování bezproblémového mravního a duševního vývoje každého dítěte nežádoucí. Musím se přiznat, že jsem byla zpracováním a analýzou jednotlivých rozhodnutí znechucena a překvapena, k jakým formám sexuálního násilí, obzvláště páchaného na dětech, vůbec dochází. Samozřejmě jsem měla určitou představu s ohledem na svou dosavadní praxi, nicméně jsem pochopitelně pracovala pouze s „nejméně“ závažnými formami těchto trestných činů s ohledem na věcnou příslušnost okresního státního zastupitelství. Zaskočena jsem byla i vypočítavostí pachatelů, kteří se dopouštěli některého ze sexuálních trestných činů

v souvislosti nebo prostřednictvím sítě internet, jenž poukazuje na nebezpečí anonymity.

Současná právní úprava sexuálních trestných činů poskytuje v komparaci s úpravou německou obecnější rámec, což sebou ovšem přináší i vágnost některých pojmů. Ve většině případů je výklad odkázán na praxi, resp. judikaturu, která je dle mého názoru ne vždy jednoznačná, nehledě na to, že v případě „novějších“ trestných činů nelze hovořit v tomto směru ani o ustálenosti. Tyto pochybnosti obecně snižují právní jistotu respondentů. Německý trestní zákoník je oproti české právní úpravě mnohem transparentnější, neboť se snaží pamatovat a upravit veškeré situace, které mohou nastat, čímž poskytuje větší záruky, jež jdou ruku v ruce s dalšími západoevropskými trendy. Jsem si zároveň vědoma složitosti legislativního procesu a prosazování jakýchkoliv změn právní úpravy, proto si myslím, že řešením by bylo co možná největší sjednocení aplikační praxe u jednotlivých soudů.

Z policejních statistik vyplývá, že vůbec nejfrekventovanějším sexuálním trestným činem je trestný čin pohlavní zneužití. Každý den v roce jsou průměrně zneužity celkem dvě děti. Alarmující je i skutečnost, že se jedná o případy odhalené. Vzhledem k tomu, že trestný čin pohlavního zneužití, jak bylo ostatně již zmiňováno, čítá vysoký podíl latence, je předpoklad, že počet zneužitých dětí je několikanásobně vyšší. Skrytost tohoto trestného činu je odůvodněna nejen úzkým vztahem pachatele a oběti, ale v nejméně závažných případech také dobrovolností.

Násilné zásahy do lidské sexuální integrity neodmyslitelně poznamenávají oběti, které si následky nosí v některých případech i po celý život. Vyznačují se zvýšenou zranitelností obětí, která tkví zejména v citlivosti intimních otázek, strachu a studu trestný čin oznámit, ale i obav z reakce okolí a samotných orgánů činných v trestním řízení. Žádoucí je z pozice státního zástupce interdisciplinární přístup, neboť jedině tak lze získat náhled nad problematikou sexuálních trestných činů, jakož i schopnost předvídat možné vyšetřovací situace. Přiblížení několika aspektů charakterizujících pachatele a oběti z pohledu kriminologie, psychologie, popř. sociologie a dalších souvisejících disciplín vysvětluje a odůvodňuje jednání pachatele i oběti a může být pro

příslušný orgán činný v trestním řízení návodem pro komunikaci a zacházení s nimi. Poznatky lze samozřejmě ocenit i v kontextu několika nepřímých důkazů, jsou-li například shrnuty ve znaleckém posudku a korespondují-li se zjištěným skutkovým stavem. Další uplatnění spatřuji v prevenci sexuálních trestných činů a eliminaci recidivy pachatelů.

Není možné k tomuto typu trestné činnosti přistupovat paušálně. Naopak je vyžadován zvláštní přístup se speciálními pravidly, neboť jedině tak lze dle mého názoru zefektivnit samotnou objasněnost sexuálních trestných činů. Proto jsou na místě i procesní specifika, kterým neunikla má pozornost. Hlavním úkolem orgánů činných v trestním řízení je samozřejmě dopadnout pachatele, získat dostatečné množství důkazů pro vznesení obvinění, potažmo podání obžaloby a postavit jej před soud s úmyslem, aby soud seznal vinu pachatele a uložil mu zasloužený a spravedlivý trest. Soustředěním se na tento nelehký úkol docházelo k tomu, že orgán činný v trestním řízení zapomínal na oběť, nereagoval např. na její potřebu psychologické pomoci. Nesprávným zacházením a komunikací s obětí a dalšími procesními chybami mohlo dojít nejen ke ztrátě postradatelného přímého důkazu, ale i k sekundární viktimizaci a traumatizaci oběti.

Na tuto problematiku reagoval zákon o obětech trestných činů, který prokazatelně zlepšil postavení obětí v trestním řízení a vyvážil do té doby existující disproporce mezi zacházením s pachateli a pomocí obětem trestných činů, neboť právě obětem nebyla věnována podle mého názoru potřebná pozornost. Očekávána byla náležitá péče státu ve formě peněžité pomoci, ale i další práva, která jsou mnohdy „doplněním“ ochrany obětí poskytované trestním řádem. Nejedná se o práva procesní v pravém slova smyslu, nýbrž o práva na citlivé zacházení s obětí, jejichž podstatou je předcházení nebo alespoň zmírnění vzniku sekundární újmy. Jak jsem již uváděla, samotné přesvědčení oběti o tom, že je jí poskytována ochrana zákonem o obětech trestných činů, jí dává z psychologického hlediska větší vnitřní jistotu a důvěru v to, že jí policejní orgán opravdu za oběť považuje a bude s ní do budoucna takto zacházet. Řešení náležité možnosti uplatnění jednotlivých práv obětí, ať už podle zákona o obětech trestných činů

nebo trestního řádu, se nevyhne státní zástupce, proto je jejich znalost na místě, obzvláště má-li státní zástupce s obětí stejný zájem na věci.

Tendence posílení práv oběti v trestním řízení byla možná impulsem k dalšímu vzdělávání specialistů z řad orgánů činných v trestním řízení za účelem získání aktuálních poznatků z této oblasti. Zejména v případě policistů je kladen důraz na pravidelné vzdělávání zaměřené nejen na právní aspekty sexuálních trestných činů, ale i kriminalistické taktiky, vývojovou psychologii a další obory potřebné pro profesní zvládnutí náležitostí procesních úkonů. Z vlastní zkušenosti jsem s ohledem na vysokou schopnost empatie ve vztahu k obětem přesvědčena o profesních kvalitách zejména policistek s touto specializací.

Podíváme-li se na problematiku sexuálních trestných činů z laického pohledu, neunikne stigmatizaci sexuálními trestnými činy pachatel ani oběť. Nešetrná medializace sexuálních trestných činů prohlubuje traumatizaci oběti a může být příčinou vzniku sekundární újmy. Zveřejňování zejména anomálních případů může vést ke zkresleným představám veřejnosti nejen o průběhu sexuálních incidentů, ale i osobách intervenujících v trestním řízení. V tomto směru jsou orgány činné v trestním řízení v nelehké pozici, neboť musí čelit kritice a často i nevoli veřejnosti, ke které se samozřejmě nemohou dostat všechny relevantní informace důležité pro konečné rozhodnutí ve věci. Na druhé straně je znovu nutno upozornit na vysokou míru latence sexuálních trestných činů, obzvláště pak těch s existencí úzkého vztahu pachatele s obětí, ne-li dokonce stavu závislosti a odkázanosti oběti na pachatele, týká-li se zejména sexuálního zneužívání v rodině. Odhalení takového druhu trestné činnosti je velmi obtížné, doufejme proto, že posílením práv obětí vzroste také jejich odhodlanost k oznamování nechtěných sexuálních ataků. Jedině tak dojde dle mého názoru k naplnění a smysluplnosti boje proti zásahům do lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

Seznam zkratek

Listina	Usnesení předsednictva ČNR ze dne 16. 12. 1992, č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
NSČR	Nejvyšší soud České republiky
STGB	německý trestní zákoník č. 3322/1998 BGBI
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústava České republiky ze dne 16. 12. 1992 č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
ZPP	zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích
ZOSZ	zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů
ZOTČ	zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a dalších pramenů

MONOGRAFIE, UČEBNICE, KOMENTÁŘE

BARTOŇ, M. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vyd. Praha: Leges, 2010, 384 s.

BLÁHA, R. *Trestněprávní aspekty prostituce v České republice*. 1. vyd. Praha: LexisNexis, 2008, 245 s.

BLATNÍKOVÁ, Šárka; FARIDOVÁ, Petra; ZEMAN, Petr. *Násilná sexuální kriminalita: téma pro experty i veřejnost*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, 221 s.

ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, 431 s.

ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, Praha: Eurounion, 1998, 255 s.

CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003, 201 s.

GRĚVNA, T. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. In JELÍNEK, J. (ed). *O novém trestním zákoníku: sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnické dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Praha: Leges, 2009.

JELÍNEK, J.; GRĚVNA, T. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, 256 s.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 1. vyd. podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009, 895 s.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, 976 s.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 864 s.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, 1248 s.

JELÍNEK, J. a kol. *Zákon o obětech trestných činů: Komentář s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, 264 s.

KUCHTA, J. a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné, zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, 656 s.

- MITLÖHNER, M. *Erotika a paragrafy*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1999, 136 s.
- MOLEK, P. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 576 s.
- MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK J. *Kriminalistika*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 606 s.
- NOVOTNÝ, O.; VOKOUN, R. a kol. *Trestní právo hmotné II: Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2007, 480 s.
- NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2008, 527 s.
- NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní zákoník 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010, 840 s.
- PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 226 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, 2 sv. Velké komentáře, 3632 s.
- TRÖNDLE, H.; FISCHER, T. *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 51. Auflage. München: C. H. Beck, 2003, s.
- VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2011, 1368 s.
- WEISS, P. a kol. *Sexuologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, 724 s.
- WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, 264 s.
- WILHELM, H.; RISSING-VAN SAAN R.; TIEDEMANN, K. *Leipziger Kommentar : Großkommentar*. 12., neu bearbeitete Auflage. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, s. 877.

ODBORNÉ ČLÁNKY

- BLATNÍKOVÁ, Š.; ZEMAN, P. Pachatelé sexuálních trestných činů a zacházení s nimi – současné problémy z pohledu výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 4, s. 95-96.
- BRICHCÍN, S.; SPILKOVÁ, J. Alkohol a jeho vztah k sexuální kriminalitě. *Kriminalistika*, 2002, č. 2, s. 119-127.
- CÍSAŘOVÁ, D.; ČÍŽKOVÁ, J. Rekodifikace sexuálních trestných činů. *Trestní právo*, 2002, roč. 7, č. 10, s. 7-11.

DESSECKER, A. Změny v chápání sexuálně motivovaných trestných činů ve Spolkové republice Německo. *Právní rozhledy*, 1999, č. 7, s. 415-420.

GRIVNA, T. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 67-72.

JELÍNEK J. Poškozený, jeho procesní práva a ochrana po novele trestního řádu provedené zákonem o obětech trestných činů. *Kriminalistika*, 2013, č. 3, s. 161-173.

KALIBOVÁ K.; HOUŽVOVÁ, M. První praktické zkušenosti s aplikací zákona o obětech trestných činů. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, s. 9-16.

NEJEDLÝ, J. Zákonost důkazů v trestním řízení ve světle Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Praha: Universitas Carolina. *Faculta Iuridica*, 2013, s. 119-121.

SVATOŠ, R. Mravnostní kriminalita – její pachatelé a oběti. *Kriminalistika*, 2012, č. 4, s. 269-274.

TRÁVNÍČKOVÁ, I. Organizování prostituce – očima policejních expertů. *Trestní právo*, 1996, č. 2, s. 15.

VIZINGER, R. Svoboda pohlavního života a role trestního práva. *Trestní právo*. 2007, č. 6, s. 19-24.

VOLEVECKÝ, P. Kybernetická trestná činnost v mezinárodních dokumentech a v dokumentech ES/EU. *Trestní právo*, 2012, č. 7-8, s. 26-38.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb., ze dne 20. 11. 2013[online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2013[cit. 25. 10. 2015]. Dostupné na z <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=45&CT1=0>>.

Formulář hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet [online]. Policie ČR [citováno dne 5. 12. 2015]. Dostupný z <<http://aplikace.policie.cz/hotline/>>.

JELÍNEK, J. *Předběžná opatření v trestním řízení* [online]. Bulletin advokacie, 17. 6. 2013 [citováno dne 20. 1. 2016]. Dostupný z <<http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni>>.

Návrh zákona o regulaci prostituce z roku 2005 [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006 [cit. 25. 10. 2015].

Dostupný z <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2005/navrh.pdf>>.

Nosí minisukně? O znásilnění si koledovala, myslí si třetina Čechů [online]. Amnesty International, 23. 9. 2015 [citováno dne 8. 10. 2015]. Dostupný z <<http://www.amnesty.cz/z980/nosi-minisukne-o-znasilneni-si-koledovala-mysli-si-tretina-cechu>>.

Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů [online]. Ministerstvo vnitra ČR [citováno dne 23. 1. 2016]. Dostupný z <<https://otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf>>.

Sít speciálních výslechových místností v roce 2013 [online]. Ministerstvo vnitra ČR [citováno dne 9. 1. 2016]. Dostupný z <<http://www.mvcr.cz/clanek/sit-specialnich-vyslechovych-mistnosti-v-roce-2013.aspx>>.

Slovník sexuálních úchylek [online]. MUDr. Zbyněk Mlčoch, 14. 7. 2008 [cit. 15. 11. 2015]. Dostupný z <<http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/texty/zdravi/slovník-sexualnich-uchylek-deviaci-sexuologicky-gynekologicky-a-psychiatricky-slovník>>.

Světky a svědci: Jan Milíč z Kroměříže [online]. Česká televize, 26. 8. 2007 [cit. 22. 9. 2015]. Dostupný z <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10123417216-svetci-a-svedci/207562211000015-jan-milic-z-kromerize/>>.

Zneužívání dětí v katolické církvi: Papež Benedikt XVI. potrestal na 400 kněží během dvou let [online]. Hospodářské noviny, 17. 1. 2014 [cit. dne 29. 1. 2016]. Dostupný z <<http://zahranicni.ihned.cz/evropa-slovensko/c1-61576360-zneuzivani-deti-v-katolicke-cirkvi-benedikt-potrestal-na-400-knezei>>.

Zprávy o činnosti státního zastupitelství z let 2011 – 2015 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika [cit. dne 9. 10. 2015]. Dostupné z <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>.

PŘÁVNÍ PŘEDPISY

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

Opční protokol k Úmluvě OSN o právech dítěte proti prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii ze dne 25. 5. 2000

Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. 11. 1950, ve znění protokolů 11 a 14

Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním ze dne 25. 10. 2007

Úmluva o počítačové kriminalitě ze dne 23. 11. 2001

Usnesení předsednictva ČNR ze dne 16. 12. 1992 č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústava České republiky ze dne 16. 12. 1992 č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 418/2011Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve
znění pozdějších předpisů
zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o
obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
německý trestní zákoník č. 3322/1998 BGBI

JUDIKATURA

Rozhodnutí NSČR ze dne 12. 3. 1921, sp. zn. Kr II 265/20
Rozhodnutí NSČR ze dne 26. 4. 1923, sp. zn. Kr I 1160/22
Rozhodnutí NSČR ze dne 22. 3. 1929, sp. zn. Zm II 470/28
Rozhodnutí NSČR ze dne 20. 12. 1929, sp. zn. Zm II 503/29
Usnesení NS ČR ze dne 24. 3. 1970, sp. zn. 7 Tsz 84/69
Rozsudek NSČR ze dne 22. 3. 2000, sp. zn. 8 Tz 36/2000
Usnesení NSČR ze dne 17. 10. 2001, sp. zn. 3 Tz 207/2001
Usnesení NSČR ze dne 6. 1. 2003, sp. zn. 5 Tdo 18/2003
Usnesení NS ČR ze dne 21. 1. 2004, sp. zn. 11 Tdo 804/2003
Usnesení NSČR ze dne 28. 12. 2004, sp. zn. 7 Tdo 1077/2004
Usnesení NSČR ze dne 15. 3. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1609/2005
Usnesení NSČR ze dne 23. 1. 2007, sp. zn. 11 Tdo 1545/2006
Usnesení NSČR ze dne 26. 1. 2007, sp. zn. 11 Tdo 759/2006
Usnesení NSČR ze dne 10. 10. 2007, sp. zn. 7 Tdo 954/2007
Usnesení NSČR ze dne 25. 10. 2007, sp. zn. 5 Tdo 1216/2007
Usnesení NSČR ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 4 Tdo 245/2009
Usnesení NSČR ze dne 27. 10. 2009, sp. zn. 11 Tdo 1139/2009
Usnesení NSČR ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010
Usnesení NSČR ze dne 11. 8. 2010, sp. zn. 3 Tdo 611/2010
Usnesení NSČR ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 6 Tdo 1135/2010

Usnesení NSČR ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 8 Tdo 1494/2009
Usnesení NSČR ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 11 Tdo 785/2010
Usnesení NSČR ze dne 12. 1. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1467/2010
Usnesení NSČR ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 4 Tz 79/2010
Usnesení NSČR ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 8 Tdo 407/2011
Usnesení NSČR ze dne 28. 4. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011
Usnesení NSČR ze dne 4. 5. 2011, sp. zn. 3 Tdo 414/2011
Usnesení NSČR ze dne 1. 6. 2011, sp. zn. 3 Tdo 669/2011
Usnesení NSČR ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 6 Tdo 766/2011
Usnesení NSČR ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 7 Tdo 687/2011
Usnesení NSČR ze dne 28. 7. 2011, sp. zn. 6 Tdo 903/2011
Usnesení NSČR ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011
Usnesení NSČR ze dne 15. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 809/2011
Usnesení NSČR ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011
Usnesení NSČR ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 5 Tdo 160/2012
Usnesení NSČR ze dne 9. 5. 2012, sp. zn. 3 Tdo 345/2012
Usnesení NSČR ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 550/2012
Usnesení NSČR ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 8 Tdo 546/2012
Usnesení NSČR ze dne 26. 7. 2012, sp. zn. 5 Tdo 641/2012
Usnesení NSČR ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 4 Tdo 886/2012
Usnesení NSČR ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1002/2012
Usnesení NS ČR ze dne 19. 9. 2012, sp. zn. 7 Tdo1068/2012
Usnesení NSČR ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1205/2012
Usnesení NSČR ze dne 28. 11. 2012, sp.zn. 8 Tdo 1248/2012
Usnesení NSČR ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 11 Tdo 975/2012
Stanovisko trestního kolegia NSČR ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 300/2012
Usnesení NSČR ze dne 13. 2. 2013, sp. zn. 7 Tdo 56/2013
Usnesení NSČR ze dne 30. 4. 2013, sp. zn. 3 Tdo 275/2013
Usnesení NSČR ze dne 13. 5. 2013, sp. zn. 3 Tdo 1191/2013
Rozsudek NS ČR ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013
Usnesení NSČR ze dne 21. 8. 2013, sp. zn. 5 Tdo 641/2012.
Usnesení NSČR ze dne 23. 10. 2013, sp. zn. 6 Tdo 367/2013

Usnesení NSČR ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 3 Tdo 1279/2013
Usnesení NSČR ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013
Usnesení NSČR ze dne 1. 4. 2014, sp. zn. 11 Tdo 434/2014
Usnesení NSČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 323/2014
Usnesení NSČR ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 8 Tdo 550/2014
Rozsudek NSČR ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1415/2013
Usnesení NSČR ze dne 6. 8. 2014, sp. zn. 11 Tdo 782/2014
Usnesení NSČR ze dne 27. 8. 2014, sp. zn. 11 Tdo 661/2014
Usnesení NSČR ze dne 4. 2. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1549/2014
Usnesení NSČR ze dne 5. 2. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1549/2014
Usnesení NSČR ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1045/2014
Usnesení NSČR ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 6 Tdo 495/2015
Usnesení NSČR ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 7 Tdo 497/2015
Usnesení NS ČR ze dne 17. 6. 2015, sp. zn. 4 Tdo 630/2015
Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 606/03
Nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2004, sp. zn. II. ÚS 372/03
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 1. 2006, sp. zn. II. ÚS 29/2006
Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 69/2004
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 12. 2007, sp. zn. I. ÚS 375/2006
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. IV. ÚS 569/2011
Nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2954/11
Nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2013, sp. zn. I. ÚS 1428/13
Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 1. 9. 2011, sp. zn. 1 To 39/2011
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 2. 2013, sp. zn. 2 To 113/2012
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 2 To 12/2013
Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 8. 1994, sp. zn. 4 To 518/1994

JINÉ ZDROJE

DURDÍK, T.; KADLEC, J. *Práva poškozených a obětí v trestním řízení* [prezentace]. Praha: Justiční akademie, 2015.

JIRÁSKOVÁ, K. *Mravnostní kriminalita: Výslech zvláště zranitelných obětí včetně specifik při výslechu dětí* [seminář]. Praha: Justiční akademie, 10. 11. 2015.

NETÍK, K. *Práva poškozených a obětí v trestním řízení: Oběť z pohledu znalce* [prezentace]. Praha: Justiční akademie, 2015.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Poučení poškozeného (oběti) v trestním řízení

Příloha č. 2: Základní informace pro oběť trestného činu

Příloha č. 3: Peněžitá pomoc ze strany státu podle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Poučení poškozeného (oběti) v trestním řízení

V trestní věci

máte jako poškozený podle zákona č. 141/1961 Sb. trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů následující práva:

Podle § 43 odstavec 1 trestního řádu ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, nebo na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený), má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, činit si výpisky a poznámky a na svoje náklady pořizovat kopie spisů a jejich částí (§ 65 odstavec 1 trestního řádu), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit.

Podle § 43 odstavec 2 trestního řádu se za poškozeného nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně či jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.

Podle § 43 odstavec 3 trestního řádu je poškozený oprávněn také navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal. Návrh je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 206 odstavec 2 trestního řádu); je-li sjednána dohoda o vině a trestu, je třeba návrh učinit nejpozději při prvním jednání o takové dohodě (§ 175a odstavec 2 trestního řádu). Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy uplatňuje nebo z jakých důvodů a v jakém rozsahu se uplatňuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Důvod a výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení jste povinen doložit. Podle § 44 odstavec 3 trestního návrh nelze podat, bylo-li o nároku již rozhodnuto v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení.

Podle § 43 odstavec 4 trestního řádu jste-li obětí trestného činu podle zákona o obětech (§ 22 zákona o obětech trestných činů), máte právo v kterémkoliv stádiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na Váš dosavadní život. Prohlášení lze učinit i písemně.

Podle § 43 odstavec 5 trestního řádu se poškozený může výslovným prohlášením sděleným orgánu činnému v trestním řízení vzdát procesních práv, která mu trestní řád jako poškozenému přiznává.

Podle § 44 odstavce 1 trestního řádu oprávnění poškozeného nemůže vykonávat ten, kdo je v trestním řízení stíhán jako spoluobviněný.

Podle § 44 odstavec 2 trestního řádu, je-li počet poškozených mimořádně vysoký a jednotlivým výkonem jejich práv by mohl být ohrožen rychlý průběh trestního stíhání, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, že poškození mohou svá práva v trestním řízení uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí. Jestliže by celkový počet zvolených zmocněnců vzrostl na více než šest a poškození se

mezi sebou na výběru nedohodnou, provede výběr s přihlédnutím k zájmům poškozených soud. Společný zmocněnec vykonává práva poškozených, které zastupuje, včetně uplatnění nároku na náhradu škody.

Podle § 45 odstavce 1 trestního řádu je-li poškozená osoba zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo je-li její způsobilost k právním úkonům omezena, může vaše práva poškozeného vykonávat zákonný zástupce. Jde-li o uplatnění nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení (§ 43 odstavec 3 trestního řádu), přecházejí práva, která tento zákon přiznává poškozenému, i na jeho právního nástupce

Podle § 45 odstavce 2 trestního řádu v případech, kdy nemůže zákonný zástupce poškozeného vykonávat svá práva uvedená v odstavci 1 a je nebezpečí z prodlení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce ustanoví k výkonu práv opatrovníka.

Podle § 45a trestního řádu veškeré písemnosti určené poškozenému se doručují na adresu, kterou poškozený uvede. Má-li poškozený zmocněnce, doručuje se pouze jemu, to neplatí, jestliže se poškozenému zasílá výzva, aby osobně něco konal.

Podle § 46 trestního řádu, je-li vedeno řízení pro trestný čin, u něhož lze sjednat dohodu o vině a trestu, může dojít k sjednání dohody o vině a trestu a v takovémto případě může poškozený uplatnit nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení nejpozději při prvním jednání o takové dohodě.

Podle § 47 odst. 1 trestního řádu, byla-li poškozenému způsobena trestným činem škoda nebo nemajetková újma, nebo získal-li obviněný takovým trestným činem na jeho úkor bezdůvodné obohacení, lze nárok až do pravděpodobné výše škody nebo nemajetkové újmy nebo až do pravděpodobného rozsahu bezdůvodného obohacení zajistit na majetku obviněného. Zajišťovat nelze nárok, který nelze v trestním řízení uplatnit. K zajištění nelze užít majetek, který je podle zvláštního právního předpisu vyloučen z výkonu rozhodnutí o zajištění.

Podle § 47 odst. 2 trestního řádu, o zajištění podle odst. 1 rozhoduje soud na návrh státního zástupce nebo poškozeného, v přípravném řízení státní zástupce na návrh poškozeného. V přípravném řízení může státní zástupce nárok zajistit i bez návrhu poškozeného, vyžaduje-li to ochrana jeho zájmů, zejména hrozí-li nebezpečí z prodlení.

Podle § 47 odst. 3 trestního řádu, pokud je poškozenému známo, že obviněný je vlastníkem nemovitosti nebo má některou movitou věc umístěnou mimo jeho trvalého nebo jiného pobytu, uvede podle možnosti již v návrhu na zajištění svého nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, kde taková věc je.

Podle § 50 odstavec 1 trestního řádu se může poškozený dát zastupovat zmocněncem, kterým může být i právnická osoba. Zmocněnec poškozeného může být současně důvěrníkem podle zákona o obětech trestných činů.

Podle § 50 odstavec 2 trestního řádu, je-li zmocněnec poškozeného fyzická osoba, nesmí jím být osoba, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena; při hlavním líčení a veřejném zasedání nemůže být zmocněncem ten, kdo je k němu předvolán jako svědek, znalec nebo tlumočník.

Podle § 51 odstavec 1 trestního řádu je zmocněnec poškozeného oprávněn činit za poškozeného návrhy a podávat za něj žádosti a opravné prostředky; je též oprávněn zúčastnit se všech úkonů, kterých se může zúčastnit poškozený.

Podle § 51 odstavec 2 trestního řádu je zmocněnec poškozeného oprávněn být již od zahájení trestního řízení při vyšetřovacích úkonech, jimiž se mají objasnit skutečnosti důležité pro uplatnění práv osob, které zastupuje, a jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, ledaže by přítomností zmocněnce mohl být zmařen účel trestního řízení nebo nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit. Může obviněnému i jiným

vyslýcháným osobám klást otázky, avšak teprve tehdy, až policejní orgán výslech skončí a udělí mu k tomu slovo. Námitky proti způsobu provádění úkonu může vznášet kdykoliv v jeho průběhu.

Podle § 51a odstavec 1 trestního řádu osvědčí-li poškozený, který je

- a) zvláště zranitelnou obětí podle zákona o obětech,
- b) kterému byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví,
- c) který je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt,

že nemá dostatek prostředků na uhrazení nákladů vzniklých přibráním zmocněnce, rozhodne na jeho návrh předseda senátu soudu, který koná řízení v prvním stupni, a v přípravném řízení soudce, že má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu.

Podle § 51a odstavec 2 trestního řádu má poškozený mladší 18 let vždy nárok na bezplatné zastupování zmocněncem, nejde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy (§196 trestního zákoníku).

Podle § 51a odstavec 3 trestního řádu návrh na rozhodnutí podle odstavce 1 včetně příloh, jímž má být prokázána jeho důvodnost, podává poškozený v přípravném řízení prostřednictvím státního zástupce, který k němu připojí své vyjádření, a v řízení před soudem příslušnému soudu, který věc projednává.

Podle § 51a odstavec 4 trestního řádu pokud si poškozený sám zmocněnce nezvolí, za podmínek uvedených v § 51 odstavci 1a 2, je mu předsedou senátu nebo soudcem ustanoven advokát. Náklady vzniklé s přibráním takového zmocněnce hradí stát.

Poškozený, který má nárok na ustanovení zmocněnce, může podle § 51a odstavce 1 trestního řádu žádat, aby předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce rozhodl o tom, že stát ponese náklady na znalecký posudek, který poškozený vyžádá. Takové žádost však nelze vyhovět, jestliže takový důkaz není pro objasnění věci zřejmě potřebný nebo stejný úkon k prokázání téže skutečnosti již vyžádal orgán činný v trestním řízení.

Podle § 55 odstavec 1 písmeno c) trestního řádu jsou na žádost poškozeného, oběti (§ 16 zákona o obětech trestných činů) a dalších osob vyjmenovaných zákonem vedeny údaje o bydlišti a doručovací adrese, o místě výkonu zaměstnání či povolání nebo podnikání a o osobních, rodinných a majetkových poměrech tak, aby se s nimi mohli seznamovat pouze orgány činné v trestním řízení, policisté a Probační a mediační služba, není-li to nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení nebo pro řádné uplatnění práva na obhajobu osoby, proti níž se trestní řízení vede.

Podle § 65 trestního řádu má poškozený právo nahlížet do spisu, s výjimkou protokolu o hlasování, údajů osob podle § 55 odstavec 1 písmene c) trestního řádu a osobních údajů svědka podle § 55 odstavec 2 trestního řádu, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí. V přípravném řízení může státní zástupce nebo policejní orgán právo nahlédnout do spisů a spolu s tím ostatní práva uvedená v § 65 odstavci 1 trestního řádu ze závažných důvodů odepřít. Závažnost důvodů, ze kterých tato práva odepřel policejní orgán, je na žádost osoby, jíž se odepření týká, státní zástupce povinen urychleně přezkoumat.

Podle § 154 odstavce 1 trestního řádu byl-li poškozenému alespoň částečně přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, je odsouzený, jemuž byla povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení uložena, povinen nahradit poškozenému též náklady potřebné k účelnému uplatnění tohoto nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce.

Podle § 154 odstavce 2 trestního řádu v případě, že poškozenému nebyl přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení

ani zčásti, uloží soud na návrh poškozeného odsouzenému uhradit náklady související s účastí poškozeného v trestním řízení.

Podle § 157a odstavce 1 trestního řádu má poškozený právo kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu. Tato žádost není vázána lhůtou. O výsledku přezkoumání musí být žadatel vyzooměn.

Podle § 160 odstavce 2 trestního řádu může poškozený, jehož pobyt nebo sídlo jsou známé, požádat o opis usnesení o zahájení trestního stíhání.

Podle § 163 odstavce 1 trestního řádu trestní stíhání pro trestné činy ublížení na zdraví (§ 146 trestního zákoníku), těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 trestního zákoníku), ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148 trestního zákoníku), neposkytnutí pomoci (§ 150 trestního zákoníku), neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§ 151 trestního zákoníku), ohrožení pohlavní nemocí (§ 155 trestního zákoníku), omezování osobní svobody podle § 171 odst. 1, 2 trestního zákoníku, vydírání podle § 175 odst. 1 trestního zákoníku, porušování domovní svobody (§ 178 trestního zákoníku), poškození cizích práv (§ 181 trestního zákoníku), porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1, 2 trestního zákoníku, krádeže (§ 205 trestního zákoníku), zpronevěry (§ 206 trestního zákoníku), neoprávněného užívání cizí věci (§ 207 trestního zákoníku), neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (§ 208 trestního zákoníku), podvodu (§ 209 trestního zákoníku), podílnictví (§ 214 trestního zákoníku), podílnictví z nedbalosti (§ 215 trestního zákoníku), lichvy (§ 218 trestního zákoníku), zatajení věci (§ 219 trestního zákoníku), porušení povinnosti při správě cizího majetku (§ 220 trestního zákoníku), porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 221 trestního zákoníku), poškození věřitele (§ 222 trestního zákoníku), poškození cizí věci (§ 228 trestního zákoníku), nebezpečného vyhrožování (§ 353 trestního zákoníku) a nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku) proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď (§ 100 odst. 2), a trestní stíhání pro trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1, 2 trestního zákoníku proti tomu, kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem, jakož i pro trestný čin opilství (§ 360 trestního zákoníku), pokud jinak vykazuje znaky skutkové podstaty některého z těchto trestných činů, lze zahájit a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Je-li poškozených jedním skutkem několik, postačí souhlas být jen jednoho z nich.

Podle § 163 odstavce 2 trestního řádu, nepředloží-li poškozený své vyjádření státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu písemně, zaznamenaná se jeho obsah do protokolu. Souhlas s trestním stíháním může poškozený výslovným prohlášením vzít kdykoliv zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Výslovně odepřený souhlas však nelze znovu udělit.

Podle § 163a odstavce 1 trestního řádu souhlasu poškozeného s trestním stíháním pro některý z trestných činů uvedených v § 163 odstavce 1 trestního řádu není třeba, pokud byla takovým činem způsobena smrt nebo poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo pro kterou byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena nebo poškozeným je osoba mladší 15 let, nebo z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

Jestliže se poškozený na výzvu orgánu činného v trestním řízení ihned nevyjádří, zda souhlasí s trestním stíháním podle § 163 trestního řádu, tento orgán mu poskytne podle povahy věci k vyjádření přiměřenou lhůtu, nejvýše však 30 dnů. Po marném uplynutí této lhůty již souhlas s trestním stíháním dát nelze (§ 163 odstavce 2 trestního řádu).

Podle § 166 odstavce 1 trestního řádu podá-li poškozený návrh podle § 43 odstavce 3 trestního řádu, je mu umožněno po skončení vyšetřování prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování.

Poučení oběti trestného činu podle zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Podle § 3 odstavce 1 zákona č. 45/2013 Sb. každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak.

Podle § 3 odstavce 4 zákona č. 45/2013 Sb. jsou Policie ČR, orgány činné v trestním řízení a subjekty zapsané v registru poskytovatelů povinny srozumitelným způsobem informovat oběť o jejích právech a umožnit jí jejich plné uplatnění. Na žádost oběti jsou tak povinny učinit i opakovaně.

Podle § 7 zákona č. 45/2013 Sb. má oběť právo na přístup k informacím v zákonem stanoveném rozsahu ve věci, v níž se stala obětí trestného činu.

Podle § 11 odstavce 1 zákona č. 45/2013 Sb. na žádost oběti jí poskytne příslušný orgán činný v trestním řízení pravomocné rozhodnutí, kterým se řízení končí, nebo informace o stavu trestního řízení, pokud tato informace nemůže ohrozit účel trestního stíhání.

Podle § 11 odstavce 3 zákona č. 45/2013 Sb. může oběť podat žádost o poskytnutí informací souvisejících s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě. Tato žádost se podává v přípravném řízení policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a v řízení před soudem soudu.

Podle § 17 odstavce 1 zákona č. 45/2013 Sb. má oběť právo požádat v kterémkoliv stadiu trestního řízení, popřípadě i před jeho zahájením, aby byla při úkonech, kterých se účastní, učiněna potřebná opatření k zabránění kontaktu oběti s osobou, kterou označila za pachatele, která je podezřelá ze spáchání trestného činu, nebo s osobou, proti níž se trestní řízení vede.

Podle § 17 odstavce 2 zákona č. 45/2013 Sb. žádosti podle odst. 1 jsou příslušné orgány povinny vyhovět, pokud se jedná o zvlášť zranitelnou oběť a nevyklučuje to povaha prováděného úkonu.

Podle § 18 odstavce 1 zákona č. 45/2013 Sb. musí být otázky směřující do intimní oblasti kladeny pouze tehdy, je-li to nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení.

Podle § 18 odstavce 2 zákona č. 45/2013 Sb. má oběť právo kdykoliv podat námitku proti zaměření otázky. O důvodnosti námítky, která se poznamená do protokolu, rozhoduje vyslýchající orgán.

Podle § 19 zákona č. 45/2013 Sb. může oběť žádat, aby byla v přípravném řízení vyslechnuta osobou stejného nebo opačného pohlaví. Žádosti zvlášť zranitelné oběti je nutné vyhovět, nebrání-li tomu důležité důvody. Důvody k zamítnutí žádosti se poznamenají do protokolu.

Podle § 19 odstavce 2 zákona č. 45/2013 Sb. může zvlášť zranitelná oběť žádat o tlumočení osobou stejného nebo opačného pohlaví. Tomuto je nutno vyhovět, ledaže nelze provedení úkonu odložit nebo tlumočnicka požadovaného pohlaví zajistit.

Podle § 20 zákona č. 45/2013 Sb. je podání vysvětlení a výslech zvlášť zranitelných obětí prováděn citlivě, vyškolenou osobou, tak, aby nemusel být později opakován; je-li to technicky možné, za využití audiovizuální techniky nebo speciálních výslechových místností.

Podle § 21 odstavce 1 zákona č. 45/2013 Sb. má oběť právo na doprovod důvěrníkem.

Podle § 21 odstavce 2 zákona č. 45/2013 Sb. důvěrníkem může být fyzická osoba způsobilá k právním úkonům, kterou si oběť zvolí. Důvěrník poskytuje oběti potřebnou, zejména psychickou pomoc. Důvěrník může být zároveň zmocněncem oběti. Důvěrníkem nemůže být osoba, která má v trestním řízení postavení obviněného, obhájce, svědka, znalce nebo tlumočnicka.

Podle § 21 odstavce 3 zákona č. 45/2013 Sb. důvěrník nemůže zasahovat do průběhu úkonu.

Podle § 21 odstavce 4 zákona č. 45/2013 Sb. lze důvěrníka vyloučit z účasti na úkonu, pokud jeho účast narušuje průběh úkonu nebo ohrožuje dosažení účelu úkonu. Je nutné umožnit oběti zvolení jiného důvěrníka, ledaže uvedený úkon nelze odložit nebo by jeho odložení bylo spjato s nepřiměřenými obtížemi nebo náklady.

Právo na peněžitou pomoc

Podle § 23 odstavec 1 ZOTČ má oběť za podmínek stanovených tímto zákonem právo na peněžitou pomoc, kterou jí poskytne stát.

Podle § 23 odst. 2 ZOTČ se peněžitá pomoc poskytuje oběti, která

- a) je státním občanem ČR, pokud má na území ČR místo trvalého pobytu, pokud se na území ČR obvykle zdržuje nebo pokud se na území ČR stala obětí trestného činu,
- b) má trvalý pobyt nebo oprávněně pobývá na území jiného členského státu EU, pokud se na území ČR stala obětí trestného činu,
- c) je cizincem, pokud na území ČR v souladu s jinými právními předpisy pobývá nepřetržitě po dobu delší než 90 dnů a stala se na území ČR obětí trestného činu,
- d) je cizincem, který se stal obětí trestného činu na území ČR a který požádal o mezinárodní ochranu, kterému byl udělen azyl nebo doplňková ochrana na území ČR.

Podle § 23 odst. 3 ZOTČ obětem, kterými jsou cizí státní příslušníci neuvedení v odstavci 2, se peněžitá pomoc poskytuje v rozsahu stanoveném vyhlášenou mezinárodní smlouvou, kterou je Česká republika vázána.

Podle § 23 odst. 4 ZOTČ ve věcech peněžitě pomoci jedná jménem státu ministerstvo, na základě žádosti oběti (§ 30 odst. 1 ZOTČ).

Podle § 30 odst. 2 ZOTČ žádost o poskytnutí peněžitě pomoci lze podat u ministerstva nejpozději do 2 let ode dne, kdy se oběť dozvěděla o újmě způsobené trestným činem, nejpozději však do 5 let od spáchání trestného činu, jinak právo zaniká.

Podle § 34 ZOTČ se přeshraničním případem s členskými státy Evropské unie pro účely tohoto zákona rozumí případ, kdy o poskytnutí peněžitě pomoci oběti trestného činu rozhoduje příslušný orgán členského státu Evropské unie, na jehož území byl trestný čin spáchán, v

případech, kdy obětí byla osoba, která má místo trvalého pobytu nebo oprávněně pobývá na území jiného členského státu Evropské unie (dále jen „přeshraniční případ“).

Podle § 35 odst. 1 ZOTČ je Ministerstvo povinno v přeshraničních případech osobám uvedeným v § 23 odst. 2 písm. a), c) a d) ZOTČ, pokud se staly obětí trestného činu, který byl spáchán na území jiného členského státu Evropské unie, poskytnout potřebnou součinnost k tomu, aby žádost o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech splňovala všechny náležitosti stanovené právem příslušného členského státu Evropské unie, jehož orgán bude o poskytnutí peněžité pomoci rozhodovat; za tím účelem zejména

- a) poskytuje základní informace o možnostech obdržet peněžitou pomoc a formuláře žádostí o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech,
- b) na žádost oběti poskytuje informace o tom, jak žádost o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech vyplnit a kterými dokumenty ji doložit,
- c) přijímá žádosti o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech,
- d) pořizuje na náklad státu překlad žádosti o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech a jejích příloh do cizího jazyka,
- e) na žádost oběti poskytuje součinnost v případě, že příslušný orgán jiného členského státu Evropské unie požádá o dodatečné informace,
- f) na žádost oběti zasílá bezodkladně příslušnému orgánu jiného členského státu Evropské unie dodatečné informace vyžádané podle písmene e), popřípadě i seznam veškerých postupovaných dokumentů,
- g) postupuje vyplněnou žádost o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech a její přílohy příslušnému orgánu jiného členského státu Evropské unie.

Podle § 36 odst. 3 ZOTČ Ministerstvo zašle rozhodnutí o žádosti o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech osobě uvedené v odstavci 1 a příslušnému orgánu jiného členského státu Evropské unie.

Podle § 36 odst. 4 ZOTČ peněžitou pomoc nelze poskytnout, pokud byla žádost o její poskytnutí podána v jiném státě. Ministerstvo vyzve osobu uvedenou v odstavci 1, aby čestným prohlášením potvrdila, že takový nebo obdobný nárok neuplatnila v jiném státě. Pokud osoba uvedená v odstavci 1 čestné prohlášení nepředloží, peněžítá pomoc se neposkytne.

Podle § 36 odst. 5 ZOTČ lhůta uvedená v § 30 odst. 2 je zachována i v případě, kdy byla žádost o poskytnutí peněžité pomoci oběti podána u příslušného orgánu jiného členského státu Evropské unie, na jehož území má oběť místo trvalého pobytu nebo se na něm obvykle zdržuje.

Základní informace

pro oběť trestného činu

podle zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a změně některých zákonů

Oběť trestného činu (§ 2 odstavec 2 zákona č. 45/2013 Sb.)

Obětí je pouze fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem

- ublíženo na zdraví,
- způsobena majetková i nemajetková újma
- nebo na jejíž úkor se pachatel obohatil.

Některé oběti jsou zvláště zranitelnými oběťmi (§ 2 odstavec 4 zákona č. 45/2013 Sb.) Jsou jimi:

- a) dítě (osoba mladší 18 let)
- b) osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým handicapem nebo smyslovým poškozením, které může bránit jejímu plnému uplatnění ve společnosti,
- c) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku).
- d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (např. znásilnění, sexuální nátlak, soulož mezi příbuznými, kuplířství, šíření pornografie), oběť trestného činu, který zahrnoval násilí nebo pohrůžku násilím (např. ublížení na zdraví, loupež, braní rukojmí, vydírání, týrání osoby žijící ve společném obydlí, nebezpečné vyhrožování, nebezpečné pronásledování),

vždy s ohledem na věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé.

Všechny oběti trestného činu mají stejná práva, u zvláště zranitelných obětí a cizinců jsou ještě specifická práva.

Základní informace

1. Oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, můžete podat u kteréhokoli policejního orgánu nebo státního zastupitelství. S ohledem na zájmy oběti Vám bude doporučen orgán, který je pro Vás nejvhodněji dostupný. (§ 8 odstavec 1 písmeno a) zákona č. 45/2013 Sb.)

2. Můžete se obrátit se žádostí o pomoc na subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Tyto subjekty poskytují pomoc psychologického a sociálního poradenství, právní pomoc, právní informace nebo restorativní programy. Kontakt na tyto subjekty je přístupný na internetu (www.justice.cz) a bude Vám předán v případě potřeby v tištěné podobě. (§ 4 zákona č. 45/2013 Sb.)

Pokud jste zvláště zranitelnou obětí, můžete tyto subjekty požádat o bezplatnou odbornou pomoc. To neplatí u trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku, nevzniklo-li tímto činem nebezpečí nouze nebo trvale nepříznivý následek (§ 5 zákona č. 45/2013 Sb.).

3. Pokud by Vám hrozilo nebezpečí v souvislosti s pobytem pachatele na svobodě, policejní orgán, státní zástupce a soud přijme opatření k Vaší ochraně (např. krátkodobou ochranou osoby, vykázaním osoby ze společného obydlí, soudem vydaným předběžným opatřením v občanském soudním řízení, zvláštní ochranou svědka, utajením totožnosti svědka a předběžným opatřením vydaným soudem nebo státním zástupcem obviněnému v trestním řízení). (§ 11 odstavec 3 až 6 zákona č. 45/2013 Sb.)
4. Jste-li obětí trestného činu, policejní orgán, u kterého byla věc oznámena, Vám podá informace o stavu řízení. V případě postoupení věci na jinou policejní součást policejní orgán o této skutečnosti oběť neprodleně informuje. (§ 8 odstavec 1 písmeno d) zákona č. 45/2013 Sb.)

Další informace jsou předány **ústně na žádost oběti**.

5. Po podání trestního oznámení následují obecně tyto etapy (stadia) trestního řízení (řízení podle trestního řádu) :
 - **Přípravné řízení** (tzn. *prověřování*, začíná § 158 trestního řádu a *vyšetřování*, začíná § 160 trestního řádu a další). Ve vztahu k řízení před soudem má *předběžně-přípravný* charakter; jeho úkolem je připravit řízení před soudem – tedy zjistit, zda podezření z trestné činnosti proti určité osobě je do té míry odůvodněno, aby byla podána obžaloba a věc byla odevzdána soudu, anebo je tu důvod pro jiné rozhodnutí či jiný postup; má neveřejný charakter, nad zachováním zákonnosti vykonává dozor státní zástupce.
 - **Hlavní líčení** - probíhá před soudem, je těžištěm pro dokazování a rozhodování o vině a trestu; státní zástupce zpravidla provádí důkazy, které podporují obžalobu, právo na obhajobu je zajišťováno zpravidla, *ne vždy*, prostřednictvím obhájce; rozhodujícím orgánem je soud.
 - **Vykonávací řízení** - vykonání pravomocného rozsudku.

6. Policejní orgán a státní zástupce Vám na **Vaši žádost** poskytnou:

- pravomocné rozhodnutí, kterým se řízení končí, popř. informaci, že trestní řízení nebylo zahájeno; informace o stavu trestního řízení je předána pouze tehdy, pokud tím není ohroženo dosažení účelu trestního řízení (§ 11 odstavec 1 písmeno a) zákona č. 45/2013 Sb.)
- informaci o možnostech získat informace o stavu trestního řízení (§ 11 odstavec 1 písmeno b) zákona č. 45/2013 Sb.)
- informaci, na který orgán se můžete obrátit se žádostí o informaci o pobytu obviněného (odsouzeného) na svobodě a je Vám poskytnut kontakt na příslušný orgán (§ 11 odstavec 3 zákona č. 45/2013 Sb.)

7. Pokud Vám byla rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem orgánu veřejné moci způsobena škoda nebo nemajetková újma, máte možnost uplatnit vůči státu nárok na náhradu škody nebo poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou při výkonu veřejné moci podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

8. Jako **oběť** máte **právo**:

- právo na respektování osobnosti a lidské důstojnosti oběti (§ 3 odstavec 2 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na informace o právech oběti a právo na jejich plné uplatnění; na základě žádosti tyto informace obdržet opakovaně (§ 3 odstavec 4 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na odbornou pomoc (§ 4 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na přístup k informacím o věci, v níž jste obětí trestného činu (§ 7 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na informace od subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů (§ 9 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na informace od orgánů veřejné moci a zdravotnických zařízení, jsou-li prvním kontaktním místem (§ 10 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na ochranu před hrozícím nebezpečím v souvislosti s propuštěním nebo uprchnutím obviněného na svobodu (§ 11 odstavec 6 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na informace v jazyce, o kterém prohlásíte, že mu rozumíte, nebo v úředním jazyce státu, jehož jste občanem (§ 12 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na informace předávané s ohledem na věk, rozumovou a volní vyspělost a zdravotní stav včetně psychického (§ 13 zákona č. 45/2013 Sb.)

- právo na ochranu před hrozícím nebezpečím (§14 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na ochranu informací o totožnosti před zveřejněním (§ 15 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo, aby byly osobní údaje vedeny odděleně od spisu tak, aby se s nimi mohly seznamovat pouze oprávněné orgány (§ 16 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na přijetí opatření k zabránění kontaktu s pachatelem (§ 17 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo, aby otázky směřující do intimní oblasti byly kladeny jen v nezbytném rozsahu, zvláště šetrně, ohleduplně a pouze jednou (§ 18 odstavec 1 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo podat námitku proti zaměření otázky a právo na poznamenání otázky do protokolu (§ 18 odstavec 2 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na výslech v přípravném řízení osobou takového pohlaví, jaké si zvolíte (§ 19 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na doprovod důvěrníkem (§ 21 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo učinit v kterémkoliv stadiu trestního řízení prohlášení o dopadu trestného činu na Váš život (§ 22 zákona č. 45/2013 Sb.)

Jako **zvláště zranitelné oběti** Vám náleží také právo:

- právo na bezplatnou odbornou pomoc (§ 5 odstavec 12 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na zabránění kontaktu s osobou, která byla Vámi označena za pachatele, s osobou podezřelou a s osobou, proti níž se trestní řízení vede (§17 odstavec 2 zákona č. 45/2013 Sb.)
- v přípravném řízení právo na výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví (§ 19 odstavec 1 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na přibrání tlumočnicka stejného nebo opačného pohlaví (§ 19 odstavec 2 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na výslech provedený zvláště citlivě a s ohledem na konkrétní okolnosti, které Vás činí zvláště zranitelnou obětí (§ 20 odstavec 1 zákona č. 45/2013 Sb.)
- v přípravném řízení právo na výslech vyškolenou osobou (§ 20 odstavec 2 Z zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na úplný výslech, aby nemusel být později opakován (§ 20 odstavec 3 zákona č. 45/2013 Sb.)
- v případě opakovaného výslechu právo na výslech stejnou osobou (§ 20 odstavec 3 zákona č. 45/2013 Sb.)
- právo na zamezení bezprostředního vizuálního kontaktu s osobou podezřelou ze spáchání trestného činu nebo s osobou, proti níž se trestní řízení vede (§ 20 odstavec 4 zákona č. 45/2013 Sb.)
- práva podle § 19 odstavec 1 a 2 4 zákona č. 45/2013 Sb. a § 20 odstavec 1 až 4 zákona č. 45/2013 Sb. máte i při podávání vysvětlení.

Jako **cizinci** Vám náleží také právo:

9. Pokud jste se jako cizinec stal obětí trestného činu, neovládáte český jazyk a máte bydliště v jiném členském státě Evropské unie,
- jsou Vám informace podány v jazyce, o kterém prohlásíte, že mu rozumíte. Jestliže by to činilo obtíže např. při tlumočení, postačí, když budou informace poskytnuty v jazyce státu, jehož jste státním občanem,
 - pokud máte pobyt na území České republiky nebo na území jiného členského státu Evropské unie, je Ministerstvem vnitra zajištěna peněžitá pomoc za splnění podmínek daných zákonem.

Potvrzení

o převzetí poučení oběti trestného činu – základní informace

Byla mi předána základní informace pro oběť trestného činu a ústně sděleny informace podle bodu 1) až 4). ano - ne

Další informace podle bodu 5) až 9) jsem žádal – nežádal sdělit ústně a **byly** – nebyly mi ústně vysvětleny.

Základní informace mi byla předána a srozumitelně vysvětlena

a beru ji na vědomí

Peněžítá pomoc obětem trestných činů ze strany státu podle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Žádost o poskytnutí peněžité pomoci lze podat u Ministerstva spravedlnosti nejpozději do 2 let ode dne, kdy se oběť dozvěděla o újmě způsobené trestným činem, nejpozději však do 5 let od spáchání trestného činu, jinak právo zaniká.

Žádost o peněžitou pomoc lze podat také ve slovenském a v anglickém jazyce (vyhláška 225/2013 Sb.)

Podle § 23 odstavce 1 zákona č. 45/2013 Sb. má oběť za podmínek stanovených tímto zákonem právo na peněžitou pomoc, kterou jí poskytne stát.

Podle § 23 odstavce 2 zákona č. 45/2013 Sb. se peněžítá pomoc poskytuje oběti, která

- a) je státním občanem ČR, pokud má na území ČR místo trvalého pobytu, pokud se na území ČR obvykle zdržuje nebo pokud se na území ČR stala obětí trestného činu,
- b) má trvalý pobyt nebo oprávněně pobývá na území jiného členského státu EU, pokud se na území ČR stala obětí trestného činu,
- c) je cizincem, pokud na území ČR v souladu s jinými právními předpisy pobývá nepřetržitě po dobu delší než 90 dnů a stala se na území ČR obětí trestného činu,
- d) je cizincem, který se stal obětí trestného činu na území ČR a který požádal o mezinárodní ochranu, kterému byl udělen azyl nebo doplňková ochrana na území ČR.

Podle § 23 odstavce 3 zákona č. 45/2013 Sb. obětem, kterými jsou cizí státní příslušníci neuvedení v odstavci 2, se peněžítá pomoc poskytuje v rozsahu stanoveném vyhlášenou mezinárodní smlouvou, kterou je Česká republika vázána.

Podle § 23 odstavce 4 zákona č. 45/2013 Sb. ve věcech peněžité pomoci jedná jménem státu ministerstvo, na základě žádosti oběti (§ 30 odstavce 1 zákona č. 45/2013 Sb.).

Podle § 24 odstavce 1 zákona č. 45/2013 Sb. právo na peněžitou pomoc má

- a) oběť, které bylo v důsledku trestného činu ublíženo na zdraví,
- b) oběť, které byla v důsledku trestného činu způsobena těžká újma na zdraví,
- c) osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem, registrovaným partnerem, dítětem nebo sourozencem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v

- domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu,
- d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dítě, které je obětí trestného činu týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), kterým vznikla nemajetková újma.

Ublížením na zdraví je stav znemožňující nejméně po dobu tří týdnů obvyklý způsob života a který vyžaduje lékařské ošetření.

Těžkou újmou na zdraví je zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy nebo porucha zdraví trvajících **nejméně po dobu 6 týdnů**.

Podle § 30 odstavce 2 zákona č. 45/2013 Sb. žádost o poskytnutí peněžité pomoci lze podat u ministerstva nejpozději do 2 let ode dne, kdy se oběť dozvěděla o újmě způsobené trestným činem, nejpozději však do 5 let od spáchání trestného činu, jinak právo zaniká.

Peněžitá pomoc je poskytnuta v souvislosti:

- s ušlým výdělkem
- s náklady, které vznikly v souvislosti s léčením
- s překlenutím zhoršené sociální situace způsobené oběti nebo pozůstalým trestným činem

Peněžitá pomoc je poskytnuta, jestliže:

- pachatel trestného činu byl uznán vinným nebo zproštěn obžaloby pro nepřičetnost, nebo takové rozhodnutí dosud nebylo vyhlášeno nebo nenabylo právní moci,
- nejsou-li důvodné pochybnosti o tom, že se stal trestný čin, ale věc byla policejním orgánem nebo státním zástupcem odložena z důvodu podle § 159a odst. 2 až 4 trestního řádu,
- oběť není stíhána jako spoluobviněná v trestním řízení vedeném pro daný trestný čin, nebo nebyla účastníkem takového trestného činu,
- oběť dala souhlas k trestnímu stíhání pachatele v případě, kdy tento souhlas je podmínkou zahájení trestního stíhání nebo pokračování v něm,
- oběť poskytla orgánům činným v trestním řízení potřebnou součinnost zejména tím, že bez zbytečného odkladu bez vážného důvodu podala

oznámení o trestném činu, nebo jako svědek v trestním řízení nevyužila s odvoláním na svůj poměr k pachateli práva odepřít výpověď.

Žádost o peněžitou pomoc obsahuje:

- jméno a příjmení, datum narození, bydliště, rodné číslo, kontaktní adresu
- název útvaru, který vede řízení o trestném činu + poslední rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení
- údaje o výši škody
- údaje o majetkových poměrech oběti včetně výdělku
- kolik osob splňuje podmínky pro peněžitou pomoc (u pozůstalých)

✉ Ministerstvo spravedlnosti ČR, odbor odškodňování, Vyšehradská 16, 128 10, Praha 2.

☎ odbor odškodňování MS ČR: 221 997 941

www.justice.cz

Peněžitá pomoc – přeshraniční případy, cizinci:

Podle § 34 zákona č. 45/2013 Sb. se přeshraničním případem s členskými státy Evropské unie pro účely tohoto zákona rozumí případ, kdy o poskytnutí peněžité pomoci oběti trestného činu rozhoduje příslušný orgán členského státu Evropské unie, na jehož území byl trestný čin spáchán, v případech, kdy obětí byla osoba, která má místo trvalého pobytu nebo oprávněně pobývá na území jiného členského státu Evropské unie (dále jen „přeshraniční případ“).

Podle § 35 odstavce 1 zákona č. 45/2013 Sb. je Ministerstvo povinno v přeshraničních případech osobám uvedeným v § 23 odst. 2 písm. a), c) a d) ZOTČ, pokud se staly obětí trestného činu, který byl spáchán na území jiného členského státu Evropské unie, poskytnout potřebnou součinnost k tomu, aby žádost o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech splňovala všechny náležitosti stanovené právem příslušného členského státu Evropské unie, jehož orgán bude o poskytnutí peněžité pomoci rozhodovat; za tím účelem zejména

- a) poskytuje základní informace o možnostech obdržet peněžitou pomoc a formuláře žádostí o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech,
- b) na žádost oběti poskytuje informace o tom, jak žádost o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech vyplnit a kterými dokumenty ji doložit,
- c) přijímá žádosti o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech,

- d) pořizuje na náklad státu překlad žádosti o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech a jejích příloh do cizího jazyka,
- e) na žádost oběti poskytuje součinnost v případě, že příslušný orgán jiného členského státu Evropské unie požádá o dodatečné informace,
- f) na žádost oběti zasílá bezodkladně příslušnému orgánu jiného členského státu Evropské unie dodatečné informace vyžádané podle písmene e), popřípadě i seznam veškerých postupovaných dokumentů,
- g) postupuje vyplněnou žádost o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech a její přílohy příslušnému orgánu jiného členského státu Evropské unie.

Podle § 36 odstavce 3 zákona č. 45/2013 Sb. Ministerstvo zašle rozhodnutí o žádosti o poskytnutí peněžité pomoci v přeshraničních případech osobě uvedené v odstavci 1 a příslušnému orgánu jiného členského státu Evropské unie.

Podle § 36 odstavce 4 zákona č. 45/2013 Sb. peněžitou pomoc nelze poskytnout, pokud byla žádost o její poskytnutí podána v jiném státě. Ministerstvo vyzve osobu uvedenou v odstavci 1, aby čestným prohlášením potvrdila, že takový nebo obdobný nárok neuplatnila v jiném státě. Pokud osoba uvedená v odstavci 1 čestné prohlášení nepředloží, peněžitá pomoc se neposkytne.

Podle § 36 odstavce 5 zákona č. 45/2013 Sb. lhůta uvedená v § 30 odstavce 5 zákona č. 45/2013 Sb. je zachována i v případě, kdy byla žádost o poskytnutí peněžité pomoci oběti podána u příslušného orgánu jiného členského státu Evropské unie, na jehož území má oběť místo trvalého pobytu nebo se na něm obvykle zdržuje.

Resumé

Vybrané otázky trestní odpovědnosti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Nejúčinnějším nástrojem v boji proti neoprávněným zásahům do lidské důstojnosti v sexuální oblasti je trestní právo. Cílem předkládané práce, jenž se věnuje vybraným otázkám trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, byla snaha o vytvoření aplikační pomůcky a náhledu na danou trestněprávní problematikou pro státní zástupce s touto specializací. Důraz je kladen především na analýzu hmotněprávní úpravy v kontextu aktuální judikatury, postřehy státních zastupitelství a kriminologické poznatky. Poukázáno je také na některé procesní zvláštnosti sexuálních trestných činů, jakož i na ochranu obětí podle trestního řádu a zákona o obětech trestných činů, nedostatky současné právní úpravy a doporučení jejich řešení.

Historický exkurz představuje průřez vývojem různých názorů společnosti, ať už na našem území či v sousedních zemích, na sexuální trestné činy. Demonstrace náhledu na tuto problematiku je užitečná z hlediska interpretačního, aplikačního i legislativního. Určité podobenství lze shledat například v kriminalizaci násilí či užití násilí k ukojení pohlavního pudu, nebo stalo-li se obětí dítě. Navazující kapitola je obecným úvodem do problematiky sexuálních trestných činů, charakterizuje pojmy, se kterými práce operuje a vymezuje právní rámec, ve kterém se pohybuje, nebo na který odkazuje.

Stěžejní je pak kapitola 3., která poskytuje komplexní rozbor skutkových podstat trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v trestním zákoníku, analytické zpracování současné judikatury, dále nechybí ani kriminologické závěry a poznatky státních zastupitelství. Kapitoly 3.1 a 3.3, pojednávající o nejfrekventovanějších trestných činech, jsou dále obohaceny o kazuistiku zdejšího státního zastupitelství, spíše jako důkaz toho, že i na malém okrese se čas od času vyskytnou i z interdisciplinárního hlediska zajímavé kauzy. Vybrané sexuální trestné činy jsou pak komparovány i s německou právní úpravou. S ohledem na rozsáhlou materii byla pozornost zaměřena zejména na trestné činy znásilnění, sexuální nátlak a pohlavní zneužití. Německá právní

úprava je inspirativní, neboť se snaží pamatovat na veškeré situace, resp. varianty skutkového děje. V tomto směru pak samostatně postihuje případy trestněprávního jednání, které české trestní právo postihuje v rámci kvalifikovaných skutkových podstat. Vpravdě podrobnější německá úprava se tedy jeví jako transparentní a moderní s předpokladem menšího výskytu aplikačních problémů. V tomto směru český trestní zákoník mírně zaostává, neboť právní úprava je obecnější. I přesto, že se lichá místa snaží vyplnit judikatura, zdaleka ne u všech sexuálních trestných činů, respektive znaků jednotlivých skutkových podstat, lze hovořit o ustálenosti rozhodování.

Kapitoly 4 a 5 představují interdisciplinární pojetí základních charakteristik osob pachatelů a obětí. Znalost osobnosti pachatele, přítomnost sexuální anomálie a jeho případná motivace k páčání sexuálních trestných činů je neocenitelná nejen pro eliminaci recidivy a prevenci před páčáním takového druhu trestné činnosti, ale také pro předvídání určitých vyšetřovacích verzí. Co se týče osoby oběti, obzvláště utrpěla-li emocionální újmu v podobě posttraumatické stresové poruchy, je apelováno na orgány činné v trestním řízení, aby k ní přistupovali citlivě a opatrně a nedošlo tak k prohlubování traumatizace. V tomto směru je třeba poukázat i na neopomenutelnou roli státního zástupce vykonávajícího dozor nad přípravným řízením trestním, který může svou aktivitou korigovat jednotlivé procesní úkony nebo i např. instruovat policejní orgán ve smyslu, jak má zacházet s obětí. Náhled nad touto problematikou je žádoucí, neboť státní zástupce musí přemýšlet dopředu, být stále ve střehu, hlídat zákonnost a použitelnost důkazů opatřovaných v přípravném řízení trestním policejním orgánem.

Objasňování sexuálních trestných činů je s ohledem na vysokou míru latence velmi obtížné. Nezřídka je jediným přímým důkazem výpověď samotné oběti, která čelí tváří v tvář protichůdnému tvrzení pachatele. Věrohodnost oběti je poté posuzována v kontextu dalších, byť nepřímých důkazů. Proto jsou vyzdvihována některá osvědčená procesní specifika, bez kterých by se policejní orgán neobešel. Pozornost je však nejvíce věnována výslechu zvláště zranitelné oběti, při kterém by měl mít orgán činný v trestním řízení na paměti, že aktivním, kvalifikovaným a citlivým přístupem k oběti, předchází její sekundární viktimizaci. Rozebrána je zde i procesní použitelnost

důkazních prostředků, přičemž stranou pozornosti nezůstaly ani s tím související aplikační problémy.

Práce mimo výše uvedené dále objasňuje, jakým způsobem je zajištěna ochrana a některá práva obětí poskytovaná trestním řádem, jakož i ochrana obětí podle zákona o obětech trestných činů. Vysvětluje i chápání pojmů poškozeného a oběti, které nejsou vždy policejním orgánem správně vnímány. Závěrem je zhodnocena současná právní úprava, přičemž v této souvislosti je poukázáno na nedostatky a nezřídka jsou nastíněny způsoby jejich řešení. Autorka shrnuje své postřehy a apeluje na důslednou aplikaci zákona o obětech trestných činů přinášející obětem kromě jiného právo na citlivé zacházení, neboť se domnívá, že jedině takový postup policejního orgánu je klíčem k větší spolupráci s obětí, potažmo objasněnosti a snížení latence sexuálních trestných činů.

Summary

Selected issues of penal liability for offences against human dignity in the sexual area

The most efficient tool in the fight against unauthorised interventions into human dignity in the sexual field is the law. The goal of this work, which deals with some selected issues of criminal acts against human dignity in the sexual field, has been the endeavour to create some application tools and to look into the penal issue for the public prosecutor having this speciality. The accent is put, first of all, on the analyses of substantive law regulation in the context of the current jurisprudence, observations of the public prosecutor offices' and the criminological knowledge. The attention has been drawn to some procedural oddities of the sexual offences, as well, and to victim's protection according to the Criminal Procedure Code and the victim's Criminal Protection Code, drawbacks of the current jurisprudence and proposals of their solution.

The historical excursion represents a section into the development of various opinions on our territory or in the neighbouring countries, opinions on sexual offences. The demonstration of the opinion on this issue is useful from the interpretive, applicative and legislative point of view. Some similarities can be found, for instance, in the criminalization of violence or the use of violence for the satisfaction of the sexual instinct or in case the victim is a child. The following chapter is a general introduction into the issue of sexual offences, it features the concepts the work operates with and delimits the legal framework in which it moves or to which it links.

Then, pivotal is the 3rd chapter, which offers a complex analyses of the factual substance of offences against human dignity in the sexual field stipulated in the Penal Code, the analytic processing of the current jurisprudence, criminological conclusions and the knowledge of public prosecutors being present as well. The chapters 3.1 and 3.3, which deal with the most frequent offences, are enriched with the casuistry of public prosecutors' offices, rather as an evidence of the fact that even in a small district, from time to time, there appear interesting cases from the interdisciplinary point of view. The selected sexual offences are then compared with the German legal regulation

as well. Regarding the vast material, the attention was especially focused on the sexual offences as rape, sexual duress and sexual abuse. The German legal regulation is a helpful one, because it struggles to take into consideration all situations, respectively various versions of the factual action. In this case, it punishes separately the cases of penal action, which the Czech penal law punishes in the framework of the qualified facts. In truth, more detailed German law regulation seems to be transparent and modern, with presumption of fewer application problems. The Czech Criminal Code is lagging a little bit in this issue because the legal regulation is more general. Despite the fact that the jurisprudence tries to fill in the odd places, by far not with all the offences, respectively characteristics of the concrete facts, we can speak about stability of decision taking.

Chapters 4 and 5 represent an interdisciplinary approach to the basic characteristics of the offenders and victims. The knowledge of the offender's personality, the presence of a sexual anomaly and the eventual motivation for committing sexual offences is invaluable not only for the elimination of recidivism and prevention from repeating the offence, but also for predicting certain investigation versions. Regarding the victim, especially if it suffered an emotional injury in the form of a post-traumatic stress disorder, the bodies in charge of penal investigation are requested to approach sensitively and carefully to prevent worsening of trauma. In this respect, it is necessary to refer to the statutory role of the public prosecutor supervising the preliminary penal proceedings who can correct through his activity individual procedural activities or, for instance, he can instruct the police body how to treat de victim. The view on this issue is desirable because the public prosecutor must think in advance, he must be permanently on the alert, and he must guard the legality and the possibility of the use of evidence provided by the police in the preliminary penal proceedings.

The solving of sexual offences, with regard to a high rate of latency, is very difficult. Often, the unique direct evidence is the notice of the victim proper who faces the antagonistic notice of the offender. The credibility of the victim is then judged in the context of other evidence, even if indirect. Therefore, stress is placed on some specific procedural elements which the police body cannot omit. However, the attention is

accorded to the interrogation of an extra vulnerable victim during which the penal investigation body should take into account the fact that, by an active, qualified and sensitive approach it prevents the secondary victimization. The procedural applicability of the evidence is discussed here as well, but neither the problems connected with that have been omitted.

Except the issues mentioned before, the work contains the manner of protection of some victim rights assured by the Criminal Procedure Code, as well as the protection of the victim according to the Offences Victims Code. It also explains the understanding of the injured party and the victim, which the police body does not always perceive correctly. Finally, the work evaluates the current legal regulation, the accent being put on the defects and, quite often, the ways of their solution are outlined. The author summarises her perceptions and appeals to a consequent application of the Offence Victims Code that assures to the victims, except other rights, the right to a sensitive treatment, because she believes that only such an approach of the police body is the key to a bigger cooperation with the victim and to the clarification and diminution of the latency of the sexual offences.

Abstrakt

Rigorózní práce je zaměřena na skutkové podstaty trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti s důrazem na aktuální judikaturu, poznatky státních zastupitelství, jakož i kriminologické aspekty. Stranou nezůstala ani typizace obětí a pachatele těchto trestných činů, jakož i procesní specifika dokazování a ochrana obětí, poskytovaná jak trestním řádem, tak zákonem o obětech trestných činů.

Abstract

The doctoral thesis deals with the states of facts of the criminal offences against human dignity in the sexual area with focus on current case law, knowledges of prosecutors, as well as criminological aspects. Also included were typing of victims and perpetrators of these crimes as well as procedural specifics evidence and victim protection as provided by the Criminal Procedure Code and Offence Victims Code.

Klíčová slova:

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Oběť

Keywords:

Criminal offences against human dignity in the sexual area

Victim